

Intervju: Vladimir Todorich

GDE JE GRANICA DRŽAVE I MAFIJE

Crna Gora: Ustoličenje mitropolita Joanikija

DEBELA SENKA POLITIČKIH GIBANJA

BiH 4,70 BAM; Hrvatska 25 HRK; Makedonija 175 MKD; Crna Gora 2,50 EUR; Slovenija 3,50 EUR

cena 250 RSD

VREME

broj

1600

2. septembar 2021.

KAMPANJA ZA “LEGALIZACIJU” JOVANJICE

SVI KOLUVIJINI LJUDI

- **Kako je od 18 optuženih za “Jovanjicu” 15 pušteno iz pritvora**
- **Zbog čega je Koluvijinom vozaču Milošu Tofiloviću dopušteno da se brani sa slobode posle dva hapšenja – za šverc marihuane i šverc heroina**
- **Ko sve uz Vladimira Đukanovića radi na oslobađanju Predraga Koluvije**

GENERALNI POKROVITELJ

WEEKEND 14

#živioživot

ROVINJ / 23.-26.9.2021.

www.weekend.hr

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ (1951–2020),
glavni urednik od 1991. do 2020.

ZORAN JELIČIĆ (1945–2018),
glavni urednik od 1990. do 1991.

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni i odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorijević, Momir Turudić

redakcija

Slobodan Bubnjević, Sonja Čirić (mozaik),
Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,
Andrej Ivanji (svet), Marija Janković (foto),
Jelena Jorgačević, Slobodan Kostić,
Radmilo Marković, Saša Marković,
Ivana Milanović Hrašovec, Milan Milošević,
Uroš Mitrović, Vukašin Obradović,
Teofil Pančić (kultura), Saša Rakezić,
Nemanja Rujević, Nedim Sejdinović,
Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,
Bojan Stekić, Dragan Todorović,
Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva),
Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija:

Ivan Hrašovec (ur.),

Tanja Stanković, Slobodan Tasić;

lektori: Olga Babić, Živana Rašković,
Ivana Stanković;

korektori: Nikola Dragomirović,
Ana Čuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Kampanja za "legalizaciju" Jovanjice:**

Svi Koluvijsini ljudi

08 **Putnici i opasan teret u tunelu**

Vračar: Zaštita od požara po principu "valjda neće"

12 **Intervju:** Vladimir Todorici

15 **Nuspojave:** Tištos pase

16 **Crna Gora:**

Ustoličenje mitropolita Joanikija

18 **O slučaju "Bjelogrič", napadu na nezavisne medije i nasilju u Zrenjaninu:** Avgustovsko zagrevanje pred vruću političku jesen

22 **Život na kanabetu:**

Zastrašivanje državnih službenika

24 **Na licu mesta:** Kod ministarki na dijalogu

26 **Vakcine i laži:** Dvanaest loših ljudi

31 **TV Manijak:** TV front

KULTURA

32 **In memoriam:**

Milan Gutović (1946–2021)

35 **Jajce, festival BH pozorišta**

36 **Roman:** Kada crvi žmirkaju na suncu

37 **Novi album:**

Lorde "Solar Power" (Universal)

39 **Provetranje:** Pre je bilo bolje

40 **Skica za portret:** Petar Božović

SVET

44 **SAD:**

Povlačenje iz Avganistana

47 **Avganistan:** Kabulski rastanak

50 **Pred izbore u Nemačkoj:**

Kad nema mame, dobar je i tata

MOZAIK

52 **Tradicija:** Sve vrvi od života

54 **Razglednica:**

Daleko me biser mora

57 **Fudbal:** Letnji transferi

59 **Navigator:** Burka za internet

60 **Strip:** Lenjinovi potomci osvajaju kosmos

62 **Vreme uživanja:** Letnji pathos

Dokumenta do kojih je došao BIRN pokazuju brojne propuste u protivpožarnoj zaštiti tunela koji prolazi ispod centra grada. Putnici i opasni teret prolaze kroz tunel koji nema saglasnost Sektora za vanredne situacije
RADMILO MARKOVIĆ

Nekome koga će se to ticati neće služiti na čast činjenica da Lane za života nije, a morao je, dobiti i Dobričin prsten i "Pavla Vuisića". Danas Seka Sablić kaže da je možda bio veći i od Čkalje, Gorica Popović naglas razmišlja da je makar bio egal Zoranu Radmiloviću, a Šerbedžija tvrdi da je bio najveći iz njihove generacije
ZLATKO CRNOGORAC

Stiče se utisak da se o strateškim pitanjima spoljne politike isključivo odlučuje u uskim krugovima političkih elita, a da građane, mnogo više muči što su delovi autoputa prema Misisipiju potpuno pod vodom, pa je time poremećeno snabdevanje gorivom
SLOBODAN KOSTIĆ

SVI KOLUVI

Kako se stiglo do toga da su od osamnaest uhapšenih za predmete "Jovanjica" 1 i 2, iz pritvora puštena petnaestorica optuženika? Da li će iz ćelije uskoro izaći i Predrag Koluvića, optužen da je vođa ove organizovane kriminalne grupe? U čemu je tajna Miloša Tofilovića uhapšenog za šverc marihuane iz Jovanjice i puštenog iz pritvora da bi svega nekoliko meseci kasnije opet pao – ovog puta zbog heroina – a od 12. avgusta ponovo se brani sa slobode? Ima li i kakvu vezu sa čitavim slučajem "Jovanjica" Mirko Škero, načelnik beogradskog centra BIA

Sjećate li se Jovanjice? To je ono imanje nedaleko od Velike Pazove gdje su ministar unutrašnjih poslova Aleksandar Vulin i bivši direktor Koridora Srbije Zoran Babić odlazili da obilaze/okopavaju organski gajene rotkvice. Također, riječ je o lokaciji gdje je, prema optužnici, otkrivena najveća plantaža marihuane u Evropi.

Šta tu ima novo, može netko pitati?

Ima, poštovani čitaoc, ima. U toku su dvije paralelne kampanje – prva se tiče predstojećih predsjedničkih izbora, a cilj druge je "legalizacija" Jovanjice. Naime, brojni su pokazatelji da naprednjački režim smatra kako je nastupilo vrijeme da

zatvorsku ćeliju napusti i vlasnik imanja Predrag Koluvića. Koliko, svjedoči aktivnost čovjeka koga građani Srbije i prvooptuženi u slučaju "Jovanjica" imaju na platnom spisku, svako na svom. To je, naravno, Vladimir Đukanović Đuka. Porezni obveznici plaćaju ga kao predsjednika

Skupštinskog odbora za pravosuđe i, po toj funkciji, člana Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca, a usput i parlamentarnog Odbora za kontrolu službi bezbednosti; Koluvića je pak odrešio kesu isplaćujući Đukanoviću advokatske honorare.

IJINI LJUDI

Foto: minrzs.gov.rs

On sam tu ne vidi nikakav sukob interesa. Naprotiv, upravo je Đukanović zaštitno lice kampanje pod radnim nazivom "Sloboda za Koluviju". Poput nekog razbarušenog advokata-tribuna iz opozicije, ovaj koloritni naprednjak po medijima i društvenim mrežama optu-

žuje aktualnu vlast za teška kršenja ljudskih i građanskih prava. Konkretno: dijevi policije, pravosuđa i pojedini njegovi stranački drugovi – svi u službi famoznog "stranog faktora" – napakovali su na pravdi boga hapšenje Koluvije i ekipe. Zbog čega, Đukanović nema dilemu: "Neču-

NA OKOPAVANJU ORGANSKIH ZASADA U JOVANJICI: P. Koluvija i A. Vulin

Foto: privatna arhiva

no! Koluvija je u pritvoru skoro dve godine jer je odbio da za uzgajanje marihuane okrivi porodicu Vučić. Odbio je da kaže da je Jovanjica biznis Andreja Vučića."

Hm... Ako Koluvija i brat predsjednika države nisu direktno povezani, jesu indirektno. Za to je zaslužan upravo sam Đukanović – u sudskim procesima koje vode, upravo je on obojici pravni zastupnik. A da u tom zastupanju i te kako ima sistema, pokazuje "pro bono" uključivanje u tim obrane lično Aleksandra Vučića.

"Šta je slučaj 'Jovanjica'? Upleli ste mi celu porodicu", rekao je predsjednik Srbije i postavio isto pitanje kao i Đukanović, Koluvijin advokat: "Kako je moguće da nekog ne puštate već dve godine, kao da je ubio 700 ljudi?"

KAKO JE STIGLA "DOJAVA"

Sve je počelo 13. novembra 2019. Tada je načelnik Odeljenja za borbu protiv droga beogradske policije Slobodan Milenković sa svojim inspektorima na auto-putu Beograd–Niš zaustavio auto u kom je bio Predrag Koluvija. Iako poznat u javnosti kao vlasnik kompanije za proizvodnju organskog voća i povrća, on im se predstavio kao "kolega" izvadivši lažnu policijsku značku i rekavši da radi u kabini ministra policije... Provera njegovog lika i djela brzo je dovela policajce pravo do plantaže marihuane u Staroj Pazovi.

Gotovo dvije nedjelje za vlast to nije bio događaj dostojan ni minornog saopćenja. Ovo je još čudnije pošto su Vučić i tadašnji ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović izlazili pred kamere i poslije zaplijena nekoliko stotina grama bilo kakvih narkotika ili vagica za njihovo mjerenje? I nije li u Srbiji i tada kao i sada bio na snazi krstaški rat protiv kriminala – ovog puta stvarno, majke mi?

Da sve bude još misterioznije, javnost je o spektakularnoj i jednoj od najvećih akciji policije kada je zaplijenjeno tonu i šesto kilograma marihuane saznala od opozicije. To jest od tadašnjeg narodnog

U RADNIM ODELIMA U JOVANJICI:
Optuženi Stevan Holić i A. Vulin

Fotografije: Privatna arhiva

NEOBJAŠNIVO IZVAN
PRITVORA: Miloš Tofilović

poslanika i potpredsjednika Narodne stranke Miroslava Aleksića. Iznoseći svoja saznanja, on je postavio i sljedeće pitanje: "Da li je Koluvijsa tokom hapšenja zvao Andreja Vučića da ga spase?"

Zbog toga je predsjednikov brat tužio Aleksića i dobio prvostepenu sudsku presudu. Ali, odakle potiče ta informacija? Tko li je upleo predsjednikovu porodicu u Jovanjicu?

"Verovatno onaj koji i vuče sve poluge u ovoj priči", kaže za "Vreme" dobro obavješten izvor koji inzistira na anonimnosti. "Ni policajci koji su otkrili Jovanjicu, ni tužilac, ni istraživački novinari koji nisu otkrili nijedan dokaz koji predsjednikovog brata Andreja povezuje sa vlasnikom imanja."

Možda je upravo zbog toga Aleksić nedavno javno upitao da li je načelnik beogradskog centra BIA Mirko Škero zapravo glavni organizator narko-biznisa na Jovanjici? Također, i da li je upravo on taj koji je tabloidima diktirao da se crtaju mete na čelo inspektora za borbu protiv droga i tužiocu Saši Drecunu? Niti je Aleksića tko tužio, niti Bezbednosno-informativna agencija demantovala.

Kako "Vreme" saznaje, Mirko Škero i Koluvijsa često su ručali u restoranu "Zvezdara teatar". Naši izvori tvrde da je po-

slije tih susreta nekoliko pripadnika BIA i policije – sada među optuženima – dobijalo upute vezane za njihova zaduženja na Jovanjici. Naime, Koluvijsa je s njima razgovarao putem aplikacije za tajnu telefonsku komunikaciju "Razgovor".

Zbog ovih ručkova sa vlasnikom Jovanjice, Škero nikad nije bio pozvan ni na informativni razgovor. Isto tako, nije ispitano ni kako je upravo Bezbednosno-informativna agencija dozvolila da porod Vučića na biznis forumima u zemlji i inostranstvu učestvuje i Koluvijsa.

Inače, postoje navodi da se izvjesni političari iz opozicije hvalje po čaršiji kako je njihov izvor iz BIA niko drugi do Škero. Prema ovim tvrdnjama, on im je dostavljanjem škakljivih informacija uzvratio uslugu zato što su mu pomogli da zaposli brata u jednoj stranoj kompaniji u Austriji. Možda je samo koincidencija, ali je baš iz ove zemlje Koluvijsa uvezio sjeme za razne sorte skanka i marihuane za svoju plantažu.

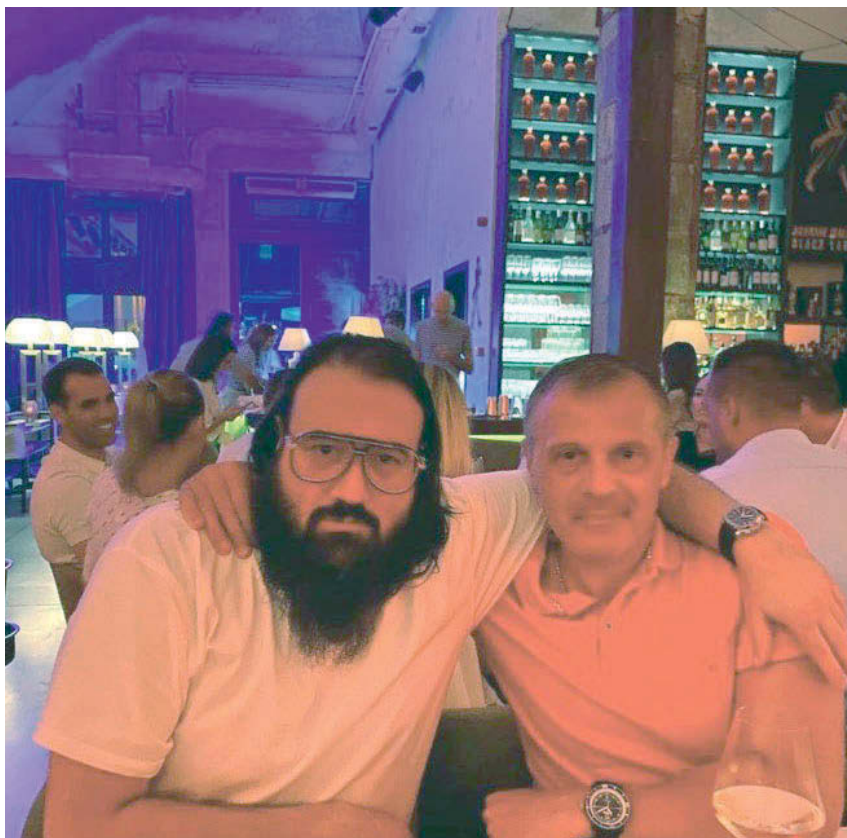
Poslije svega, ne fali onih koji se pitaju da li je "dojava" kako je Koluvijsa zvao predsjednikovog brata zapravo bila "prašina u oči". A ne treba biti pripadnik BIA pa da se zna da će Vučić kada počne braniti svoga brata, ujedno braniti i cijelu optuženičku klupu.

Cinici bi rekli da predsjedniku Srbije za sada dobro ide. Od 18 uhapšenih za predmete "Jovanjica" 1 i 2, iz pritvora su do trenutka pisanja ovog teksta puštene petnaestorica optuženika. Iza rešetaka ih je ostalo još troje, a među njima je i Koluvijsa, optužen da je vođa ove organizovane kriminalne grupe.

OD "VUTRE" I JOVANJICE DO HEROINA I DEA

Učesnici u istrazi o Jovanjici smatraли su da bi zaštićeni svedok u sudskom procesu mogao biti Miloš Tofilović (47) iz Čajetine, tjelohranitelj i vozač vlasnika Jovanjice. Od tih nada nije ostalo ništa: uhapšen početkom februara u zajedničkoj akciji američke agencije DEA, srpske i bugarske policije zbog šverca heroina, Tofilović je 12. avgusta pušten iz pritvora i omogućeno mu je da se brani sa slobode.

Za njega je javnost prvi put čula u novembru 2019. nakon Koluvijsinog hapšenja dok ga je vozio ka Makedoniji. Ipak, Tofiloviću su lisice stavljene tek jula 2020. – uhapšen je istovremeno sa pripadnicima BIA i policije, osumnjičenim da su bili Koluvijsin prsten zaštite. Tada je u pritvoru završio i policajac zadužen za obezbjeđenje funkcionera, Mi-

POSLE PRITVORA ZBOG "JOVANJICE", GOST NA ŽURCI:
Optuženi policajac Milan Kendija (desno)

ČOVEK KOGA PRATE NEDOUMICE:
Milan Škero, načelnik beogradskog centra BIA

lan Kendija. Ovaj Tofilovićev rođak za služan je njegovo zapošljavanje kod Koluvijske u julu 2019. kao tjelohranitelja i vozača.

Iza rešetaka je ostao dva mjeseca. Sudija Višeg suda Milan Dilparić procijenio je 17. septembra 2020. da nema opasnosti da će Tofilović – jedan od okrivljenih za uzgajanje marihuane u slučaju "Jovanjica" – ponoviti krivično djelo i pušta ga iz pritvora. Zaista i nije. Svega nekoliko mjeseci kasnije, Tofiloviću su ponovo stavljene lisice, ali ne zbog marihuane, već heroína. Ovaj put na njegovom hapšenju nije radila samo srpska policija, već i američka agencija za borbu protiv trgovine drogom, DEA.

Međutim, 16. jula ove godine Specijalno tužilaštvo je spise predmeta za Tofilovića ustupilo u nadležnost nižoj instanci, Višem javnom tužilaštvu u Nišu. I nisu samo spisi otišli – maricom je iz beogradskog Centralnog zatvora i Tofilović poslat u pritvorsku ćeliju u Nišu. Nakon nepunih mjesec dana – iako optužen i za dilovanje marihuane, a potom i heroína – odlučeno je da se ponovo brani sa slobode. A da sve bude još čudnije, DEA je sa Tofilovićem uhapsila i izvjesnog Milana Stankovića iz Niša: on je i dalje u pritvoru i to u Beogradu, a njegov predmet

je još uvijek u Specijalnom tužilaštvu za organizovani kriminal...

Koktel Jovanjica nedavno je zalivan i šampanjcem. Uoči puštanja Tofilovića iz pritvora, njegov rođak Milan Kendija – nekada je obezbjeđivao i direktora policije Milorada Veljovića, ali i predsjednika Vučića tokom jedne posjete Kosovu – veselio se na rođendanu svog prijatelja, prestoničkog bogataša. Prema pisanju tabloida, na žurci u centru Beograda popijen je šampanjac u vrijednosti oko šest hiljada evra. U Kendijinom društvu bio je i "ambasador u egzilu" Vladimir Božović.

Ovog avgusta pritvorsku ćeliju napustio je i jedan od najbližih Koluvijskih saradnika, Stevan Holić. On je, prema optužnici, na imanju imao zadatak da održava biljke kanabisa odlazeći u specijalnim zaštitnim odijelima u velike podrumске laboratorije gdje je podešavao temperaturu i zalivao "travu". Prethodno je višestruko osuđivan za krađe i razbojništva, a tokom istrage vezane za Jovanjicu policija je u Holićevoj kući našla pakete marihuane spremne za prodaju. Inače, posljednjih dana ponovo je skrenuo pažnju medija: objavljena je Holićeva fotografija iz 2014. sa imanja Jovanjica u zagrljaju sa mini-

strom i pukovnikom MUP-a Aleksandrom Vulinom.

MUČKANJE KOKTELA OPSTRUKCIJE

Slučaj "Jovanjica" je očigledan primjer organizovanog kriminala u kom su učestvovali pripadnici BIA, policije i Vojnoobaveštajne agencije. Te veze nisu spriječile policajce da ih uhapsu, niti tužioca da napiše optužnicu. Da li će imati i ko da sudi? I sudije također primaju platu od poreza građana.

Ročišta za predmet "Jovanjica 1" sve češće su obilježena puštanjem iz pritvora optuženih ili pritiskom da se i Koluvijska brani sa slobode, iako su se njegova puštanja iz pritvora u Njemačkoj i Italiji završavala bjekstvima. Za to vrijeme pripremna ročišta za predmet "Jovanjica 2" nikako da se održe. Te ne dođe neko od advokata obrane, pa odmori, bolest, zahtjevi za izuzeće sudije... I predmeti se udaljavaju, baš kao što je tužilac Drecun upozoravao da će biti ukoliko ne dođe do njihovog spajanja. Sudija Zoran Ganić, iako je po Zakoniku o krivično pravnom postupku mogao to da učini, riješio je da tu odluku prepusti sudskom vijeću. A ono će je donijeti tek poslije održanih pripremnih ročišta za "Jovanjicu 2" koja se uporno odlažu...

FILIP ŠVARM I GRUPE SARADNIKA

Putnici i opasan teret u tunelu Vračar

Zaštita od požara po principu “valjda neće”

Dokumenta do kojih je došao BIRN pokazuju brojne propuste u protivpožarnoj zaštiti tunela koji prolazi ispod centra grada. Već godinama i putnici i opasni teret prolaze kroz tunnel koji nema saglasnost Sektora za vanredne situacije ni za jednu vrstu transporta

Vračarski tunel, koji prolazi ispod centra Beograda, a kroz koji od jula 2018. godine prolaze i teretni vozovi natovareni opasnim i zapaljivim teretom, nema saglasnost za upotrebu od Sektora za vanredne situacije MUP-a ni za jednu vrstu transporta – kako putničkog, tako ni teretnog, saznaje BIRN.

Nakon obustavljanja železničkog saobraćaja oko Kalemegdana zbog gradnje Beograda na vodi i zatvaranja pruge od Beograda do Novog Sada, sav opasni teret iz Pančeva više nije imao kuda da prolazi izuzev kroz tunel ispod centra grada, koji povezuje Pančevački most, preko stanice Vukov spomenik, sa Karađorđevim parkom. Vozovi sa opasnim teretom kroz tunel prolaze noću, od ponoći do četiri ujutru, kada nema putničkog saobraćaja, i zabranjeno je da se u tunelu u isto vreme nalaze dva voza sa opasnim teretom kako bi se smanjila opasnost od incidenta. Međutim, dokumenta do kojih je došao BIRN pokazuju da ne postoji mogućnost

intervencije vatrogasno-spasilačke brigade ukoliko bi se opasni (otrovni, zapaljivi, eksplozivni) teret izlio u tunelu.

Takođe, u slučaju požara, nije moguća bezbedna evakuacija putnika ukoliko do njega dođe u tunelu. Pored toga, dokumenta pokazuju i brojne nepravilnosti u protivpožarnoj zaštiti podzemne stanice “Vukov spomenik”, koje godinama nisu ispravljane, zbog čega postoji više tužbi protiv nekadašnjih čelnika “Infrastruktura železnica Srbije”.

PUTNICI

Maja 2018. godine, Uprava za vanredne situacije MUP-a Srbije obavila je inspekcijski nadzor podzemne železničke stanice “Vukov spomenik” i utvrdila da stanica nije imala zakonom predviđeni plan zaštite od požara, da evakuacija putnika nije bezbedna, da nije bila kontrolisana ispravnost sistema za gašenje požara...

Inspekcijski zapisnik iz maja 2018. sadrži i mišljenje vatrogasno-spasilačke brigade

Beograd, koja navodi da nema mogućnosti za njihovu intervenciju ukoliko dođe do požara ili izlivanja opasnih materija jer nemaju dovoljno potrebne opreme – adekvatnih boca sa kiseonikom pomoću kojih bi mogli da izdrže više od nekoliko minuta gasioci požar, nemaju specijalno šinsko vozilo za gašenje požara, niti mogu da priđu vatrogasnim kolima ka stanicama “Pančevački most” i “Karađorđev park”...

Iako su, po zakonu o zaštiti od požara, inspektori MUP-a bili nadležni da nakon inspekcijskog nadzora iz maja 2018. zabrane prevoz i robe i putnika kroz vračarski tunel zbog nemogućnosti evakuacije putnika i neposredovanja upotrebne dozvole sa aspekta zaštite od požara, oni to nisu uradili. Inspektori čak nisu naložili ni da se momentalno popravi centrala za dojavu požara, uz obrazloženje da je u toku nabavka nove centrale. Međutim, prema zapisnicima MUP-a, u aprilu 2021. novi sistem za dojavu požara već nije radio.

**MOŽE LI IZDRŽATI OZBILJNIJI
AKCIDENT:** Južni portal tunela
Vračar i delovi dokumenata koji
pokazuju stanje sigurnosti

Fotografije: Slobodan Đuričić / BIRN

Osim toga, zapisnici protivpožarne inspekcije od 2014. pa na ovamo pokazuju da "Infrastruktura železnice Srbije" – državna kompanija koja upravlja i održava javnu železničku infrastrukturu u zemlji – godinama ne ispunjava mere koje su joj propisivale protivpožarne inspekcije MUP-a u vezi sa tunelom "Vračar".

Iako je MUP BIRN-u dostavio dokumenta po zahtevu za dostupnost informacija od javnog značaja, ni nakon više molbi nije obezbedio sagovornika koji bi mogao da objasni zbog čega inspektori nisu na osnovu Zakona o zaštiti od požara naložili zatvaranje saobraćaja kroz vračarski tunel nakon što su ustanovili da ne postoji mogućnost za bezbednu evakuaciju putnika.

OPASNE MATERIJE

Prema podacima "Infrastruktura Železnica Srbije", najčešće se od opasnih materija prevoze naftni derivati, tečni naftni gas, sumporna, sirćetna i azotna kiselina, veštačka đubrava i amonijak. Oni navode da je curenja opasnog tereta iz voza koji ne može da napusti tunel "izuzetno malo verovatno" i da je predviđeno da se u slučaju požara ili sličnog incidenta teretni vozovi ne zaustavljaju u tunelu već izvan njega.

"Ovo nije moguće ukoliko istovremeno dođe i do iskliznuća voza, ali je analiza rizika pokazala da je verovatnoća za to izuzetno mala, tj. da je verovatnoća da se to desi jedan događaj u 137 godina", navode, uz opasku da se takav događaj nikad u istoriji nije desio na teritoriji Srbije, a u celoj Evropi i Severnoj Americi su se u poslednjih pola veka desila samo dva takva slučaja.

Napominju i da su se u poslednje tri godine u stanici "Vukov spomenik" dogodile samo tri nezgode u funkcionisanju železničkog saobraćaja, i nijedna od njih nije imala apsolutno nikakve veze ni sa prevozom opasnih materija, niti sa protivpožarnom zaštitom".

KAKO JE SVE POČELO

Najpre je 1. jula 2018. godine zatvorena Glavna železnička stanica u Beogradu zbog izgradnje "Beograda na vodi". Zajedno sa stanicom ukinuta je i pruga oko Kalemegdana, na čijem mestu se sada planira izgradnja "linijskog parka". Upravo tada, 1. jula, prvi vagoni sa opasnim teretom počeli su da prolaze kroz vračarski tunel.

A onda, 1. februara 2019. zatvorena je i pruga Beograd – Novi Sad zbog izgradnje dela buduće pruge Beograd–Budimpešta. Tako je vračarski tunel ostao jedino mesto kroz koje vozovi – a sa njima i opasni teret – mogu da prolaze. "Urađene su studije i utvrđeno je da vozovi koji su išli oko Kalemegdana ubuduće mogu da koriste tunele u Beogradu i to noću kada ne saobraća 'BG voz'", rekao je za "Politiku" 24. juna 2018. tadašnji gradski arhitekta Milutin Folić.

"Stanica 'Vukov spomenik' još sredinom prošle godine osposobljena je za saobraćaj teretnih železničkih kompozicija. To je uključilo i sve bezbednosne i sigurnosne sisteme u stanici 'Vukov spomenik', a ispunjeni su svi zahtevi inspekcija zaduženih za ovu oblast", izjavio je 7. februara 2019. Nenad Stanisavljević iz "Infrastruktura Železnica Srbije" za "Novosti".

"Preduzeće 'Infrastruktura Železnice Srbije' je pre nego što je propušten prvi voz preduzelo sve preventivne mere koje propisuje Sektor za vanredne situacije MUP-a,

2014

17. Nije izvršena obuka dežurnih radnika za rukovanje protivpožarnom centralom tipa „Cerberus ST 10-03“ i centralnim sistemom za nadzor i upravljanje tipa „SAUTER“, koji se nalaze u komandnoj sobi podzemne železničke stanice „Vukov spomenik“ (poslednji put je izvršena obuka 24. 12. 2007. godine od strane firme „Siemens“, broj izveštaja 03-943-2007, a u međuvremenu su primljeni novi radnici u monitoring centru, kao na primer Milan Biocanin, Ristić Goran i dr.).

2018

3. Nije obezbeđen potreban broj lica stručno osposobljenih za sprovođenje i organizovanje preventivnih mera i stalnog dežurstva.
Dokaz: Inspekcijom pregledom je utvrđeno da su poslovi dežurstva i imovine „FULL PROTECT“ d.o.o. iz Beograda, Nemašina br. 4 na osnovu Ugovora br.300/2015-935, ali nije dostavljeno da navedeno pravno lice ispunjava uslove i ima ovlašćenje od strane Ministarstva unutrašnjih poslova za obavljanje poslova definisanih članom 24. Zakona o zaštiti od požara („Sl. glasnik РС“ br. 111/09 i 20/15).
Pravni osnov: čl. 24 stav 2 i član 25, Zakon o zaštiti od požara („Sl. glasnik РС“ br. 111/2009 i 20/2015)
Kontrolisani objekti (nezakonitost-nedostatak):
ПОДЗЕМНА ЖЕЛЕЗНИЧКА СТАНИЦА ВУКОВ СПОМЕНИК, Рузвелтова бб, БЕОГРАД.
Категорија II

2021

13. Nije izvršena obuka dežurnih lica za rad pored dojavne centrale stabilne instalacije za otkrivanje i dojavu požara.
Dokaz: Nije dat na увид Записник о извршеној обуци за рад на централни стабилне инсталације за оtkrивање и дојаву пожара.
Правни основ: члан 43. Закона о заштити од пожара („Сл. гласник РС“ бр. 111/2009, 20/2015, 87/2018 и 87/2018 - др. закони) у складу са чл. 18. Правилника о техничким нормативима за стабилну инсталацију за дојаву пожара („Сл. лист СФРЈ“ бр. 87/93).
14. Не врше се редовни двомесечни прегледи стабилних инсталација за otkrивање и дојаву

izjavio je 13.

februara 2019. za

"Mondo" tadašnji državni sekretar u Ministarstvu građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Miodrag Poledica.

Međutim, inspekcijски zapisnici Uprave za vanredne situacije pokazuju da uveravanja o ispunjenosti svih zahteva inspekcije nisu bila tačna, a studija koju je pominjao Milutin Folić urađena je tek na proleće 2020. godine.

BEZ ODOBRENOG PLANA ZAŠTITE

Prvog jula 2018, kada je krenuo prevoz opasnog tereta, podzemna železnička stanica "Vukov spomenik" i dalje nije imala odobren neophodni plan zaštite od požara. Prema dokumentima do kojih je došao BIRN, MUP je ovaj plan odobrio tek deset dana kasnije – 10. jula. Stanica nije imala – niti joj je MUP to naložio da ugradi, s obzirom na novonastale okolnosti, pa ih nema ni danas – ni sistem za detekciju eksplozivnih atmosfera, ni instalacije sa protiveksplozivnom zaštitom koje imaju ulogu da spreče nastajanje varnica koje mogu da izazovu paljenje okolne eksplozivne atmosfere, ni sistem za odvođenje statičkog elektriciteta, niti dodatnu procenu rizika od požara i eksplozije.

Uprkos tvrdnjama nadležnih iz "Infrastruktura Železnica Srbije" i Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture, ni do marta 2020. godine nisu

bile ispunjene dve mere koje je inspekcija MUP-a naložila ovoj kompaniji – nije bio obezbeđen potreban broj lica stručno osposobljenih za sprovođenje i organizovanje preventivnih mera i stalnog dežurstva, niti su kontrolisani stabilni sistemi za gašenje požara.

Iz "Infrastruktura Železnica Srbije" priznaju za BIRN da ove dve mere nisu ispunili, ali dodaju da "nijedna od te dve mere nije uticala na bezbednost železničkog saobraćaja".

"POLA BEOGRADA BI OTIŠLO U VAZDUH"

Jedna od bezbednosnih mera koju je primenila "Infrastruktura Železnica Srbije" jeste potpuno razdvajanje putničkog saobraćaja od kompozicija sa opasnim materijama – ove potonje se kroz tunel voze noću, od ponoći do četiri ujutru, kada nema putničkog saobraćaja. Takođe, još jedna od mera bezbednosti jeste da se na deonici "Karađorđev park" – "Vukov spomenik" u istom trenutku može naći samo jedan voz koji u svom sastavu ima kola sa oznakom RID (oznaka za Pravilnik o međunarodnom železničkom prevozu opasne robe), što znači da se na ovoj pruzi ne mogu naći dva teretna voza u isto vreme. Ujedno, u stanicama "Pančevo glavna" i "Rakovica" (odnosno, "Beograd ranžirna") obavlja se pregled svakog teretnog voza koji u svom sastavu ima vagone sa oznakom RID.

Na sajtu Saobraćajnog instituta CIP, koji je projektovao Železničku stanicu "Vukov spomenik", piše kako je stanica namenjena "saobraćaju lokalnih putničkih vozova". Iz "Infrastruktura Železnica Srbije", pak, tvrde da je Glavni projekat stajališta "Vukov spomenik" "od početka rađen tako da je dozvoljen prolaz vozova sa opasnim materijama i sa takvim stavom je i usvojen, a sa tim se saglasilo i tadašnje Javno železničko transportno preduzeće Beograd". U "Infrastrukturi Železnica Srbije" dodaju i da su još 1992. godine projektom "predviđena daleko manja ograničenja nego što su ona pod kojima se ovaj saobraćaj danas obavlja".

Sa ovim se, međutim, ne slaže direktor Saobraćajnog instituta CIP inženjer Milutin Ignjatović, koji za BIRN kaže da se kroz vračarski tunel ne smeju prevoziti opasne materije i da postoji projekat

železničke obilaznice oko Beograda, "koja je trebalo da se završi". On dodaje i da je ta pruga trebalo da ide zajedno sa automobilskom obilaznicom oko Beograda, od Bubanj potoka, preko Vinče i budućeg mosta na Dunavu, pa da se onda pruga odvaja kod Pančeva i ide ka Azotari, Rafineriji... Međutim, po njegovim rečima, za ovu deonicu još nisu urađeni ni projekat za građevinsku dozvolu, niti projekat za izvođenje.

"Danas puni vagoni otrovnih, eksplozivnih materija idu kroz 'Vukov spomenik', to je nedopustivo. To ko vam je rekao da je projektovano za te opasne materije, to je neznanje, to je laž, to je bruka i sramota", kaže Ignjatović dodajući da time što noću prevoze opasne materije, kada nema putnika, "misle da su rešili problem". "Kad bi se desila eksplozija, pola Beograda bi otišlo u vazduh", kaže on.

Dodaje da su od njega tražili da da saglasnost da opasne materije mogu da idu kroz stanicu "Vukov spomenik". "Ja im nisam dao tu saglasnost, jer tuda apsolutno ne mogu da idu opasne materije, zabranjeno je. Ali – sada moraju tuda da idu, nema kud, ne mogu rukama da je prenosim", kaže Ignjatović.

ŠTA PIŠE U STUDIJI

"Infrastruktura Železnica Srbije" je 20. juna 2018, dakle, desetak dana pre početka transporta opasnog tereta kroz tunel Vračar, raspisala javnu nabavku u kojoj je tražila uslugu izrade "Studije o definisanju uslova za saobraćaj vozova sa dizel vučom i saobraćaj vozova za prevoz opasnih materija kroz tunel Vračar i ostale objekte na području Beogradskog železničkog čvora". Ovu studiju je uradila austrijska kompanija ILF na proleće 2020. godine, dok je opasni teret već godinu i po dana prolazio kroz tunel. Poslednji

deo studije o merenju protoka vazduha kroz tunel kompanija je uradila u aprilu 2021. godine.

Studija, koja je sa godinu i po zakašnjenja trebalo da kaže kakvi su uslovi za prolazak opasnog tereta kroz tunel, nalazi da su operativne mere koje je preduzela "Infrastruktura železnica Srbije" – da je prevoz opasnog tereta ograničen na noćne sate i da se, u slučaju izbijanja požara, drugi vozovi ne zaustavljaju u stanici – predložene kao "minimalni bezbednosni zahtev" kako bi se ispunile bezbednosne obaveze za saobraćaj opasnih roba kroz tunel. Takođe, Studija zaključuje da je transport opasne robe kroz tunel Vračar, uz ovakve mere, "bolji ili istog nivoa rizika u poređenju sa prethodnom situacijom, kada se opasna roba prevozila prugom u neposrednom susedstvu stambenih i poslovnih objekata", odnosno, kada je opasni teret išao prugom oko Kalemegdana.

Dušan Blagojević, licencirani konsultant za procene rizika od katastrofa kod tehničko-tehnoloških nesreća, koji je imao uvid u ovu austrijsku studiju, kaže da ona obuhvata samo deo posledica po život i zdravlje ljudi, i to samo u delu stanice "Vukov spomenik", te da scenariji sa najtežim mogućim posledicama, koji su opisani u studiji, sigurno daleko prelaze same fizičke granice stanice.

Na primer, studija se uopšte ne bavi posledicama koje će curenje otrovnog gasa poput hlora imati na površini, tj. šta se dešava sa građanima koji se u trenutku ispuštanja gasa nađu u blizini evakuacionih izlaza kroz koje bi, kako upozoravaju vatrogasci, otrovne materije mogle da izađu na površinu.

Blagojević navodi da se, u slučaju da, na primer, iscuri hlor, dejstvo ovog toksičnog oblaka nikako neće završiti u stanici – prema scenariju iz studije, i prora-

ULAZAK U AVANTURU: Portal vračarskog tunela kod Pančevačkog mosta

čunava da bi se smrtonosna doza hlora, u zavisnosti od pravca vetra, proširila u krugu od 2,2 kilometra oko mesta udesa.

Takođe, Blagojević primećuje da Studija kod scenarija sa tečnim naftnim gasom nije uzela u obzir da će eksplozija jednog vagona izazvati lančanu reakciju, te da se ona mora računati za celu kompoziciju, što nije urađeno u studiji. "Ovde je ključno da u tunelu nije obezbeđena prinudna ventilacija i da može doći do stvaranja eksplozivnih smesa u džepovima tunela,

izlazak iz voza može biti otežan, naročito osobama sa ograničenom pokretljivošću (tj. starijim osobama i deci). Ovo znatno povećava vreme koje je potrebno za evakuaciju putnika iz voza", navodi se u studiji.

Zbog nedostatka sistema rasvete, predviđeno je da se evakuacija putnika vrši u smeru kretanja voza kako bi čeonu svetla voza bar malo osvetlila put tokom evakuacije, što za posledicu opet ima izloženost dimu koji se širi, navodi se u studiji.

Kako su za BIRN rekli iz "Infrastrukture železnica Srbije", posebna oprema za evakuaciju putnika u tunelima "do skora nije bila propisana u našoj zemlji i do sada je nema nijedan tunel u Srbiji". Iz IŽS navode i da "to znači da vračarski tunel ne predstavlja izuzetak u tom pogledu", kao i da će "prvi tunel opremljen takvom opremom biti novi čortanovački tunel, na trasi pruge za veli-

nalazi da taj isti sistem za dojavu požara i dalje ne radi, međutim, "na reč" prihvata izjavu nadležnih iz "Infrastruktura Železnica Srbije" da je u toku nabavka nove centrale za dojavu požara "kako bi se ceo sistem za otkrivanje i dojavu požara doveo u ispravno stanje".

Ukrštajući informacije iz inspeksijskih izveštaja i javno dostupne podatke o javnim nabavkama "Infrastruktura železnica Srbije", vidi se da ni ovo nije bilo tačno: inspeksijski pregled urađen je 8. maja 2018; sutradan, 9. maja, "Infrastruktura Železnica Srbije" je od Ministarstva građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture dobila zapisnik MUP-a, a dan kasnije, 10. maja, "Infrastruktura Železnica Srbije" raspisala je obimnu javnu nabavku za "usluge hitnog otklanjanja nepravilnosti sistema zaštite od požara i izrade tehničke dokumentacije za potrebe održavanja objekta Železnička stanica 'Vukov spomenik'".

Među traženim uslugama i radovima, u ovoj javnoj nabavci nalazili su se i izrada idejnog projekta, izrada projekta, kao i ugradnja (izvođenje) stabilnog sistema za detekciju i dojavu požara – dakle, dva dana nakon što su iz "Infrastruktura Železnica Srbije" inspektorima MUP-a rekli kako je nabavka već u toku, a inspektori im poverovali na reč.

S obzirom da inspekcija MUP-a nije naložila meru da se sistem za dojavu požara dovede u ispravno stanje, u naknadnim, kontrolnim inspeksijskim pregledima ne može se videti kada je novi sistem ugrađen. Kako kažu za BIRN iz "Infrastruktura Železnica Srbije", sistemi za zaštitu od požara u julu 2018. godine bili su u ispravnom stanju.

Međutim, prilikom novog inspeksijskog nadzora u aprilu 2021. otkrivamo da ni taj novi sistem za dojavu požara ne radi, i to ni na jednoj kritičnoj tački unutar stanice: u komandnoj sobi, kod trafostanice, kod dizel-električnog agregata, niti kod magacina ulja i maziva.

Osim ovog nedostatka, inspekcija u aprilu 2021. otkriva još 23 nedostatka i nezakonitosti, od kojih se neki "vuku" godinama, a možda i decenijama. Na primer, sva tri inspeksijska nadzora (2014, 2018, 2021) nalaze da "Infrastruktura Železnica Srbije" ne održava mobilne aparate za gašenje požara i da nema dovoljno lica potrebnih za dežurstvo, kao i da nisu

IMA LI IZLAZA: Opasne materije ispod Beograda

jer je tečni naftni gas teži od vazduha. To znači da je verovatnoća eksplozije u ovom slučaju značajno veća nego tokom vožnje napolju, van tunela. Takođe, moralo se izračunati da li u slučaju ovakve eksplozije statika samog tunela izdrži toliki udar (kada cela kompozicija eksplodira) i da li će se urušiti zgrade iznad tunela – a to nije urađeno", kaže Blagojević.

NEMAR ILI ŠTA JE SA PUTNICIMA

Iako austrijska studija iz 2020. nije rađena da bi procenivala bezbednost putničkog saobraćaja, i njeni autori uočavaju da je rizik "uglavnom u vezi sa mogućnošću požara u putničkim vozovima dok su u tunelskim cevima, kada putnici iz voza u kome je nastala nezgoda treba da se evakušu izvan stanica". Navodi se da izvan stanica ne postoji nikakva oprema – put za evakuaciju, sistem rasvete u slučaju opasnosti – koja bi služila za evakuaciju putnika u slučaju opasnosti. "Očigledno je da su uslovi za evakuaciju iz zaustavljenog voza u kvaru nepovoljni ukoliko se evakuacija odvija izvan stanica. Zbog velikog razmaka između vrata voza i poda tunela,

ke brzine".

Osim pomenutih nepovoljnih uslova za evakuaciju putnika, autori austrijske studije računaju da u podzemnoj železničkoj stanici funkcionišu sledeći sistemi: "Stanica 'Vukov spomenik' je pokrivena stabilnim sistemom za otkrivanje požara i požarnim alarmnim sistemom koji je povezan sa centralnom upravljačkom jedinicom u stalno zaposednutoj kontrolnoj sobi. Nakon primanja signala o požaru, dežurni dispečer u kontrolnoj sobi sprovođi definisan postupak (program) za vanredne situacije."

Međutim, prema zapisnicima MUP-a, ni 2014, ni 2018, ni 2021. sistem za dojavu požara nije bio u ispravnom i funkcionalnom stanju.

SISTEM JE SLEP ZA POŽAR U STANICI

Na inspeksijskom pregledu u februaru 2014. Uprava za vanredne situacije MUP-a Srbije ustanovila je da, uz još 37 nepravilnosti i nedostataka u protivpožarnoj zaštiti, sistem za dojavu požara – ne funkcioniše. Četiri godine kasnije, u maju 2018, inspekcija MUP-a ponovo pro-

Gde je u Srbiji granica između države i mafije

“Majke znaju ko su bili njihovi sinovi, ali ako imate jedan sistem nalik kolumbijskom ili meksičkom, u kojem kriminalne grupe imaju dozvolu za ubistva od strane vlasti, to je znak da se to opet može desiti, da smo svi mi ugroženi. Ovaj postupak nije samo nešto što se tiče ove dve majke. Tiče se i svih nas koji smo danas potencijalne buduće žrtve tog sistema”

NO, ŠTA OVO UOPŠTE ZNAČI U PRAKSI?

Prema rečima stručnjaka za poslove zaštite od požara, koji je želeo da ostane anonimn, a kome je BIRN pokazao izveštaje inspekcije, ovo praktično znači da je ceo sistem “slep” za bilo kakav požar koji izbije u stanici.

“Kaže inspekcija da je utvrdila da sistem javlja grešku. To znači da negde sistem ili ima prekid, ili nije povezan kako treba i onaj u centrali je u suštini slep – ako se nešto zapali, centrala neće da reaguje na signal koji dobija od detektora. Javljač treba da oseti dim, šalje signal centrali, centrala treba u tom momentu da daje prvi signal onom ko dežura da ode da prover. A ona to neće uraditi zato što javlja grešku”, kaže stručnjak sa kojim je razgovarao BIRN.

Kao primer navodi funkcionisanje trafostanice, koja osim sistema za dojavu ima i sistem za gašenje: “Ako se nešto desi u trafostanici, centrala bi automatski morala da pokrene sistem za gašenje. Međutim, to se neće desiti jer centrala neće dobiti signal, trafostanica će da nastavi da gori, a onaj u komandnoj sobi neće znati šta se dešava, niti će centrala automatski da aktivira sistem za gašenje”, kaže ovaj stručnjak.

Kako piše u odgovoru “Infrastruktura Železnica Srbije”, od ukupno 24 mere koje je Uprava za vanredne situacije naložila aprila 2021. godine, 15 primedbi je u potpunosti otklonjeno, realizacija sedam mera je započeta i u toku je, a na dve naložene mere “Infrastruktura železnice Srbije” uložila je prigovor.

RADMILO MARKOVIĆ, BIRN

Aleksandar Halabrin, mladić iz banatskog sela Janošik, nestao je 20. marta 2020. Nepuna dva meseca kasnije njegovo telo je pronađeno nadomak glavnog grada. Istragom je utvrđeno da je ubijen iz vatrenog oružja. Goranu Mihajloviću se gubi svaki trag 1. aprila 2019, mesec dana pre 22. rođendana. Policija je njegov automobil pronašla na Novom Beogradu 12. aprila.

Mara Halabrin i Sanja Mihajlović, majke ove dvojica mladića, do danas nisu uspele gotovo ništa da saznaju o sudbini svojih sinova. Nije im omogućen uvid u spise predmeta i dokumenata, a takođe nisu saslušane ni kao svedoci u “slučaju Belivuk”. Zbog toga su dve majke odlučile da se žale Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu zbog kršenja prava na život i na efektivnu istinu. Advokat Vladimir Todorčić, koji ih zastupa pred sudom u Srbiji, tvrdi da ne postoji drugi način da se utvrdi istina u ovim slučajevima.

VLADIMIR TODORIĆ: Nemamo drugi izbor. Jedina instanca koja može u ovom predmetu da pomogne je Sud za ljudska prava. Neophodna je internacionalizacija ovog problema jer građani nemaju institucije koje mogu da ih zaštite od te mašinerije straha i užasa koja je ovde napravljena. Građani su bukvalno brutalizovani informacijama i slikama odrubljenih glava koje im se serviraju ne bi li se na taj način izbegla rasprava o poreklu i strukturi ove kriminalne organizacije.

“VREME”: Kako teče postupak pred Sudom u Strazburu?

Podnosimo predstavku zbog kršenja prava na život i kršenja prava delotvorne istrage bazirajući je na dosadašnjim pravilima i sudskoj praksi Suda za ljudska prava, s tim što bi, naravno, uvek voleli da bude dokazano da mi nismo u pravu, da se sutra pokrene istraga i uhapsu određena lica. Međutim, imajući u vidu trenutnu povezanost onih koji odlučuju i o hapšenju i o procesuiranju sa ljudima koji su i dan-danas na slobodi, koje se bave istim poslovima kao Miljković i Belivuk, mi osnovano sumnjamo u takvu mogućnost. Dakle, odlučivaće sud u Strazburu i doneće određene odluke. Pitanje je koliko će one biti efektivne u ovom slučaju, jer vi vidite da ni presude za nestale bebe ne zabrinjavaju mnogo našu “duboku državu”.

Na kojim argumentima će se zasnivati vaša predstavka?

Istraga mora biti nezavisna, znači mora biti vođena od strane onog organa koji nije na neki način povezan sa nestankom Halabrina i Mihajlovića. Mi tvrdimo da je policija u to vreme, a ja mislim i sada, naročito Treće odeljenje i, po rečima predsednika države, bila na vezi sa kriminalnom grupom. Postavlja se pitanje gde je granica između države i mafije. Da li je to jedan entitet i kada dolazi do sukoba između njih, da li je to sukob države i mafije ili samo dva klana koji se bore za prevlast na tržištu reketa i droge u Srbiji? Drugi uslov je da se koriste sva raspoloživa sredstva u istrazi. Ovde nisu saslušani svi umešani, nisu pregledane ni jedne nadzorne

ili saobraćajne kamere u doba kada je to rađeno. Mi svi znamo da nema ulice koja danas u Beogradu nije pokrivena kamerama. Oni su za dvadeset i više ljudi koji su nestali tvrdili da ne postoje snimci, što svakome razumnom podstiče određenu sumnju. Treći uslov je da je istraga blagovremena. Postoji i dodatni uslov – da porodica oštećenog treba da ima pristup spisima predmeta. Znači, ukoliko se oštećenim licima ne dozvoljava razuman uvid u predmet, to je takođe kršenje prava na delotvornu istragu. Ovde je notorna činjenica, nažalost, opšte poznata, da su naše

institucije tužilašta i policije taoci, zarobljeni, nisu u statnju da izađu na kraj sa istragama ovakvih kriminalnih grupa jer su sami bili povezani sa njihovim radom.

Šta očekujete od Suda za ljudska prava?

Roditelji imaju pravo na istinu, to je pre svega njihov najveći cilj u ovom postupku. Istina, a zatim odgovornost. Majke znaju ko su bili njihovi sinovi, ali ako imate jedan sistem nalik kolumbijskom ili meksičkom, u kojem kriminalne grupe imaju dozvolu za ubistva od strane vlasti, to je znak da se to opet može desiti, da smo svi mi ugroženi. Ovaj postupak nije samo nešto

što se tiče ove dve majke. On je važan i za sve roditelje čiji su sinovi nestali, koje sad niko ne pominje, porodicu Strahinje Markovića koji je nestao nakon odlaska u zgradu policije u Ulici 29. novembar. Tiče se i svih nas koji smo danas potencijalne buduće žrtve tog sistema.

Na šta konkretno mislite kad kažete da su kriminalne grupe imale “dozvolu za ubistva”?

Ono što nas uverava da je Belivukova grupa imala zaštitu države jeste način na koji je predstavljen snimak sa sigurnosnih kamera kuće u Ritopeku. To je očigledno snimak sa sigurnosne kamere, čak su na Pinku rekli da je to snimak Bezbednosno informativne agencije. To znači da je neko u državi gledao ulazak žrtva, video da oni ne izlaze ni tog dana ni narednog, ni sledećih nedelju dana. Ništa nije preduzeto, a mogao je istog trenutka da se naredi pretres prostorija, hapšenje, osiguravanje dokaza u tom momentu. Hapšenje Belivukove grupe desilo se nekoliko meseci kasnije kad su se desile stvari zbog kojih se vlast osetila uplašeno, kad je došlo do smene u Ministarstvu unutrašnjih poslova i kad su saznali da je ova grupa prisluškivala predsednika da bi ga verovatno ucenjivala kompromitujućim materijalom.

Da li ćete uporedo preduzimati neke korake u našem pravosudnom sistemu?

Do sada smo nailazili na zatvorena vrata. Oni namerno Maru Halabrin i Sanju Mihajlović tretiraju samo kao oštećene, što je sasvim drugi nivo učešća u postupku od svedoka. Predstavljaju ih kao neke ucveljene majke raspamećene tugom, koje žele samo da daju iskaz nakon čega se ništa ne bi promenilo. Međutim, to ovde uopšte nije slučaj. Ove majke su savršeno racionalne i imaju materijalne dokaze. Imaju imena, imaju datume, imaju mesta, a ta imena su neka imena koja mi viđamo i dan-danas u medijima u veoma prisnim odnosima sa bišim i sadašnjim ministrom unutrašnjih poslova i to je ono što njih uverava da u ovoj zemlji one pravdu neće dobiti u ovom trenutku.

Na koje materijalne dokaze mislite?

Jedino što sam ja dobio od tužilaštva jeste obdukcioni nalaz za Halabrina, u kojem piše da su, između ostalog, nađeni ostaci tamnih farmerki. Međutim, njegova

majka, koja ga je ispratila tog dana u Beograd, potpuno je sigurna da je on otišao u maslinasto zelenim pantalonama koje sa strane imaju džepove, belu majicu, bele patike "er maks" i bele čarape, a nađen je u crnim farmerkama i crnim čarapama. Zatim, ono što se do sada nije znalo je da četiri dana nakon Aleksandrovog nestanka sa njegovim bratom kontaktira jedan od onih likova koji je na snimku zajedno sa Stefanovićem i Kokezom, i kaže mu da je navodno ostavio farmerke kod Halabrina i da mora da dođe da ih uzme. Prilično je čudno da neko dođe, četiri dana nakon nestanka, čak iz Beograda zbog farmerki i to u vreme dok je majka bila na poslu.

Jesu li uzeli farmerke?

Jesu, te farmerke se nalaze kao dokazni materijal, osim ako nisu nestale. Mi smo o tome pre mesec dana dali iskaz policiji uključujući snimke komunikacije sa predlogom da se izvrši uviđaj, da se pokaže majci i baki koje su tu bile tada da li su to te pantalone, ukoliko je to moguće uraditi. Nama nije dozvoljeno da izvršimo uvid u spise tužilaštva. Čak zvanično još nije otvorena istraga u ovom predmetu.

Zašto nije otvorena istraga?

Ovaj predmet je još na nivou predistražnog postupka. Oznaka KTN znači da nema istrage. Mi smo se, naravno, obraćali sa zahtevom i da se sasluša majka i da ona predoči sve dokaze koje ima, između ostalog, video-snimke koje joj je slao pokojni sin iz stana u kojem je živio. Rekla mi je da je stanovao kod Petra Panića Pane.

Kod Petra Panića Pane, Vučićevog kuma, čoveka bliskog mnogim funkcionerima SNS?

Da, Aleksandar je svojoj majci poslao snimke iz tog stana na Altini, u Zemunu, pored hotela u kojem se nalazi boksaerski klub gde su oni i trenirali.

Je li Panić saslušan?

Koliko mi znamo – ne. Očigledno je da su lica koja su se videla tog poslednjeg dana sa Halabinom u izuzetnim prijateljskim odnosima sa Nebojšom Stefanovićem, prethodnim ministrom unutrašnjih poslova, sadašnjim ministrom odbrane. Takođe, mi sada definitivno znamo da su dve godine ljudi nestajali na ulicama Beograda, te da se pokazuje da je Sedmo odeljenje, koje radi te nestanke, bilo praktično neutralisano od strane ove organi-

■ **“Jedina instanca koja može u ovom predmetu da pomogne je Sud za ljudska prava. Neophodna je internacionalizacija ovog problema jer građani nemaju institucije koje mogu da ih zaštite od te mašinerije straha i užasa koja je ovde napravljena”**

zovane kriminalne grupe da ne radi svoj posao, da ne pregleda sigurnosne kamere sa saobraćajnica u Beogradu i da ne saslušava ljude koji su bili umešani u ova ubistva. Sam predsednik Vučić kaže da su iz MUP-a curile informacije. Od koga tačno i da li su ta lica i dalje u policiji?

Kako je bilo moguće da su nakon uviđaja, nekoliko nedelja kasnije, novinari i rodbina pronašli njegov pasoš, sat i novčiće?

Tri nedelje kasnije novinari i tetka pokojnog Halabrina na mestu gde je rađen uviđaj i pronađen leš, pronašli su njegov pasoš, nečiji skupoceni sat i određene novčiće. Pozvali su policiju i pitali kako su to mogli da propuste. Iz policija je rečeno nešto u stilu "eto, dešava se" i, naravno, uzeli te dokaze. Kako mogu da se dese ovakvi propusti? Mi smo takva pitanja postavili policiji i oni nisu imali objašnjenje. Pitanje je da li su oni hteli da rade uviđaj, da li je to urađeno uz naredbu da se taj uviđaj ne uradi kako treba. Jer, mi imamo ovde zaista previše lica koja su bila povezana sa pokojnim Halabinom, uključujući grupu oko FK Rad, uključujući sina predsednika Republike Srbije, na

koga se često on pozivao pred majkom i Petra Panića Panu koji uopšte nisu saslušani u ovom postupku, a imamo i Vladimira Kovačevića Kovača koji je trebalo da se nađe tog dana s Halabinom.

Kako objašnjavate da se u istrazi protiv Belivukove grupe, prema nepotvrđenoj optužnici, kada govorimo o raznim nivoima vlasti, države, policije, spominje samo Papić?

Mislim da je hapšenje i optuživanje Belivuka bio iznuđen potez od strane vlasti, zapravo samoodbrana, jer su se osetili uplašeno šta bi mogao sve da uradi u budućnosti. Samim tim, istraga je limitirana da se ne otkriju sve pojedinosti veza koje je ova grupa imala sa vrhom vlasti. Tu se ne radi samo o Ministarstvu unutrašnjih poslova. Očigledno da postoje kompromitujući materijali koji povremeno izlaze u javnost i pitanje je ko pušta dokaze, recimo fotografije sadašnjeg ministra i bivšeg ministra sa pojedinim licima iz kriminogene sredine. Pitanje je i šta poseduju obaveštajne službe stranih država i da je li je to način da se usmeravaju odluke ove vlasti na spoljnom ili ekonomskom planu.

VUKAŠIN OBRADOVIĆ

Tištos pase

Ovakvo uterivanje patriotizma – i to, u suštini, manje državnog, “ustavnog”, po američkom ili francuskom modelu, a više etnički i konfesionalno ekskluzivnog – u i kroz javne institucije, samo je jedan od simptoma neokonzervativnog kulturnog rata

Ovaj tekst nastaje u poslednjim satima avgusta, a vi ćete ga čitati u prvim danima septembra; između pisanja i čitanja uglavice se sredi, prvi septembar, prvi dan školske godine. Vi već znate kako je to izgledalo, ja samo zamišljam. Šta zamišljam? Ne ono što se ionako dešava svakog prvog dana svake školske godine otkad je gavran pocrneo, nego nešto što još nismo videli: intoniranje državne himne u svim učionicama svih škola u Republici Srbiji. Nadležni ministar je ponosan na (kanda) svoju ideju, profesori uglavnom čute i kolutaju očima, a deci je manje-više svejedno, ona su već shvatila da je najbezbolnije ne udubljivati se u (be)smisao onoga što ti serviraju u “sistemu”, nego treba protrčati kroz njega sa što manje ožiljaka, pa posle videti gde ćeš živeti, i od čega. Sigurno ne od onoga čemu te je takav sistem naučio.

Svačega smo se nagledali, natrpeli i naslušali u svim Jugoslavijama i svim Srbijama u kojima smo živeli, u svim “izmima” i pod svim režimima, ali njihovim nas himnama još nisu maltretirali osim ako je državni paznik, pa se organizuje “prigodna svečanost”. Lično sam himnu moje rodne zemlje *Hej, Sloveni* sto puta češće čuo na televiziji, čekajući da počne utakmica državne reprezentacije, nego u školi, i mislim da je to sasvim u redu, jer ovo prvo sam činio dobrovoljno...

Enivej, neki preradoznali novinari pitali su ministra kako će himna biti puštena u školama koje nemaju razglas. E sad, da su ministar i svi njegovi prethodnici radili svoj posao a ne majmunisali se s kvazipatriotskim egzibicionizmom, on bi mogao da odgovori ovako: “šta je s vama, pa sve škole u Srbiji imaju razglas, baš kao što sve imaju kompjutere, kompletno opremljene kabinete, fiskulturne sale, čiste i ispravne toalete”. Kako, međutim, on tako nešto ne može da kaže, jer postoji količina i kvalitet laganja koju čak ni nebo nad Srbijom ne bi moglo da podnese a da se ne obruši na glavu državnog lažova, on je umesto toga morao da improvizuje, a improvizovanje je preporučio i onima kojima je zadao muzički zadatak za sredu: neka puste himnu, kaže ministar mrtav ozbiljan, sa kompjutera ili sa telefona.

Hm, čijeg telefona? Profesorovog, ili možda sa nekog od đaka? A svugde ima đaka koji imaju kvalitetnije telefone od onih koje njihovi profesori mogu sebi da priušte. I gde da nađu himnu – na Jutjubu? I šta ako tamo ima, a sigurno ima, različitih verzija: kako da znaju da su se opredelili za najbolju, najpraviju? Šta je uopšte etalon za *Bože, pravde* i gde se on čuva?

Kako god, voleo bih da vidim taj prizor: stoje đaci, onako svečani, i pevaju (stvarno, treba li i da se peva ili je dovoljno slušati?) prateći zvukove sa nečijeg mobitela, tableta, ajfona. A šta ako je veza loša pa se himna secka i “baferuje”? Znaće valjda da je dobar deo zemlje i dalje skromno pokriven kvalitetnijim signalom... Ili, šta ako se pre himne aktiviraju “ugrađene” reklame, jer znate kako to već ide s Jutjubom? Hoće li da radi “skip ad” ili će ceo razred stočki na nogama istrpeti oglase – verovatno na engleskom - za neko kozmetičko sredstvo ili za osvežavajuće bezalkoholno piće od ničega, sa aromom nečega? Goleme su to brige i nedoumice, ne bih bio u koži onih koji će morati da ih razrešavaju na terenu.

Mogli bismo ovako još dugo, ili bar do kraja kolumne, ali pitanje je koliko je sve ovo smešno. Nikome, naravno, neće otpasti uši od tri minuta jednog arhaičnog rituala, ali problem je u “identitetskoj” politici koja iza njega stoji. Ovakvo uterivanje patriotizma – i to, u suštini, manje državnog, “ustavnog”, po američkom ili francuskom modelu, a više etnički i konfesionalno ekskluzivnog – u i kroz javne institucije, uključujući evo i javne i sekularne škole, samo je jedan od simptoma neokonzervativnog kulturnog rata koji je uveliko u toku, rata koji se vodi, ako ćemo pravo, prilično jednostrano, to jest, uglavnom se svodi na meki (nekad i malo tvrđi) “identitetski” teror nad društvom u režiji i izvedbi kakistokratske klike koja je premijerno sličnu agendu sprovodila ratnih devedesetih a sada, u svom repriznom izdanju, a daleko iskusnija i daleko bolje opremljena nego tada, čini to isto u mirnodopskim okolnostima, tako da se može u potpunosti posvetiti *unutrašnjoj dekoraciji* zemlje, njenih stanovnika i njihove svesti. A najbolje je, zar ne, krenuti od friziranja mladih duša, možda još neiskvarenih trulim i bezbožnim liberalističkim idejama, poput one da ovakvim “državotvornim” paradiranjima nije mesto u javnoj školi, baš kao ni veronauku, uostalom. Ako vas u svemu tome zbunjuje to što je nadležni ministar i Himnouvoditelj čovek iz nominalno levičarske stranke, mora biti da ste prespavali prethodnih trideset godina, i to na Neptunu.

Internetom inače već godinama kruži pošalica na himničku temu, mala slovno-kognitivna diverzija koja centralni himnički motiv “čita” ovako: “Bože pravde, tištos pase”, pa se himnoslušalac tobože pita kakva je to čudna živuljka taj tištos, i gde to on pase? Eh, gde... Svugde! Gde su srpski tištos, tu su srpske zemlje! Samo što ni bog ne može da ih/nas spase, jer ni božanska intervencija ne može da spase onoga ko ne želi da bude spasen.

U debeloj senci političkih gibanja

Ponovo je jedan par ekaselans verski događaj postao prevashodno političko pitanje; ponovo su u prvom planu podele naše nasušne. U središtu pažnje su sedišta Mitropolije crnogorsko-primorske na Cetinju, mitropolit Joanikije i patrijarh SPC Porfirije, predstavnici država i političkih stranaka u Crnoj Gori i Srbiji, ovi i oni mediji

Kada bi neko sasvim neupućen proteklih dana čitao i slušao pojedine ličnosti iz Crne Gore, pomislio bi da je mitropolit Joanikije naprasno odlučio da verski obred bude u gradu u kojem nijedan mitropolit pre njega nije bio ustoličen. Takođe, i da njegov prethodnik mitropolit Amfilohije nije baš tu 30. decembra 1990. intronizovan i živio decenijama, a da sam mitropolit Joanikije ovde nije hirotonisan 3. juna 1999, ne stoluje niti boravi u Cetinju, kao i da tamo ne služi liturgiju skoro svake nedelje.

Pojednostavljeno govoreći, situacija u Crnoj Gori bi mogla da zvuči ovako: ima li država snage da omogući jednoj verskoj zajednici da ostvari svoja prava? Koji su argumenti onih koji traže da to bude bilo koji grad, ali da taj grad ne bude Cetinje? Ko sve može da profitira od pomenutog zaostravanja? Je li ovo labudova pesma Mila Đukanovića ili, naprotiv, pokazatelj da je politički veoma živ, te da je ovo za njega kampanja za neke buduće izbore? Zašto je mnogo građana Crne Gore, sa obe strane političkog i identitetskog spektra, nezadovoljno? Šta sve poručuju glavni akteri iz Srbije i Crne Gore? Konačno, kako se u svemu snašla Mitropolija crnogorsko-primorska?

PRODUBLJIVANJE PODELA, ZANAT NAJSTARIJI

U Srpskoj pravoslavnoj crkvi, što nije retkost ni u drugim crkvama, čin ustoličenja se vrši tamo, kako i sama reč kaže, gde će dotični episkop stolovati. Zato zvuči logično kada u SPC kažu da optužiti njih za provokaciju predstavlja flagrantnu zamenu teza.

S druge strane, glasovi koji se protive ustoličenju, među kojima su i Milo Đukanović, njegov DPS i druge opozicione par-

tije kao i pojedine organizacije, tvrde da je reč o daljoj klerikalizaciji društva, te iskazivanju velikosrpskih težnji i negiranju crnogorskog identiteta. Tako je Skupština opštine Cetinje 27. avgusta procenila ustoličenje događajem visokog bezbednosnog rizika, tražeći od policije da zabrani njegovo organizovanje. Tom prilikom se čulo da "Cetinje ne može ćutke posmatrati da se u njemu odigrava simbolično potčinjavanje i pokoravanje Crne Gore", kao i da "bi ustoličenjem bila narušena najveća vrednost – građanski mir" (Nikola Đurašković, SDP).

U nedelju 22. avgusta, nekoliko hiljada ljudi se okupilo u Cetinju da protestuje protiv ustoličenja i traži njegovo izmeštavanje. Kako navode tamošnji mediji, tokom skupa aklamacijom je usvojena Deklaracija u kojoj se kaže da se ne sme dozvoliti okupatorski čin u stolici Svetog Petra u Cetinjskom manastiru, simbolu crnogorskog identiteta, a zatim se poziva na Evropu, sekularnost, građansku državu, slobodu, multietničku harmoniju i multikulturalni sklad. U pozivu na skup navodi se – sam tekst potpisala je Grupa građana Cetinja – da ukoliko SPC ne odustane od ustoličenja, "mi im to svetogrđe dozvoliti nećemo, ma koju cenu platili". Toliko o harmoniji i evropskim vrednostima. Profesor Radovan Radonjić je u intervjuu za "Pobjedu" otišao i dalje, izjavivši da bi ustoličenje značilo državnu kapitulaciju Crne Gore i založio se, između ostalog, za privremeno zatvaranje granice sa Srbijom i kao privremenu zabranu rada SPC, te predaju celokupne imovine kanonski nepriznatoj CPC. Ovakav narativ, opet, nepogrešivo podseća na pojedine ovdašnje političke aktere, poput ministra Aleksandra Vulina, čije ideje imaju suprotan predznak, a jednako su razumne i umerene.

Napetost raste, situacija se menja iz sata u sat. Na društvenim mrežama govor mržnje buja još snažnije nego inače, a u nekoliko navrata napadnuti su i novinari. Najavu Mila Đukanovića da će doći 5. septembra na Cetinje neki tumače kao krajnji pokušaj mobilizacije svojih, što dodatno uliva ulje na već rasplamsalu vatru. Određujuća sintagma za države regiona i dobar deo njihovih političkih predstavnika postala je – produbljivanje podela. Kada je reč o identitetskim podelama, onda tu svakako Crna Gora prednjači.

A šta su u prethodnom periodu govorili važni državni akteri?

ONI KOJI (NE) DOLAZE

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić je, u svom stilu, uspeo da privuče pažnju, (p) ostavši vest i u ustoličenju mitropolita Joanikija. Naime, ostavio je javnost u ustreptaloj neizvesnosti da li će ići ili ne, navodeći da će odluku o svom eventualnom odlasku javnosti saopštiti 2. septembra. Ili trećeg. Čak je i njegovo (ne)dobijanje pozivnice bilo tema – tvrdio je da pozivnicu nije dobio da bi potom, kako je Tanjug javio, predsedniku svečana pozivnica bila uručena preko Patrijaršije SPC. Na kraju je, po svemu sudeći, odlučeno da neće ići put Crne Gore.

Premijer Crne Gore Zdravko Krivokapić je prvo kazao da će doći na ustoličenje, bez obezbeđenja, a potom da neće doći. Reakcije su bile brojne – razočaranje dela građana koji su to videli kao njegovo potpuno povlačenje, uz učestale komentare da je pogazio reč. Zatim je napadnut i od medija u Srbiji, a čak je i Aleksandar Šapić stigao da kaže koju. Naime, govoreći o tome kako je medijska scena u Srbiji nikada pluralnija i slobodnija, osvrnuo se i na odluku Krivokapića zaključivši da se mitropolit Amfilohije sigurno zbog toga sada prevrće u grobu.

**ŠTA ČEKA CETINJE 5.
SEPTEMBRA: Mitropolit Joanikije
i demonstranti protiv SPC**

Foto: Zoran Žešić / Tanjug

Foto: Stevo Vasiljević

Verovatno da čelni ljudi Demokratskog fronta neće propustiti priliku da dođu na ustoličenje i pokažu kako su sa one strane (od) Mila Đukanovića, a utisak će biti još snažniji ukoliko ih negde zaustavi policija, pa bi u tom slučaju mogli i da ispričaju kako im Vlada, odnosno crnogorska policija nije dala da uđu ni u manastir.

U autorskom tekstu u dnevnom listu "Vijesti", Krivokapić je istakao sledeće: "Ne želim i neću, takođe, da ličim na predsednika Crne Gore, Mila Đukanovića, koji se evo i danas sakriva iza gradonačelnika Podgorice najavljujući dolazak poslanika na Cetinje. Ne želim i neću poput današnjeg istupa poslanika Duška Markovića da se bavim samo riječima i propagandnim inicijativama, a ne konkretnim djelima, na smirivanju društvenih tenzija. Ne želim i neću, takođe, da budem kao predstavnici Demokratskog fronta koji, po istoj matrici podgrevanja tenzija, najavljuju dolazak na Cetinje, istog dana kada to najavljuje i DPS za svoje poslanike. Ne želim i neću da Crna Gora bude dio tih i takvih politikantskih igara, na štetu smirivanja tenzija i mira. Ne želim i neću da se igram ni sa mirom u Crnoj Gori, ni sa

zvaničnom odlukom Mitropolije da na ustoličenju bude prisutni samo sveštenstvo i predstavnici crkvenih opština. Ne želim i neću da neodgovorno potpaljujem i dolivam ne bih li bio zbog toga popularniji. Ne želim i neću da politički profitiram jer na to nemam državničko pravo."

Konačno, Dritan Abazović, u čijoj koži teško da bi iko sada voleo da bude, naglasio je više puta da država mora da garantuje bezbednost svih građana i obezbedi verske slobode, ali i da omogući onima koji protestuju da to čine, kao i da će svi incidenti biti sprečeni. Inače, nekadašnji direktor policije Veselin Veljović pozvao je policajce da se pridruže demonstrantima, a Institut za javno zdravlje, povrh svega, upozorio je da su brojke obolelih od virusa korona sve veće.

U CRKVENOJ PORTI

U međuvremenu Mitropolija crnogorsko-primorska je objavila da se odustalo od planiranog svenarodnog sabora ispred Cetinjskog manastira. Time je prostor za sukob dosta sužen. Naime, sama ceremonija će se obaviti unutar manastira koji će okruživati policijski kordoni, po svemu

sudeći neće biti prisutno više od 200 do 300 zvanica, a dolaziće se autobusima rano ujutru pod policijskom pratnjom. Nakon toga su krenule ponovo burne reakcije – definitivno je postalo jasno da će ustoličenja biti, pa su veoma nezadovoljni jedni, a ovi drugi, opet, smatraju da sada ne bi smeli da dođe ni ispred manastira da nisu mesecima šetali u litijama.

Međutim, teško da je Mitropolija mogla da učini nešto drugačije. Okupljanje velikog broja ljudi predstavljalo bi ogroman rizik i dalo bi mogućnost za razne zloupotrebe i raspirivanje sukoba. A deluje da je dovoljna jedna šibica, koja bi mogla i namerno biti zapaljena. U trenutku kada nastaje ovaj tekst, stigla je informacija da će se ustoličenje održati samo uz prisustvo patrijarha, episkopa i predstavnika crkvenih opština. Najverovatnije je da će se svi ostali gosti naći u Podgorici.

Pokušao je u svojoj besedi mitropolit Joanikije da smiri napetosti, govori da će svečanost biti skromna, da je to crkveni događaj i da se ne sme podrediti bilo kojoj politici, da je reč o bratskom razdoru i da se ljudi koji hoće da ga oteraju on ne može odreći jer je to njegov narod i to su njegova braća u kojima ima mnogo dobra. Veliki broj ljudi očekuje se na dočeku patrijarha Porfirija 4. septembra ispred Sabornog hrama Hristovog vaskrsenja u Podgorici. Kada je reč o odnosima Beogradske patrijaršije i države Crne Gore, o tome se ne bi moglo pisati svetlim tonovima. Uporno se čeka potpisivanje Temelnog ugovora, a on je najavljivao više puta.

Problemi bi 5. septembra mogli da nastanu ukoliko neko od vernika samoinicijativno krene ka Cetinju, pa i na samom putu do Cetinja, ali i ukoliko učesnici protesta pokušaju da se sukobe sa policijom. I ako sve prođe "u najboljem redu", ovakve slike i atmosfera teško da ne predstavljaju društveni poraz. Problem je samo kada društveni poraz odgovara političkoj i drugoj eliti. A ima nešto porazno, ali istovremeno i dirljivo, u trenutku kada se mitropolit Joanikije skoro pa pravda, naglašavajući da nije "izvanjac", da je rođen u Crnoj Gori, da je građanin te države, da je odrastao ispod planine Njegoš gde je čuvao 200 ovaca i učio *Gorski vijenac*. Kao da se nacionalni duhovi moraju umilostiviti ovakvim dokazima da bi uopšte do razgovora došlo. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Avgustovsko zagrevanje pred vruću političku jesen

Iz prethodnih iskustava, jasno je da režim “zna posao” i da posle svakog masovnog antivladinog protesta izlazi kao pobednik, sve jači i osioniji, i sve manje spreman na bilo kakav ozbiljan dijalog. Građani, opet, posle njih bivaju sve bezvoljniji

Godinama se već u Srbiji – u poznim danima proleća i tokom leta – najavljuje tzv. vruća politička jesen, kada će, kao, građanima prekipeti i kada će ustati “i kuka i motika” da traži nazad “otetu državu”, odnosno snažno protestuje protiv naprednjačke vlasti. Razloga za proteste je bezbroj, a društvo je rascepljeno između onih koji su svikli da žive u tragikomičnom rijalitiju od države ili imaju jasan interes da ovaj režim što duže pretekne, sa jedne strane i, sa druge strane, onih koji svoj jed zbog političkog nasilja, kriminala, korupcije, rasturanja institucionalnog poretka, nedemokratskih izbora, bezumnih nasrtaja na životnu sredinu i kontrole medija uglavnom izlivaju na društvenim mrežama, a ređe javno protestuju ili nešto tim povodom konkretno čine. Naravno, najviše je onih koji, “zgađeni politikom”, žive svoje male živote posmatrajući stvari koje se dešavaju oko njih kao da gledaju vesti iz Avganistana koje se, je li, ne tiču ni njih, ni njihove dece.

Analitičari kažu da je pitanje od milion dolara, i za opoziciju i za druge antivladine aktiviste, kako ove poslednje animirati, isterati iz polja konformizma, te motivisati ih da se na ulicama bore za “opšte dobro”, ali i ne samo to. Skupa su pitanja i kako nezadovoljnike sa Fejsbuka i Tvitera izvesti na ulicu i kako napraviti širok antivučičevski front, premostivši prethodno međusobne zađevce kojih je onoliko. Pitanje je i kako na svoju stranu pridobiti i razgranat nevladin sektor koji većinom, uporno i bezuspešno, pokušava da institucionalnim putem popravi stanje stvari i od preostalih krhotina napravi funkcionalnu i demokratsku državu.

I još jedno važno pitanje. Ukoliko se i desi ta “vruća politička jesen”, odnosno ukoliko uskoro budemo svedoci velikih

i masovnih protesta u gradovima Srbije, kako da oni imaju nekakvog efekta, kako da ozbiljno poljuljaju naprednjačku vlast koja bi, u najmanju ruku, bila priuđena na ustupke opozicionim partijama i građanima? Iz prethodnih iskustava, jasno je da režim “zna posao” i da posle svakog masovnog antivladinog protesta izlazi kao pobednik, sve jači i osioniji, i sve manje spreman na bilo kakav ozbiljan dijalog. Građani, opet, posle njih bivaju sve bezvoljniji.

MOŽDA JE OVA JESEN DRUGAČIJA

No, možda će se stvari ove godine promeniti, možda ćemo stvarno ući u žestok i turbulentan politički period, koji će ozbiljno uzdrmati režim? Ako se to desi, manji deo zasluga će imati opozicija koja se, doduše, budi iz dugog sna, napokon se koliko-toliko konsolidujući; manji deo zasluga imaće i raznorazne veoma aktivne građanske grupe koje po ceoj Srbiji prosveduju uglavnom zbog ekoloških problema – a veći deo sama vlast, koja počinje da se ozbiljno tetura i pravi sve veće gluposti, u osećanju vlastite svemoći, stvarajući i od benevolentnih građana protivnike. Osim toga, iz aviona se vidi da mnogo šta unutar režima škripi, da postoje ozbiljne nesuglasice u naprednjačkim stranačkim i parastranačkim redovima, dakako oko podele plena, i da se one neće tek tako okončati, same po sebi.

Ukoliko istraživanja budu pokazala da Vučiću pada popularnost, stvari će se tek zalaufati, tvrde optimisti. Svako je afera “Belivuk”, i pored višemesečnog horor-spinovanja, nanela štetu režimu. A događaji iz poslednjih dana avgusta, pre svega slučaj “Bjelogrić”, napadi na nezavisne medije i nasilje kriminalaca nad demonstrantima u Zrenjaninu,

premda nepovezani, govore da je vlast izgubila baš svaku meru, mada osećaj za meru nikada i nije bila njena karakteristika. Atmosfera se usijala, a još uvek tražu godišnji odmori.

Već je cela biblioteka ispisana i izgovorena o fizičkom nasrtaju glumca Dragana Bjelogrića na režisera Predraga Antonijevića pre desetak dana u Nišu. Ono što je usledilo posle toga, pretvorilo je Bjelogrića u žrtvu sa kojom se dobar deo građana solidariše. Vlast je u ovom incidentu videle priliku da se osveti Bjelogriću zbog njegovog kritičkog odnosa prema Vučiću, te da kriminalizuje opoziciju, i u tu svrhu je angažovala celokupnu mašineriju. Ukoliko je Bjelogrićeva producerska kuća pretplaćena na pres-klipling, ovih dana je dobila stotine priloga iz režimskih medija koji ovog

glumca predstavljaju kao užasnog nasilnika, lopova, antisrpskog aktivistu, ubicu u pokušaju. Samo je, recimo, "Informer", čiji je gazda ovih dana ispraćao u vojsku sina u prisustvu državnog vrha pod šatrom u jednom selu pored Kosjerića, izbacio čak 45 priloga o niškom incidentu, proglašavajući Bjelu "đilasovcem". Nema ko od naprednjačkih glasnogovornika nije izrazio gnušanje zbog ovog, kako će neki čak reći, "pokušaja ubistva". Više nego prenatlaženom reakcijom, vlast je proizvela efekat da je Bjelogrić u dobrom delu javnosti, pogotovo na društvenim mrežama,

postao "junak našeg doba", koji na otvorenoj sceni dobija frenetične

aplauze, a neki čak smatraju da bi mogao biti i odličan protivkandidat Vučiću na predstojećim izborima za predsednika Srbije.

nevladinih organizacija, u kojem se dolazi do zaključka da su oni "strani plaćeniči" i "izdajnici", koje finansiraju zapadne vlade i "sumnjive fondacije", a da bi podržale Srbiju i Vučićev režim koji, je li, radi u korist građana i "opšteg dobra". Naravno, nije prvi put da režimski mediji eksploatišu ovu priču u proteklih desetak godina (nećemo se vraćati u devedesete), ali nikada je ne ispričavši do kraja. Ono što se prećuti zapravo kaže da isti oni koji, na različite načine, finansiraju Vučićevu državu – pomažu i nezavisne medije i nevladine organizacije. Čini se, međutim, da su ovaj prilog i njegova eksploatacija otišli korak dalje, a neki analitičari tvrde kako predstavlja najavu da će vlast u skoroj budućnosti, možda baš najesen, još jače nasrnuti na nezavisne medije. Preostaje da se vidi da li će ovaj slučaj biti kap koji će preliti čašu i da li će novinarske i medijske asocijacije, ali i nevladine organizacije, zauzeti radikalniji stav prema vlastima i odustati od ćoravog posla da "implementacijama" raznih strategija pokušavaju da unaprede stvar sa medijskim slobodama i tzv. institucionalnim poretком. Svima je, valjda, jasno da su Vučić i sloboda medija dva suprotna pojma, koja se međusobno potiru. Žešći napad na medije mogao bi značiti da se ovom režimu polako približava kraj, reći će optimisti, podsećajući na devedesete.

Svemu ovome treba pridodati i znakovit incident u Zrenjaninu. Aktivisti Zrenjaninske akcije (ZRAK) protestovali su 26.

avgusta zbog toga što u ovom gradu već 17 godina nema zdrave vode za piće. Protest se odvijao u centru grada, a demonstrantima je prišlo nekoliko mladića, napalo ih, oduzelo i polomilo transparente, uz pretnje i uvrede. Jedan od nasilnika je fizički nasrnuo na aktivistu odgurnuvši ga. Nakon toga je stvar u ruke preuzela komunalna policija, koja nije privela nasilnike već je legitimisala demonstrante, jer navodno nisu prijavili skup. Niko u Zrenjaninu ne sumnja u to da iza ovog

PROVLAČENJE KROZ TABLOIDNO BLATO: Osude i upozorenja

TABLOIDNI I FIZIČKI NAPADI

U oštroj utrci tabloida koji svakodnevno krše tzv. standarde profesije, što u prevodu znači da su propagandna glasila u službi vlasti koja rabe govor mržnje, šire lažne vesti i izluđuju građane, "Srpski telegraf" kani da ostvari pobjedu. Ova "štampana poruka" je 24. avgusta objavila specijalni dodatak o finansiranju nezavisnih medija i

incidenta stoji vlast, a može biti da je to njen metod kako će se ubuduće boriti sa protestima koji se skoro svakodnevno zbivaju diljem Srbije, a tek će se, prema najavama, dešavati po završetku godišnjih odmora.

U PANICI PUCAJU NA SVE STRANE

Docentkinja na Odseku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu Bojana Bodroža bavi se, između ostalog, psihologijom javnog mnjenja, strategijama manipulacije i građanskim aktivizmom. Ona u razgovoru za "Vreme" ističe da incident u Nišu ne predstavlja neki preterano neobičan događaj, jer se takve stvari dešavaju, ali ga je izuzetnim učinila "medijska pompa koja je usledila, a koju su podstrekivali prorežimski

mediji". "Potpuno je besmisleno da se ministri i visoki državni zvaničnici u medijima nedeljama bave jednom kafanskom tučom koja ih se ni na koji način ne tiče. A cilj je, mislim, odvratanje pažnje javnosti od mnogo značajnijih tema koje su u fokusu javnosti poslednjih meseci – pre svega mislim na razotkrivanje sprege predstavnika vlasti i kriminala", kaže Bodroža.

Komentarišući napade na medije i nevladine organizacije, Bodroža kaže da njihovo targetiranje i proglašavanje za "izdajnike" i "strane plaćenike" daje opravdanje svakome ko želi da "uzme pravdu u svoje ruke". "Građani nezadovoljni zbog egzistencijalnih i društvenih problema mogu lako biti navedeni da krivca za svoje probleme prepoznaju u tim 'izdajnicima' umesto u onima koji direktno kreiraju našu političku situaciju – u vlasti. U javnosti se govori o tome da je ovaj napad na nezavisne medije bar u izvesnoj meri reakcija na potez Tvitera kojim su prorežimski mediji označeni kao takvi. Iz ovog poteza stičem utisak da su predstavnici vlasti u panici i da pucaju u prazno i na sve strane, ne bi li održali svoj rejting", smatra ona.

Bodroža misli da će jesen koja nas uvođi u predizborno polugodište sigurno biti politički napeta, ali i kako bi bilo preuranjeno zaključivati da ćemo biti uvedeni u otvoreno nasilje. "Ponekad su akti otvorenog nasilja isprovocirani neočekivanim događajima koje je teško predvideti. Međutim, ono prikriveno psihološko nasilje – targetiranje nepodobnih, plasiranje dezinformacija i diskreditovanje protivnika – to gledamo konstantno i velika je šansa da će biti još prisutnije u predizbornoj periodu. Cilj toga je uvek da se manipuliše javnim mnjenjem, da se građani podele i polarizuju sa ciljem da se zamaskiraju važnije teme, kao i da se isprovociraju snažne emocije kod ljudi koje, kako

nam je to dobro poznato iz socijalnopsiholoških istraživanja, vode ka tome da se ljudi ucaure u izvesnost postojećeg stanja nasuprot tome da biraju nešto novo, nepoznato i neizvesno – na primer neku drugačiju vlast", kaže Bodroža.

Psiholog Oliver Tošković veli da je Vučićev režim počeo sa krilaticom "profini se pa zavlada", a kada su došli na vlast, nastavili su po staroj izreci "zavadi pa vladaj". Podseća da su svakom autoritarnom režimu potrebne tenzije, neophodan mu je neprijatelj, kako spoljašnji, tako i unutrašnji. "Od autoritarnih do diktatorskih režima širom sveta, kako danas, tako i u prošlosti, svi konstantno podižu tenziju stvarajući neke neprijatelje. Sva vojna ikonografija koja je krasila i krasi takve režime počiva na tome, stvara se i neguje konstantna ideja da smo okruženi neprijateljima, da moramo stalno da budemo spremni, da smo u opasnosti. Isto tako, propaganda tih režima je puna priča o domaćih izdajnicima i stranim plaćenicima, koji su pak unutrašnji neprijatelj. A kada smo stalno ugroženi i uplašeni, kao jedini spas nam se nudi autokrata, spasitelj čvrste ruke, sa svojom snažnom vojskom, koja zapravo čuva samo njega i njegove 'kontroverzne biznismene'", kaže on u razgovoru za "Vreme".

Tošković ističe da je trenutno jedini ozbiljan strani neprijatelj Srbije virus korona, pa u nedostatku spoljnih neprijatelja autoritarni režim podiže unutrašnje tenzije. "Mora nas podeliti što više može jer jedino tako može da se održi. I koristi svaku priliku da naglasi te podele, da prikaže kako postoje dve Srbije, kako postojimo mi i oni, pravoverni i izdajnici i da, naravno, one druge treba istrebiti. Zbog toga se svaka situacija koristi da se te podele naglase, čak i ako one nemaju direktne ili bilo kakve veze sa političkim podelama, prorežimska propaganda će ih stvoriti. Mi treba da shvatimo da smo jedan narod i da je jedina podela koja nas uništava ona na ugnjetavane, koje teraju na mitinge, ucenjuju za posao, otpuštaju zbog bunta dece, i na ugnjetavače, koji pune džepove, krađu doktora te i prave lažne navijače da bi ugnjetavali one prve. A samo treba razmisliti koga ima jedan, a koga 99 odsto i stati na jednu stranu, svoju", kaže Tošković.

NEDIM SEJDINOVIĆ

Nastavak rasta i u ovoj godini

Ova grupa, u okviru koje posluje i Hemofarm, uprkos izazovima nadmašila je trendove u industriji

Uprkos izazovima koji su nastali zbog pandemije covid 19, Štada grupa, u okviru koje posluje i Hemofarm, u prvoj polovini ove godine nadmašila je trendove u industriji – kompanija je ostvarila pet odsto korigovanog rasta prodaje u iznosu od 1,5 milijardi evra u odnosu na pad tržišta od –1,8 odsto.

Ulaganje više od jedne milijarde evra tokom prošle godine u akvizicije poput Walmarka (poslovanje sa dodacima ishrani), bivši portfolio Takede u Rusiji i Zajednici nezavisnih država kao i preuzimanje licence za proizvod za lečenje kasnog stadijuma Parkinsonove bolesti, rezultiralo je da Štada tokom prve polovine 2021. raste više od svojih najbližih konkurenata.

Prema podacima agencije za istraživanje globalnog tržišta IQVIA, Štada je poboljšala svoju poziciju među prvih pet kompanija u Evropi u delu preparata koji se kupuju bez recepta i u prvoj polovini 2021. zauzela četvrto mesto, a na identičnoj (četvrtoj) poziciji je i kad je reč o sektoru maloprodaje proizvoda na recept i bolničkih lekova.

Povodom ovogodišnjih rezultata, generalni direktor Štade Peter Goldšmit je istakao: "Ponosan sam na sve naše zaposlene koji su pokazali veliku angažovanost kako bi se održalo redovno snabdevanje tržišta lekovima. Naša jedinstvena kultura pozicionira nas kao partnera od poverenja".

Iako su uslovi trgovanja u Nemačkoj ostali teški zbog efekata pandemije, Rusija, kao drugo najveće tržište Štade, premašila je očekivanja, a nakon akvizicije Takede lokalno poslovanje kompanije dospelo je na prvu poziciju u ruskom sektoru zdravstvenih proizvoda široke potrošnje. Štada je postala lider u ovoj oblasti i u Belgiji, a sada je među prve tri na nekoliko tržišta poput Češke.

NASTAVAK USPEŠNOG POSLOVANJA: Peter Goldšmit, generalni direktor i upravna zgrada Štade u Nemačkoj

Foto: promo

"Iako su restrikcije koje se tiču pandemije je popustile u brojnim zemljama usled sve veće stope vakcinacije, na mnogim tržištima očekujemo sporo vraćanje na norme pre pandemije. Još uvek postoji neizvesnost šta to znači za razvoj tržišta u drugoj polovini godine," rekao je Goldšmit.

Štadina pozicija među prve četiri kompanije za zdravstvene proizvode široke potrošnje u Evropi dodatno će biti ojačana kroz dve transakcije sa kompanijom Sanofi. Kompanija se dogovorila da od Sanofija kupi 16 brendova, a ova transakcija koja je došla nakon Štadine prošlogodišnje akvizicije 15 brendova od kompanije GSK, treba da bude završena tokom trećeg kvartala 2021. Dalje, Štada će, počevši od novembra ove godine, poslovati kao lokalni partner za distribuciju dela portfolija kompanije Sanofi u 20 evropskih zemalja uključujući Srbiju. Sporazum podrazumeva približno 50 renomiranih brendova zdravstvenih proizvoda široke potrošnje koje Sanofi trenutno prometuje.

Kompanija je nedavno najavila i partnerstvo sa švedskim Calliditas sa ciljem registrovanja i prometovanja prve ikada odobrene terapije u Evropskoj uniji za hroničnu autoimunu bolest bubrega IgA nefropatiju (IgAN).

"Pristupom visoko kvalitetnim lekovima, Štada svakodnevno doprinosi održivosti zdravstvenih sistema širom sveta. Nedavnim prijemom u članstvo Globalnog dogovora Ujedinjenih nacija, Grupa je pokazala i svoju podršku ciljevima održivog razvoja UN, posebno cilju 3 koji se odnosi na dobro zdravlje. Objavljivanje našeg Zdravstvenog izveštaja takođe predstavlja doprinos razgovorima o zdravstvenim politikama zasnovanim na naučno verifikovanim podacima koje smo dobili od 30.000 učesnika u 15 zemalja Evrope," zaključio je Goldšmit.

RAST PRODAJE

Zahvaljujući organskom rastu i akvizicijama, Štada je ostvarila konstantan rast prodaje korigovan u odnosu na valute od 5 odsto u iznosu od 1,51 milijardu evra u prvoj polovini 2021. godine, što je jednako 3 odsto prijavljenog rasta prodaje u odnosu na prethodnu godinu. Do ovog rasta je došlo uprkos tome što podaci IQVIA pokazuju smanjenje evropskog tržišta farmaceutskih proizvoda koji nisu zaštićeni patentom od –1,8 odsto.

Dok je korigovana zarada pre kamate, poreza, amortizacije i deprecijacije (EBITDA) opala za -9 odsto na 309,5 miliona evra tokom šest meseci ove godine, na koju su uticali efekti kanala u uporednom periodu u 2020. na početku pandemije, izveštajna EBITDA je porasla za 22 odsto na 330,3 miliona evra sa nižim specijalnim efektima u odnosu na prethodnu godinu. ¶

Zastrašivanje državnih

Znamo da nas Dragan J. Vučićević i slični iz okruženja Aleksandra Vučića – ali i on sam – stalno časte neistinama, poluistinama i lažima. U devet godina na vlasti, zatrovali su javno mnjenje Srbije toliko da je ono danas gotovo nevidljivo od taloga i smeća nagomilanih laži, uvreda i podmetanja

Kad smo bili mlađi, a ja vitkiji i lepši – tamo negde devedesetih – čuo sam za reč kanabe. Pričalo se da tadašnji predsednik Srbije Slobodan Milošević prima svoje goste na kanabetu, da tu sede i pričaju. Zapamtio sam snimke tih prijema na kojima preko puta Miloševića sede lord Dejvid Oven, posrednik Evrope u pokušaju zaustavljanja rata u bivšoj SFRJ i Ričard Holbruk, američki izaslanik koji je ugovorio prekid rata u Bosni. Uglavnom, gledao sam dvojicu muškaraca koji sede jedan naspram drugog na nečemu što liči na kauč, što je svaka poštena kuća imala.

Razumeo sam i da kanabe, za razliku od kauča, ne može da se otvori, odnosno, toliko je koliko je i služi samo za sedenje. Za razliku od sadašnjih sastanaka ili onih koje organizuju državnici poput ruskog, američkog ili francuskog predsednika, ne sedi se na takvom komadu nameštaja, nego na fotelji ili nekoj udobnoj stolici – vidi prijem Aleksandra Vučića kod Donalda Trampa u septembru 2020 – gde su sagovornici napola okrenuti jedni ka drugom, a napola prema spolja odnosno prema kamerama koje snimaju početak tog razgovora.

Slična je postavka i kod nas, u nekadašnjoj Palati Federacije, danas Palati Srbija ili u odajama Vlade Srbije u Nemanjinoj ulici u Beogradu. Dve foteljice, iza zastave, sa strane stočići za beležnice, mobilni ili torbicu sa puderom.

“ZA KOVINI!”

Zašto ovakav uvod? Zato što je pre neki dan vlasnik tabloida “Informer” DJ Vučićević obelodanio da se ja, Slobodan Georgiev, tajno viđam sa nekim osobama ženskog pola na njihovim kanabetima, što je ocenjeno u vrhu vlasti kao direktan napad na državu, ustavni poredak i mogući slogan: “Dragan J. Vučić: Za Kovin!”

Dugogodišnja perjanica tabloida u Srbiji i jedan od najbogatijih novinara u Srbiji, taj Kvazimodo sprskog novinarstva, rekao je u svom standardnom obraćanju javnosti na televiziji Pink da je potrebno

ga samog – vole da časte srpsku javnost neistinama, poluistinama i preispoljnim lažima. U poslednjih devet godina na vlasti, kao i poslednjih 30 godina u javnosti, srpski radikali, a Vučić je najbolji izdanak te škole, zatrovali su javnost Srbije toliko da je ona danas gotovo nevidljiva od tolikog taloga i smeća nagomilanih laži, uvreda i podmetanja.

Radikali kao da su napravljeni da pred sobom sve unište, a da ništa ne naprave i za sada im ide vrlo dobro. Jedan od poslova nas novinara jeste da javnosti na takve stvari ukazujemo, objavljujemo šta zaista

■ Vlast traži da razgovora jednostavno ne bude. A mi novinari ćemo i dalje da kopamo. Pa da vidimo ko će biti uporniji

da se javnosti objasni zašto se ja tajno viđam i sedim na kanabetu sa ministarkom u Vladi Srbije Zoranom Mihailović. I ne samo s njom, nego i sa Dijanom Hrkalo, državnom sekretarkom u MUP-u Srbije u periodu koji je sada ocenjen kao najkritičnije vreme za kriminalizovanje policije bez znanja i odobrenja Aleksandra Vučića.

Iako su to bili tajni susreti, Vučićević za njih zna jer je novinar, kako je objasnio voditeljima tog programa.

I šta sad ja da uradim, kako da se postavim, šta da mislim?

Najpre, ne mogu ništa da uradim. Navikli smo da ta spodoba, kao i slični iz okruženja Aleksandra Vučića – uključujući nje-

jeste i da verujemo u pamet naroda u Srbiji. Jer novinari se ne bave sami sobom, oni bi trebalo da imaju oči i uši za probleme građana, da posluže tim građanima da dođu do svojih prava i ukazuju na korupciju ili ne daj bože kriminal ljudi iz javne uprave. Nije normalno da novinar tumači sebe, objašnjava gde je, šta i kako radio, osim kada treba nekog mlađeg kolegu podučiti ili sa nekim drugim iz branše podeliti iskustva rada na različitim pričama. Zbog toga za mene nema odbrane, nema “jeste, bio sam – nisam bio”, nema “to nije istina” i slično. Pustićemo da se laži talože kao otpad u Vinči na deponiji i trudićemo se da otrovna isparenja ne ubiju građane Srbije.

službenika

ZOVI PAREZANOVIĆA

Međutim, ovde je važan segment koji mi omogućava da kažem šta mislim o celom slučaju.

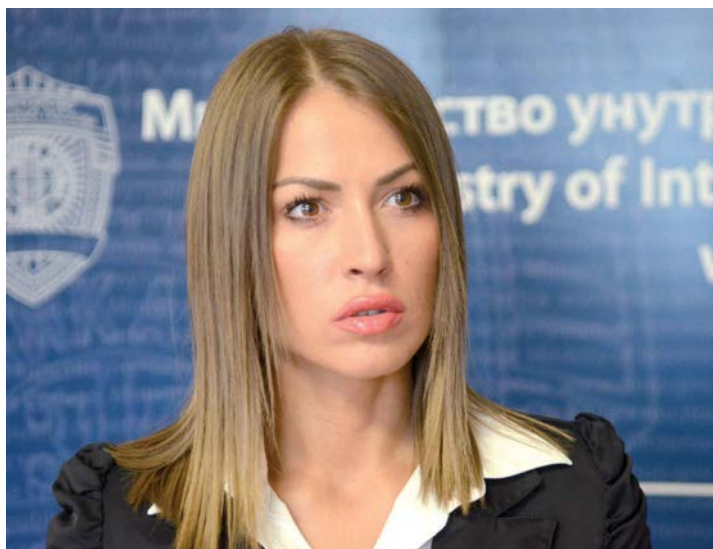
Nisu se oni sa vlasti sada tek tako baš mene dosetili i rekli: "De, da vidimo s kim se taj sastaje, zovi Marka Parezanovića (pripadnik BIA, ranije šef Beogradske kancelarije) da nam pokaže tragove", što je inače u krvi tog dela srpske UDBE (vidi slučaj Slavka Čuruvija). Zaključujem ono što odavno nazirem, a to je da me prate, da to rade zbog mene i da me tako čuvaju, pa i beleže gde sam bio, s kim sam bio i s kim sam razgovarao. Pa i da li sam se ja viđao sa osobama koje pominje Vučićev prijatelj i da li sam sa njima rušio Vučića poredak.

Razume se, novinari se sa svima viđaju ako je to u interesu rada na nekom istraživanju, posebno sa ljudima iz državne službe koje plaćamo da rade u javnom interesu. Tako da mogu da kažem – jeste, sa svima sam se viđao, i sa pomenutim osobama i sa većinom drugih "velikaša", i ne vidim u tome bilo šta sporno. Ovde je za potrebe zanimljivosti priče, je l da, Vučićev prijatelj nakitio: kanabe, tajno, skriveno... Toliko skriveno da ni Služba i Parezanović nisu uspeli da snime razgovor, jer smo valjda, za razliku od onih sa početka teksta, sedeli toliko blizu da smo se dodirivali, a usta su nam bila u ušima. Zato kanabe. Pa ako je tako, što bih onda ja o tome ovde da govorim, kad, uostalom, sve što sam kao novinar saznao, a da može da se

dokaže, i objavio, pa je svako pismen to mogao da pročita.

KO ĆE BITI UPORNIJI

I da izađem malo iz ovih budoarskih opisa, koji mogu dalje da "golicaju maštu". Suština je poruka koja se upućuje svakome iz vlasti: sa takvima se ne smeš viđati, sa takvima nema razgovora, nema dopisivanja, posebno sada kada spremamo skupštinu partije. Neka njima partije i njihovih odnosa, ali državni službenici su dužni da odgovaraju na pitanja javnosti, a posebno "uvaženih novinara". Ovo je još jedan

BEŠČASĆE I LAŽI D. J. VUČIČEVIĆA: Optužbe našeg novinara Slobodana Georgijeva za rušenje države sa Z. Mihajlović i D. Hrkalo

Foto: Z. Žestić; Z. Žestić/Tanjug; MUP Srbije

način da se stopira svaka komunikacija, čak i ona koju mi zovemo *off the record* ili "nezvaničana", koja ponekad može mnogo da pomogne oko razumevanja konteksta u kome se neke stvari odvijaju.

Vlast traži da u ovoj verziji razgovore na kanabetu ne snimaju uopšte, već da ih jednostavno ne bude. Tako im je valjda lakše. A mi novinari ćemo i dalje da kopamo. Pa da vidimo ko će biti uporniji.¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Government
of Canada

Gouvernement
du Canada

Embassy of Canada in Belgrade

VACANCY ANNOUNCEMENT

Readiness Program Officer

Detailed job offer is available at:

www.canada.rs under Our Office/Job Opportunities

Ambassade du Canada à Belgrade

AVIS DE VACANCE DE POSTE

Agent(e) de programme, Préparation

Offre d'emploi détaillée est disponible au :

www.canada.rs /Notre bureau/Opportunités d'emploi

Ambasada Kanade u Beogradu oglašava

SLOBODNO RADNO MESTO

Viši službenik programa za spremnost

Detaljna ponuda za posao je dostupna na:

www.canada.rs pod Our Office/Job opportunities

Canada

Kod ministarki na dijalogu

Svima je napokon jasno da je situacija neizdrživa, da su naprednjaci nelegalno zagospodarili medijskim prostorom a "njihovi igrači" preuzeli vlasništvo u većini medija. I da od 2000. godine naovamo nije bilo toliko laži, dezinformacija i brutalnog blaćenja ljudi kao u poslednjih osam, devet godina na dominantnim televizijama i u tiražnoj štampi pod kontrolom SNS-a

Skup u Palati Srbija pod nazivom "Kultura dijaloga civilno društvo i mediji" okupio je visoke državne funkcionere, bolje rečeno funkcionerke, nekoliko predstavnika međunarodne zajednice, na čelu sa najjačim, ambasadorom SAD, i predstavnike manjeg dela civilnog sektora i medija, jer se većina zahvalila na pozivu i poslala oštro pismo domaćici skupa, ministarki za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog Gordani Čomić.

Od trenutka kada sam prihvatio da budem jedan od uvodničara na skupu do odluke velike većine organizacija da se ne odazove pozivu prošlo je dosta dana. Nisam naknadno promenio odluku, uprkos razložnim sugestijama saboraca i saradnika jer, prvo, već sam bio najavljen, a i od prvog trenutka mi se činilo da treba iskoristiti još jednu priliku kada su na okupu domaći i strani zvaničnici i jasno reći šta nas muči, ko je kriv i šta su moguća rešenja. A kad sam već naumio da govorim, dato mi je u zadatak da u ime preko sedamdeset udruženja, organizacija i medija, među kojima i NUNS-a, pročitam dopis ministarki Čomić.

KRIZNI ŠTABOVI

Velika sala Palate federacije, kako je meni imenom urezana, deluje moćno i prvi put sam imao priliku da uživo vidim njenu unutrašnjost. Doduše, bio sam jednom pre 15 godina, ali tada sam sproveden do jedne kancelarije i takoreći sam video samo deo pomoćnih prostorija, a tek sada sam Palatu doživio u punom sjaju.

U Velikoj sali "Srbija" zasedao je tog dana i Krizni štab, a da je nešto više normalno-

sti u ovom društvu i skup o medijima i civilnom društvu bio bi "krizni štab", jer su slobode i prava nezavisnih novinara i aktivista civilnog društva ugroženi isto koliko i zdravlje pred naletom opakog virusa. Ali, skup u organizaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog više je nekakav "reprizni štab" jer smo, kao i do sada, mi iz medija i civilnog sektora izneli zahteve, preporuke, molbe i apele; predstavnici vlasti su ponovili kako su im demokratija uopšte i put priključenja Evropskoj uniji na prvom mestu, i konstatovali da ima nekih problema u društvu, ali su po običaju krivicu za takvo stanje ravnomerno podelili na sve strane ili su je, najpre, svalili na one bivše i one druge.

Pored Gordane Čomić, u ime države na skupu su govorile i ministarke Maja Gojković i Jadranka Joksinić, te Suzana Paunović, generalna sekretarka Predsedništva Srbije, koja je došla umesto najavljene Suzane Vasiljević, šefice Vučićevog kabineta.

Ministarke Gojković i Joksinić su izrazile žaljenje, a i blago čuđenje, što deo nevladinih organizacija nije prisutan, a govorile su o važnosti dijaloga u društvu, o naporima koje vlast čini da uskladi zakone sa evropskim, kao i o izbornoj volji naroda, koja im je omogućila da upravljaju državom.

Ponovo su veliki broj organizacija civilnog društva i nezavisni novinari praktično optuženi da ne žele da razgovaraju ili je, kako to objašnjava ministarka za evropske integracije Joksinić, u pitanju "deficit demokratskog kapaciteta"; ili,

kako nas ministarka Gojković savetuje, "dijalozi služe tome da naučimo da razgovaramo, da dobro slušamo jedni druge".

A mi, jadni, ne znamo čemu služe dijalozi, pa smo dočekali da nam dugogodišnje sledbenice Vojislava Šešelja danas objasnjavaju kako "bez razumevanja stavova drugih nema dijaloga" i koliko je "važno da mediji neguju dijalog o ključnim društvenim pitanjima i afirmišu toleranciju". Uz to, njihova koleginica, dojučerašnja funkcionerka Demokratske stranke, ispalila je kako nismo naučili da razgovaramo i kako u našem društvu nikada nije bilo pravog dijaloga, okrivljujući tako sve aktere na javnoj i političkoj sceni u proteklih tri decenije.

Naravno da dijalog podrazumeva da se sasluša i shvati druga strana, ali baš u tome je problem kod nas, jer "prva strana", oni koji imaju vlast i odlučuju, ne žele da saslušaju druge i ne žele da uvažavaju drugačije mišljenje. Mogu, doduše, kad se pišu strategije i smernice, da im pred Evropskom unijom i Amerikom papiri budu čisti i da ceo proces bude inkluzivan, ali kako im je manir da izbegavaju zakone, ti dokumenti im ne znače faktički ništa i ne sprečavaju ih da teraju po svome. Onako radikalno.

NEMILOSRDNO I PREMA SVOJIMA

A koliko su naprednjaci i njihovi medijski revolveraši spremni za razgovor i razumevanje drugih i drugačijih, pokazuje dijalog koji upravo vode upravo sa Gordanom Čomić, a povodom njene izjave da će se razgovarati o predlogu Vojvođanskog fronta da se na narednom popi-

OŠTRE KRITIKE I UOBIČAJENE FRAZE:

Ambasador E. Godfri i predstavnice vlasti, M. Gojković i G. Čomić

Foto: Zoran Žestić / Tanjug

sne novinare, koji tako postaju legitimna meta za sve vrste napada.

O poremećenim odnosima u društvu, kršenju zakona i manjku sloboda govori-li su i uvodničari iz organizacija civilnog društva – Sonja Liht i Milan Antonijević, naravno u nešto blažem tonu, dok je Saša Mirković, nekadašnji direktor B92 i jedno vreme, za vakt naprednjaka, pomoćnik ministra za informisanje, bio oštrij i podsetio koliko je kršen aktuelni Zakon o informisanju u oblasti projektnog sufinansiranja, kako su nezavisni mediji u nezavidnoj situaciji i naglasio da je poražavajuće da je Srbija na listi Reportera bez granica pala oko 40 mesta.

Potom je red došao na mene, i nakon kratkog uvoda pročitao sam otvoreno obraćanje velike grupe organizacija civilnog društva ministarki Čomić. Bilo je još diskusija i nekoliko replika, a na kraju je usvojen zajednički proglas, u kom se kaže “da svi učesnici današnjeg društvenog dijaloga razumeju zabrinutost civilnog društva u Srbiji i pozivaju sve učesnike u političkom i javnom životu Srbije, nosioce javnih funkcija, da unaprede javnu komunikaciju napuštajući uvredljivu retoriku”. Dodaje se i da će “država ohrabriti jačanje uloge medija i civilnog društva unapređenjem zakonske regulative i kreiranjem pozitivnog okruženja”.

Sve u svemu, skup u Palati Srbija bio bi samo još jedan u nizu javnih razgovora na kom se čuju protesti i žalbe novinara i aktivista NVO, pomirujuće poruke predstavnika zapadnih zemalja i parole predstavnika vlasti, da nije bilo reči ambasadora SAD. Taj nastup menja stvari na našoj sceni, zasigurno, a doprineo je i da zajedničko pismo medija i civilnog društva dobije bolji tretman u javnosti, a meni i NUNS-u donelo je promociju. Naravno, donelo nam je i još tri dana razvlačenja u tabloidima, po svim osnovama, ali opet mislim da je dobro što sam bio na skupu – rekao sam šta sam imao i pomogao saborcima da im se glas dalje čuje, bio sam prisutan kada je “Amerika okrenula list”, a video sam i Palatu federacije iznutra. Fenomenalno zdanje.

ŽELJKO BODROŽIĆ

su stanovništva odrednica “Vojvođanin/Vojvođanka” klasifikuje kao posebna nacionalna pripadnost. Ustremila se desnica na nju, reagovala je i Pokrajinska vlada sa Igorom Mirovićem na čelu, a iz vladajućih redova se ističe Kikindanin Milenko Jovanov, koji ne bira reči u blaćenju i nipodaštavanju ministarke za čiji je izbor nedavno glasao. Od optužbi da zastupa “antisrpske stavove” do diskvalifikacije da je “kumrovački kursadžija”, Jovanov, a i mnogi drugi desničari iz SNS-a i njenih satelita, orkestrirano prozivaju ministarku, ali i novosadske koalicione partnere iz Lige, koji su im namestili loptu da još jednom naprave dreku u odbranu Srbije i srpstva.

Znači, nemilosrdni su i prema svojim i u tim slučajevima uprežu sve medijske talibane, vidi se i na primeru Nebojše Stefanovića, pa šta mi da očekujemo onda, i to kroz razgovore sa ministarkom Čomić. Ili, što bi moj prijatelj iz Nakova rekao: “Ako je tako vami, kako je tek nami.”

A kako je nama koji nismo u milosti vlasti iz njima znanih razloga, govorilo je nekoliko uvodničara. Prvo predstavnici međunarodne zajednice. Šef Misije OEBS-a Jan Bratu je, birajući reči, ukazao na probleme u srpskom društvu i istakao da organizacija koju zastupa radi s vlastima, medijima i novinarima da bi se omogućili kultura dijaloga i iznošenje razlika u mišljenjima bez straha.

Onda je nastupio ambasador Sjedinjenih Američkih Država Entoni Godfri i bio je neočekivano oštar. Sasuo je, da tako kažem, predstavnici(a)ma vlasti mnoge neprijatne činjenice, koje jasno govore

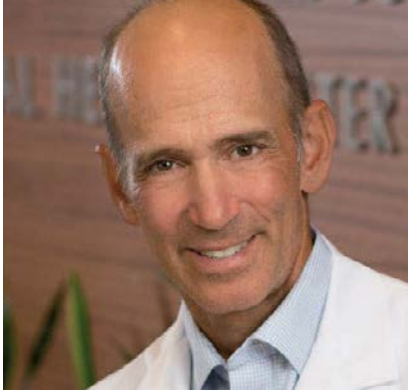
u kakvim uslovima žive i rade novinari i aktivisti civilnog društva.

Uznemiren je, kako kaže, obeležavanjem novinara kao stranih agenata ili medija pod kontrolom Stejt departmenta, misleći na poslednju kampanju režimskih tabloida u kojoj su mnogi mediji i udruženja novinara po ko zna koji put označeni kao plaćenici stranih vlada i najamnici za rušenje vlasti Aleksandra Vučića. Godfri je još naglasio da su nezavisni (slobodni) novinari patriote, a ne izdajnici, i da je stvaranje klime podela u društvu tipična strategija Kremlja, a to će, upozorio je američki ambasador, Srbiju odvesti samo dalje od EU.

E, zbog ovoga je vredelo biti na skupu, jer je to prva baš ubojita kritika predstavnika zapadnih zemalja nakon nekoliko godina podrške Vučićevoj vlasti i zatvaranja očiju pred činjenicama i vapajima opozicije, nevladinog sektora i medija.

SVE SE ZNA

Sve što je ambasador Godfri rekao, medijska i novinarska udruženja ponavljaju godinama unazad. Znači, nije otkrio ništa novo i svima je, dakle, napokon jasno da je situacija neizdrživa, da su naprednjaci nelegalno zagospodarili medijskim prostorom, a njihovi “igračci” preuzeli vlasništvo u većini medija. I da od 2000. godine naovamo nije bilo toliko laži, dezinformacija i brutalnog blaćenja ljudi kao u poslednjih osam, devet godina na dominantnim televizijama i u tiražnoj štampi pod kontrolom SNS-a. Istovremeno, državni funkcioneri i režimski mediji permanentno žigošu i onemogućavaju u radu jedan deo medijske scene, a sve češće i kriminalizuju nezavi-

Joseph Mercola

Robert F. Kennedy Jr.

Ty & Charlene Bollinger

Vakcine i laži

Dvanaest loših ljudi

Maske su opasne po zdravlje, vakcina izaziva sterilitet, Bil Gejts je izmislio koronu da bi čipovao čovečanstvo, a u pi-si-ar testovima kriju se opasni mikroorganizmi... Sve ovo je u optičaju od početka pandemije, a sa pojavom vakcina, još je gore. Ono što javnost donedavno nije znala jesu imena ljudi (na slikama) koji stoje iza ovih teorija zavera, ali i koliko su se obogatili na industriji laži i manipulacijama ljudskim strahom za zdravlje i život

Gotovo sve lažne vesti u vezi sa vakcinama potiču od svega dvanaest ljudi, pokazala je studija Centra za sprečavanje digitalne mržnje (CCDH), organizacije sa bazama u Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Američkim Državama. Ova studija ne samo da je identifikovala ko su tih 12 ljudi, već je i temeljno istražila sve platforme koje koriste na društvenim mrežama, na koji način dalje šire lažne vesti i kako one putuju do takozvanih običnih ljudi.

“Dezinformacijsko tuce”, kako ih mediji nazivaju, odgovorno je za više od 65 odsto lažnih, netačnih ili zlonamernih vesti u vezi sa vakcinama protiv kovida 19 na društvenim mrežama.

CCDH analizirao je 812.000 antivakci-nalnih postova koji su masovno deljeni

na Fejsbuku i Tviteru u periodu od 1. februara do 16. marta ove godine. Prema nalazima analize, ukupno 65 odsto dezinformacija na obe platforme potiče od ove dvanaestorke, a samo na Fejsbuku odgovorni su za 73 odsto lažnog sadržaja o vakcinama protiv novog koronavirusa. Imran Ahmed, generalni direktor CCDH, izjavio je za “Gardijan” da su Fejsbuk, Tviter i Gugl prilagodili svoja pravila korišćenja kako bi sprečili širenje lažnih vesti o vakcinama: “Međutim, do dana današnjeg, nisu uspeali da te politike zaista sprovedu u delo. Sve što su pokušali nije se pokazalo kao efikasno sredstvo za uklanjanje štetnih i opasnih informacija o vakcinama.”

Činjenica je da od pojave novog koronavirusa velike internet platforme pre-

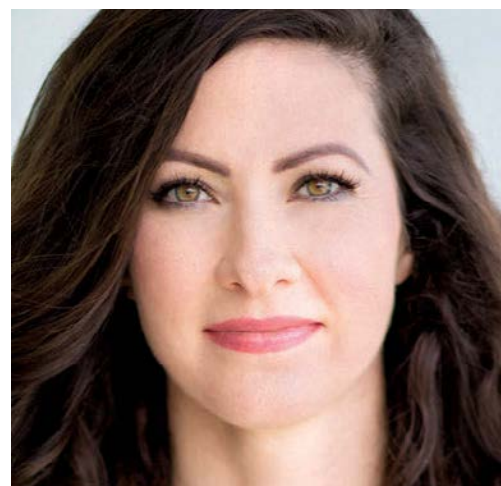
duzimaju određene mere i da su ponešto i uradile po pitanju uklanjanja sadržaja koje plasira “dvanaestorka”. Ali, CCDH apeluje na Fejsbuk i Instagram (u vlasništvu Fejsbuka), Tviter i Jutjub (vlasništvo Gugla) da potpuno deplatformišu (vidi okvir) svih dvanaest “proizvođača” lažnih vesti. Ova organizacija saopštila je da spornih dvanaest ljudi predstavljaju opasnost po čitav svet. Prema mišljenju CCDH, oni su među najvećim krivcima za neodlučnost ljudi širom planete i predomišljanje u vezi sa vakcinama, u momentu koji ocenjuju kao krucijalan za dalji tok pandemije. “Unapređene politike internet platformi i saopštenja u kojima obećavaju da će se boriti protiv lažnih vesti ne vrede ništa ukoliko se ne primenjuju dosledno”, piše u izveštaju

Erin Elizabeth

Sayer Ji

Kelly Brogan

Sherri Tenpenny

Rizza Islam

Rashid Buttar

CCDH. "Pošto znamo da ogromna većina štetnog sadržaja potiče od svega nekolicine ljudi, uklanjanje ovih malobrojnih, ali opasnih ljudi sa platformi može značajno doprineti smanjenju dezinformacija."

KO JE KO U SVETU ANTIVAKSERA

Pre nego što predstavimo najveća imena antivakserkog dezinformacijskog pokreta, radi konteksta, važno je znati koliki im je uticaj. Studija CCDH identifikovala je 12 glavnih, ali su istraživači pratili mnogo više antivakserkih nalog, što ih je zapravo i dovelo do ključne dvanaestorke. A tu dvanaestorku samo na Fejsbuku prati 60 miliona ljudi. Domet im je toliki da pojedine njihove objave, čak i kad se ne zna da su od njih potekle, dalje na mrežama budu deljene i po 900.000 puta. Baza pratilaca im se uvećava za po 870.000 mesečno. Kada dezinformacija jednom ode u javnost, oni koji je dele dalje uglavnom i ne razmišljaju od koga je potekla. Međutim, analizom 220.000 antivakserkih tvitova u samo jednom mesecu, CCDH je utvrdio da se u čak 17 odsto objava eksplicitno pominje neko iz "dvanaestorke".

Kada je reč o Jutjubu i Instagramu, istraživači su posebno ukazali na pojavu koja je dobro poznata korisnicima ovih

dveju platformi: ako kliknete na jedan antivakserki sadržaj, algoritam će vam ubuduće često nuditi slične. Isto se događa sa bilo kojom drugom temom: ako Instagram ili Jutjub "primete" da vas zanima određeni sport, tip ishrane, istorija, nega kose i tako dalje, sami će vam nuditi slične sadržaje. To nije nužno loše, jer korisnici manje vremena troše na sadržaje koji ih zanimaju. Problem nastaje kada vas algoritam zaspe teorijama zavere i nađete se u "vrzinom kolu" konspiracija, obmana i laži koje zvuče veoma ubedljivo. Svaki iskusniji korisnik ovih dveju mreža zna koliko je naporno "opametiti" algoritam ako vam, recimo, prijatelj pošalje sadržaj koji vas baš i ne zanima, ali pogledate iz pristojnosti. Narednih nekoliko dana morate ciljano da tražite ono što vas stvarno zanima, da bi ovo što ne želite sasvim iščezlo iz ponude. Međutim, to znaju oni koji su medijski pismeni i digitalno spretni. Ljudi podložni dezinformacijama najčešće nisu nijedno od ta dva i upravo su zato lak plen za profesionalne prevarante. A evo ko su oni...

Prvi na listi CCDH našao se Džozef Merkola, lekar opšte prakse, koji se u poslednjih 16 godina bacio na alternativnu medicinu. Osim kao doktor, sebe predstavlja i kao internet biznismena.

Objavio je dve knjige: "Dijeta bez žitarica" i "Ptičji grip – velika svetska prevara". Američka agencija za bezbednost hrane i lekova (FDA) od 2005. do danas izdala je više upozorenja, pa čak i zabrana Merkoli, zbog lažnog reklamiranja i tvrdnji da neki dodaci ishrani mogu da zaštite, spreče ili izleče određene bolesti. Najpoznatiji slučajevi zbog kojih je FDA reagovala vezani su za Merkoline uporne pokušaje da alge i kokosovo ulje promoviraše kao lekove za čitav spektar različitih bolesti (FDA je reagovala 6 puta u periodu od 2005. do 2011), a 2011. mu je zabranjeno da uređaj koji je nazvao Mediterm Med2000 infracrvena kamera koristi u dijagnostici. Tokom pandemije virusa korona, FDA je reagovala svaki put kad je Merkola nešto promovisao kao lek za novi virus: visoke doze vitamina C, potom vitamina D3, zatim je prodavao dva različita biljna preparata kao lek za koronu, da bi se s pojavom vakcina preorijentisao na upozorenja o njihovoj štetnosti. Merkola je "otac" lažne tvrdnje da je broj preminulih u 2020. jednak proseku za ranijih nekoliko godina, kao i da je upotreba hidrogen peroksida dobra prevencija (u koncentraciji većoj od tri posto hidrogen je opasan za unutrašnju upotrebu, ali se, pošto je razvijać boje za kosu,

»

Christiane Northrup

Kevin Jenkins

Ben Tapper

može naći u svakoj prodavnici u koncentracijama od 6 do 12 odsto, a u profesionalnim salonima, farbarama i sl. ide i do 20 odsto). Merkolini profili na Fejsbuku, Tviteru i Instagramu su vrlo živi i zdravi. Po sopstvenom priznanju iz 2017, njegovo bogatstvo iznosi oko 150 miliona dolara.

NEMA ZAVERE BEZ KENEDIJA

Drugi na listi je Robert F. Kenedi Junior, bratanac američkog predsednika Džona F. Kenedija. Kenedi je postao poznat kao antivakser mnogo pre pojave kovid 19. Naravno, njegova glavna meta su uglavnom bile em-em-er vakcine i teorija zavere potekla od britanskog lekara Endrjua Vejkfilda da su baš one uzrok autizmu kod dece. Kenedi ima organizaciju i veb-sajt dramatičnog naziva "Liga za odbranu zdravlja dece". U martu ove godine, sa tog sajta na društvene mreže preneti su i raširili se poput buđi, kratki filmovi namenjeni crnačkoj i latinoameričkoj zajednici u kojima im se "objašnjava" da su vakcine posebno opasne za njih. Kenedijeva organizacija veoma je angažovana u prilično sumanutim aktivnostima: na dan pisanja ovog teksta, objavili su da su podneli zahtev za zabranu prilaska protiv čitavog jednog univerziteta, u ime studentkinje koja nastavu pohađa onlajn, jer su joj, navodno, tražili dokaz da je vakcinisana da bi mogla da nastavi sa školovanjem na daljinu. Naravno, niti se ovo dogodilo niti je moguće izdejsstvovati zabranu prilaska pravog lica (univerziteta) fizičkom licu (studentkinji), ali zvuči sjajno svakom ko se protivi bilo kakvim protivepidemijskim merama. Najpoznatija laž potekla od Kenedija, a temeljno proširena i u Srbiji, jeste da su vakcine opasne za trudnice. I on je na Tviteru i Fejsbuku živ i zdrav, a sa Instagrama mu je uklonjeno svega nekoliko objava. Na galami protiv vakcina zaradio je, prema proceni "Vašington posta", 50 miliona dolara.

Da je pandemiju smislio Bil Gejts, koji sve želi da nas čipuje, poznato je i u najdaljem ćošku sveta. Manje je poznato da su "mama i tata" ove teorije Taj i Šarlin Bolinger, braćni par sa zajedničkim nalogima na svim društvenim mrežama. Taj i Šarlin vlasnici su produkcije "Istina o vakcinama" mada početak njihovog delovanja seže u nešto dalju proš-

JEDINI SPAS OD KORONE: Vakcinisani

lost, u rane devedesete, kada su tvrdili da je hemioterapija uzaludan i lažan tretman protiv raka. Od tada do danas, producirali su bog zna koliko kratkih filmova, videa i knjiga u kojima šire dezinformacije o praktično svemu što se tiče javnog zdravlja. Suština problema sa ovo dvoje jeste u tome što su od samo jednog serijala protiv vakcina (svih, ikada) zaradili 5 miliona dolara. Prošle godine našli su se pred sudom zbog alternativnih tretmana za lečenje kancera i sami na sudu priznali da su od 2014. do 2020. za primenu ovih tretmana zaradili 25 miliona dolara. Koliko je njihovo celokupno bogatstvo, teško je utvrditi, ali "Hafington post" je u julu ove godine izašao sa grubom procenom da su "teški" oko 115 miliona dolara.

ANTIMASKERSKA MAMA I TATA STERILITETA

Žena od koje je potekla teorija o štetnosti zaštitnih maski, sa sve pratećim tvrdnjama o izazivanju srčanih tegoba i dugoročnim posledicama po respiratorni sistem, zove se Šeri Tenpeni. I ona je lekar. Ukratko, svaki put kad vam u

banci ili prodavnici neko održi lekciju o tome kako sami sebe ubijate noseći masku, znajte da je, a da toga nije ni svestan, sve naučio od Šeri. Po njenom mišljenju, maska škodi imunom sistemu, te je ne treba mešati sa onima kojima maska ograničava slobodu. No, Šeri Tenpeni je rodonačelnica još jedne, i u Srbiji prisutne, teorije – nije problem virus nego pi-si-ar testovi. Nema testa – nema virusa. Ili: isključite TV, ugasićete koronu. Ovo smo svi čuli bezbroj puta. Doduše, njena, takoreći, originalna verzija je malo prefinjenija: nemojte da se testirate jer Svetska zdravstvena organizacija želi što više pozitivnih, pa je svim laboratorijama na svetu izdala naredbu da uređaje za obradu testova podese tako da budu na maksimumu osetljivosti. Tako će vaš bris pokazati i najmanji trag virusa korona i ima da vas "pišu" kao pozitivnog iako ste zdravi. Nema podataka o tome koliko je Šeri Tenpeni bogata, ali bar joj je Fejsbuk uklonio dobar deo sadržaja koje je postavljala.

Konačno, prvi na listi CCDH kog je Fejsbuk potpuno obrisao jeste Riza Islam, tvorac tvrdnje da vakcine izazivaju steri-

Foto: Tanjug / Miloš Milivojević

Deplatformisanje

Deplatformisanje ili *no-platforming* je sredstvo za borbu protiv lažnih vesti i govora mržnje. Najpoznatiji primer je slučaj teoretičara zavere Aleksa Džonsa, kog su u avgustu 2018. deplatformisali i Fejsbuk i Tviter. I ne samo njega, nego i više desetina drugih profila koje je vodio. Vođen ovim primerom, Jutjub mu je ubrzo poukidaao sve kanale. Aleks Džons stoji iza Picagejta, teorije zavere koja kaže da američke demokrate, poput Obame i Hilari Klinton, u podrumu jedne picerije seksualno zlostavljaju decu. Čak i u Srbiji postoje ljudi koji veruju da širom sveta postoje bunker i kojima se desetine hiljada dece odgajaju isključivo da bi bila eksploatisana u lancima pedofilije. Aleks Džons je raširio i teoriju o reptilijancima – ljudima gušterima koji vladaju svetom. "Sendi Huk" je osnovna škola u gradu Njuton, u američkoj državi Konektikat. U decembru 2012. do zuba naoružani Adam Lanca upao je u ovu školu i ostavio za sobom 26 mrtvih. Od tih 26, 20 su bila deca uzrasta šest do sedam godina. Aleks Džons je tvrdio kako je masakr u ovoj školi režiran. Navodno, sve su smislili mirovni aktivisti kako bi ograničili slobodno nošenje oružja u Americi. Navodno, niko nije poginuo, već su angažovani glumci. Kada je video da mu popularnost raste, počeo je da uznemirava porodice ubijene dece. Dolazio im je na vrata, tražio da mu pokažu njihovo navodno živo dete, govorio da su prevaranti. Jedna porodica selila se čak sedam puta bežeći od njega. Ali on bi uvek uspevao da ih nađe i ponovo im zakuca na vrata. Zbog svog ponašanja, ugrožavanja dece, kršenja pravila korišćenja, Aleks Džons je sklonjen sa Fejsbuka, Tvitera, Jutjuba, Pinteresta, Gugl Pleja, Epl Stora, ukinut mu je Pej Pal nalog preko kog je primao donacije. Zabranjen je na Meilčimp, Instagramu, Linkdinu... Startegiji deplatformisanja pribegla je i društvena mreža Tviter u januaru ove godine kada je ugasila nalog odlazećeg američkog predsednika Donalda Trampa.

litet. Sa ovom teorijom Riza je požurio još u junu prošle godine kad smo bili prilično daleko od bilo koje vakcine (iako smo manično pratili šta rade sa Astra Zenekom, koju smo tada zvali "oksfordska vakcina"). On je dobio insajdersku informaciju iz farmaceutske kompanije GlaxoSmith-Kline (GSK), prema kojoj je njihova vakcina, testirana na 63 žene – izazvala neplodnost kod 61. Rizin izvor je očigledno vrlo upućen, s obzirom na to da je GSK u junu 2020. već objavio da neće početi ni sa kliničkim studijama na ljudima jer im se kandidat za vakcinu pokazao neefikasnim u studijama na životinjama. Tek pre dve nedelje oglašili su se saopštenjem u kom kažu da druga verzija vakcine koju prave za sada daje dobre rezultate. Na majmunima. O sterilitetu kod majmunica nisu rekli ništa.

Međutim, Riza je preležao koronu bez mnogo muke, za svega 48 sati, tako što je izbacio iz ishrane svu čvrstu hranu i jeo samo supu i kurkumu, te uzimao 4000 miligrama vitamina C na svaka 4 sata (preporučena dnevna doza za odrasle je oko 1000 miligrama). Hajde što verovatno nije ni imao kovid, nego je, još vero-

vatnije, ova količina vitamina C koju je unosio, prema svim studijama, apsolutno sigurno morala da mu izazove dijareju. Koliko je Riza Islam bogat nije poznato, ali je dobro potkrepljen podatak da je sa svega 32 godine završio na sudu zbog prevare, ni manje ni više nego u zdravstvu: godine 2014. uhapšen je zajedno sa majkom jer su u okviru sajentološke crkve oštetili privatni fond zdravstvenog osiguranja Medi Kal za 4 miliona dolara, tako što su se predstavljali kao lekari i mladim sajentolozima izdavali račune za program detoksikacije. Kad su ga sajentolozi šutnuli, priključio se organizaciji Nacija islama. Ali, u januaru ove godine počelo mu je suđenje, pa se i ova organizacija distancirala od njega.

SUMNJIVA EKIPA

Na listi rodonačelnika lažnih vesti nalaze se još i lekar Rašid Butar, Erin Elizabeth (supruga Džosefa Merkole), Sojer Dži, od kog je potekla lažna vest da je do marta ove godine više ljudi umrlo od Fajzerove vakcine nego od kovida i njegova partnerka Keli Morgan. Teorija o ivermektinu (leku za stočne bolesti) kao ma-

gičnom leku protiv korone potekla je od ginekološkinje koja se okrenula alternativnoj medicini Krisitjan Nortrap. Kiropraktičar Ben Traper čovek je od kog je potekla teorija da virusi ne mogu da prežive u ljudskom organizmu i da je korona bakterija. Poslednji na spisku je Kevin Dženkins, poslovni partner Roberta Kenedija. Njegove teorije nisu stigle do nas jer su mu ciljna grupa Afroamerikanci, a teza da su vakcine namenjene istrebljenju ove populacije.

Sada kad vidimo da gotovo sve teorije zavere u vezi sa kovidom i vakcinama dolaze iz SAD, mogli bismo da se zapitamo kakve to veze ima sa nama. Ali, ne smemo da zaboravimo da su najveće internet platforme takođe američke, a da ih koriste svi. U tom smislu, sigurno je da su kompanije Fejsbuk, Gugl i Tviter odgovorne jer upravo one daju prostor ovakvima. Ali, sigurno je još nešto: njih je možda samo 12, ali po podacima o imovini bar one nekolicine za koje se zna koliko su zaradili na širenju neistina, jasno je koliko je sve ovo pre svega biznis, unosan, ali i opasan.

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Coca-Cola Sistem

Nove investicije za brži razvoj juga Srbije

Uloženo novih 3,5 miliona evra u fabriku izvorske vode Rosa

Investicijama u fabriku "Vlasinka" i lokalnu infrastrukturu, vrednim 3,5 miliona evra, odgovornim odnosom prema prirodi i neodstupanjem od standarda održivog poslovanja na jugu Srbije, Coca-Cola Sistem još jednom je pokazao svoju posvećenost da kroz partnerstva sa državnim institucijama i lokalnom samoupravom dodatno unapredi privredne, društvene i turističke potencijale vlasinskog kraja. U proteklih 15 godina, u fabriku "Vlasinka" uloženo je 15,5 miliona evra i to u sve aspekte poslovanja – od proizvodnje, proširivanja kapaciteta, razvoja kadrova, infrastrukture, do marketinga i promocije ovog kraja kao izuzetne turističke destinacije.

Fabrika "Vlasinka", od kako je deo Coca-Cola Sistema, izrasla je u jedan od najznačajnijih i najmodernijih privrednih subjekata na jugu Srbije. "Vlasina je naš dom prema kome se odnosimo sa uva-

žavanjem i poštovanjem, dom snažnih planinskih izvora i mesto gde je rođena Rosa, brend na koji smo ponosni. Samo tokom 2020. i 2021. godine, dok se naše poslovanje, kao i ostatak privrede, još uvek oporavlja od posledica pandemije kovida 19, investicije u proizvodnju, skladište, dodatna proširenja i lokalnu infrastrukturu dostigle su približno 3,5 miliona evra. Ovakva ulaganja će doprineti širenju poslovanja ove fabrike, što će neminovno imati pozitivan uticaj na zapošljavanje i razvoj lokalne zajednice," istakao je Svetoslav Atanasov, generalni direktor kompanije Coca-Cola HBC Srbija.

Coca-Cola sistem uspešno sarađuje sa nacionalnim i lokalnim partnerima na različitim projektima kojima osnažuje privredne i turističke potencijale vlasinskog kraja. Kompanija je krajem avgusta započela realizaciju dugogodišnjeg projekta "Vlasina – čista ljubav", u

okviru kojeg nizom besplatnih radionica namenjenih lokalnim ugostiteljima još jednom pruža podršku oporavku malih preduzetnika nakon izazovnih meseci, ali i razvoju privrednih kapaciteta Vlasine.

Coca-Cola Sistem veruje u snagu partnerstva, kao i da se zajedničkim inicijativama države, lokalne samouprave i privrede postižu najbolji rezultati. Zahvaljujući ulaganju u održive projekte koji dugoročno imaju efekat, kompanija osnažuje ekonomiju, naročito lokalnu zajednicu, čineći uslove života lepšim, a šanse za efikasniji i brži razvoj znatno većim.

BELDOCS.RS

9–16. SEPTEMBAR 2021.

BEL
DOCS
2021REALITY
CHECK

14. BELDOCS – MEĐUNARODNI – FESTIVAL – DOKUMENTARNOG – FILMA

TV Front

Naš prostor je praktično obeležen neprekidnom tenzijom uz gotovo arhetipski strah od novih ratnih sukoba. Dakle, u ovakvom okruženju, uz pojačan kult vojske i ratovanja, nastaje kablovski kanal koji se zove TV Front

Foto: print skrin

Kada dobijete ponudu kablovskog operatera, najčešće svedete svoj izbor na dvadesetak omiljenih kanala. Veoma retko pretražujete širu ponudu, a u mom slučaju, u Supernova paketima postoji čitav univerzum lokalnih TV stanica koji vam omogućava da napravite medijsku turneju po Srbiji. Takođe, na spisku operatera postoje klasteri, pa se ređaju informativni, prirodnjački, sportski, muzički i dečki TV kanali. U toj šumi sam otkrio domaći kablovski kanal koji se zove TV Front.

Na grbu ili oznaci imate metak okrenut na dole i ćirilčni natpis "Front", pa sam u prvi mah pomislio da se radi o ruskom kanalu. Neko je, dakle, u Srbiji u današnje vreme pozeleo da se bavi vojnom tematikom. Pomislite samo – prostor Balkana kao mitsko mesto večitih sukoba, verskih i političkih, geografski i strateški pupak Evrope, ogromna količina istorije po glavi stanovnika. Nadalje, istraživanja pokazuju da je naš region i dalje naoružan do zuba, što legalno što ilegalno, uz konstantnu tenziju između barem dva svetska vojna giganta. I dalje smo između Rusa i Amerikanaca, što se nekada videlo i tokom služenja JNA kada smo, kao i danas, balansirali kupujući i dobijajući oružja sa obeju strana.

Na kraju, naš prostor je praktično obeležen neprekidnom tenzijom uz gotovo arhetipski strah od novih ratnih sukoba. Dakle, u ovakvom okruženju, uz pojačan kult vojske i ratovanja, nastaje kablovski kanal koji se zove TV Front.

Zahvaljujući mogućnosti da program vratim unazad, za kratko vreme sam se upoznao sa kompletnom programskom šemom. Na početku, tu su ratne igre u emisijama "Poligon" i "Tenkovski bijatlon", gde se prikazuje savremena ruska vojna tehnika. To mu dođe kao loženje na Ruse, kao u vicevima koji počinju rečima "bili Rus, Amerikanac i Srbin u tenkovima..." To vam je kao da gledate paradu na Crvenom trgu, ali stalno, uz "Dozvolite da se obratimo" kada donose reportaže sa vojnih vežbi. Bojeva municija i ćorci, veliki i još veći kalibri, dugačke i još duže cevi, muškarci koji se igraju rata.

Drugi deo programske šeme bazira se na istorijskim temama, kroz dokumentarni serijal "Dnevnik Drugog svetskog rata". Ovo je klasična serija odličnog kvaliteta, već emitovana na drugim kanalima, ali uvek dobro podsećanje na apokalipsu koju je ovaj rat doneo. Ovakvi dokumentarci verovatno služe da se posredno prikaže ratovanje kroz strategiju i vojnu tehniku. Poenta, dakle, nije izbegavanje sukoba, već pobeđa kroz žrtvovanje. Ova stravična hronologija pakla tako dobija potpuno drugačiji smisao, postajući 24-časovni poligon.

Istorija nas, dakle, uči kako se pobeđuje u ratovima, što u našim krajevima konkretno znači – kako se gine za domovinu.

Sledeći deo programske šeme ovog kanala su prilično kvalitetne britanske špijunske igrane serije. Trenutno su to *Fojlov rat* i *Špijuni*, a bave se onim što Englezi zovu "home security". U prvom slučaju to je period Drugog svetskog rata, dok su u drugoj seriji akteri agenti MI5 u borbi protiv terorizma.

Ovim je postignut balans istočnog i zapadnog bloka, jer na istom kanalu imamo rusko oružje i britanske špijune. Amerikanci se pojavljuju, za sada, samo u filmovima sa ratnom tematikom.

Na kraju dolazim do moje omiljene emisije na kanalu "Front", koja je preneti sa društvenih mreža. U pitanju je "Dum dum", polusatni program gde na strelištu neki simpatični bucko sa naočarima (Darko Božić), sa juga Srbije, pravi recenzije različitih tipova oružja. Sad mi je jasno kako se momci igraju puškama i pištoljima pucajući u metu, mereći količinu baruta u patronama, brzinu projektila, težinu sačme, grupisanje pogodaka u metu, silu koja je potrebna da okinete lovački karabin i bezbroj drugih parametara. Čovek je zaista stručan i iznenadi me novim detaljima vezanim za rokanje na poligonu. Upravo zato, prva asocijacija su mi bili megapopularni klipovi sa Jutjuba gde, recimo, Joca TF pali petarde i dok fitilj gori viče: "Roookaaaam!" Čisto da znate, svaki video gde nešto pukne ili se zapali, ima milionski broj pregleda. Doduše, isti autor ima video kako jede 700 grama nutele za deset minuta, ali narod više voli kad Joca roka.

Zato pratim "Dum dum" gde se puca na naučnoj osnovi, moram reći, uz poštovanje svih pravila o bezbednom rukovanju oružjem. Ipak se pitam zašto se neko danas u Srbiji loži na oružje, pa ga zanima kako bje magnum ili pumparića sačmara? Da li će im to možda zatrebati u životu ili su to samo dečaci koji vole da rokaju? To je, nažalost, pitanje na koje nemam odgovor, baš kao što ne mogu ili, tačnije, ne želim da se opredeljujem po pitanju vojne superiornosti Istoka ili Zapada.

Zato je taj "Front", koji je lajtmotiv ovog kanala, danas nevidljiv i nikako ne bih da linija sukoba bude baš u Srbiji. Takođe, ne mogu da ocenim da li je moguće ostvariti balans između edukacije i zabave kada je u pitanju ratovanje, a evidentno je to namera. Nisam siguran i da je dobro što je ovakav kanal otvoren za maloletne osobe, emituje se bez roditeljske zaštite, jer klinci zaista mogu da pomisle kako je oružje igračka, a ratovanje video-igrice.

Raskošan dar u

**Nekome koga će se
to ticati neće služiti
na čast činjenica da
Lane za života nije,
a morao je, dobiti
i Dobričin prsten
i "Pavla Vuisića".
Danas Seka Sablić
kaže da je možda
bio veći i od Čkalje,
Gorica Popović
naglas razmišlja
da je makar bio
egal Zoranu
Radmiloviću, a
Šerbedžija tvrdi
da je bio najveći iz
njihove generacije**

Kada bismo od prvog posleratnog filma *Slavica* žanrovski klasifikovali istoriju srpskog i jugoslovenskog filma, povodom njene 75-godišnjice, mogli bismo da je pojednostavimo kroz četiri žanrovske edicije. Partizanski film, Crni talas, Novi talas – Praške škole i u konačnici franšizne komercijalne komedije. Na naslovnici tog poslednjeg toma, kao simbol tih bioskopskih blokastera milionske gledanosti, stajao bi lik glumca Milana Gutovića. Njegov, i ne samo njegov, rođen dan 1946. je istovremeno godina paralelnog početka SFRJ kinematografije i bumerske generacije glumaca (Marko Nikolić, Rade Šerbedžija, Branko Cvejić, Petar Božović, Ivan Bekjarev, Bora Stjepanović, Aljoša Vučković itd.). Lanetov odlazak i kraj protekle nedelje bili su hronika jedne najavljene smrti u niskom, klikbejt star-

tu medija i društvenih mreža. I kao takva, nedostojanstvena, jer više niko nije verovao vestima. Jednako nepravedna, kao svođenje dela Laneta Gutovića na lik Srečka Šojića, u in memoriam epitafima i poslovičnoj percepciji – našeg kratkog sećanja. Stoga, ovo je jedan pokušaj dopunjene biografije, njegova filmska i pozorišna hronologija, novinski sažetija od pomenute monografije u budućnosti, kakvu zaslužuje.

Milan Gutović je rođen u beogradskom prigradskom selu Umka, prepoznatljivom jedino po čuvenom klizištu na Savi i fabrici kartona. Fakultet dramskih umetnosti (1964–67) završio je u klasi Milenka Maričića, zajedno sa nama danas poznatim klasićima: Farukom Begolijem, Đurđijom Cvetić, Josifom Tatićem, Draganom Zarićem, Sonjom Jauković i Dobrilom Ilić. Sajt IMDb navodi rusko-jugo-

slovenski film iz 1965. *Provereno min njet* kao njegov filmski debi u epizodi mladica na ulici. Zapravo, na samom kraju studija 1967. dve rediteljke, Ognjenka Milićević u TV filmu *Oh divljino* i Vera Beglogrić u trodelnoj seriji *Visočka hronika*, pružiće mu prvu pravu šansu, iako se lik Boška Palkovljevića Pinkija o bekstvu iz sremskomitrovačke kaznionice, Radoša Novakovića 1968, uzima kao prva filmska uloga. Već narednih godina, počev od TV drame *Neverovatni cilindar kralja Kristijana*, snimaće za Televiziju Beograd i po sedam, osam TV drama godišnje, u tada neštedimičnoj produkciji adaptacije i ekranizacije dela svetske i domaće književnosti. Dragan Nikolić iz *Kad budem mrtav i beo* i Milan Gutović iz pregršt televizijskih filmova Jovana Konjovića, dve su vizuelno najupečatljivije nove pojave krajem '60-ih i početkom '70-ih. Lane šta-

(pre)tesnoj koži

Foto: Tanjug / Filip Krainčanić

više i u duodramskim ostvarenjima: s Milenom Dravić u delima *Plava Jevrejka* i *Omer* i *Merima* sa Svetlanom Bojković. I potom dolazi 1971, orbitalna godina Gutovićeve karijere.

Nebojša Komadina i Siniša Pavić snimaju prvi pravi onovremeni sitkom za TV Beograd, seriju *Diplomci*, koji bismo mogli da komparativno tretiramo kao jugoslovensku prainačicu globalno popularne priče o cimerima *Friends*. Serija istovremeno sa Milanom inaguriše Boru Todorovića, Đuzu Stoilkovića, Petra Kralja i Nikolu Simića kao kvintet novih, ne samo televizijskih dramskih već i pozorišnih prvaka prestoničkog teatra. Lane Gutović i Nikola Simić biće tandem u okviru najdugovečnije kultne predstave Jugoslovenskog dramskog pozorišta *Buba u uhu* Žorža Fejdoa i u režiji Ljubiša Ristića. Vodvilj, koji je igrao skoro će-

tiri decenije, sa više od hiljadu i po izvođenja, sve do smrti Nikole Simića 2014. Njegov Viktor i Gutovićev Kamij Šandebiz ustoličice ih kao kraljeve komedije u franšizi Miće Miloševića i Siniše Pavića potekle u filmu *Laf u srcu*, a nastavljene u *Tesnoj koži*.

Do kraja sedamdesetih Milan Gutović doneće tri svoje najbolje dramske karakterne uloge karijere: Hajduk Veljko u TV drami Čučuk Stana sa Cecom Bojković, nedićevski kapetan Todorović u prvoj filmskoj epizodi serije *Povratak otpisanih* i kao Džinga, poručnik Ilić, u postratnoj priči o prevremenom sazrevanju *Drugarčine*.

To je vreme kada je Lane Gutović pojavom uporediv sa Alenom Delonom, postao omiljeni glumac Miće Miloševića, te nakon *Drugarčina* zajedno snimaju tematski sličan film *Berlin kaput*, kao i navedeni *Laf u srcu*. Fun fact je da je taj potonji film zapravo zamišljen kao socijalna drama s Irfanom Mensurom u glavnoj roli, sličnoj predašnjem Čuvaru plaže. Ali od Gutovićeve sporadične epizode napisao se predložak za *Tesnu kožu*. Lane će pre toga imati svoju melodramu *Erogena zona* Dejana Karaklajića i dve istorijske role, serije *Svetozar Marković* i *Sedam sekretara SKOJ-a*, dakle čak osam ostvarenja u '81.

Od favorizovanog glumca u TV dramama uglavnom pozorišnih reditelja poput Milenka Maričića, Predraga Bajčetića, Mire Trailović i Soje Jovanović, Milan Gutović, pored Gidre Bojanića, postaje bioskopska zvezda osamdesetih. Ne samo kao Srećko Šojić, već verovatno (uz *Valter brani Sarajevo* i *Neretvu*) najgledanijeg domaćeg filma svih vremena *Tesna koža*, kao i banalnih ostvarenja Svetislava Bate Prelića *Debeli i mršavi*, *Majstor* i *šampita*, *Poltron*, čak i "drag" komedije Špijun na štiklama Milana Jelića. Kada im se pridodaju čak tri nastavka *Kože*, čijih se zapleta i radnje više i ne sećamo, prvi original sa Lepom Brenom i LP Riblje čorbe *Buvlja pijaca* kao saundtrekom, neprevaziđeni je filmski, komediografski kla-

sik. Nažalost, poput Seltersovog Kluzoa, ni srpski reditelji niti auditorijum neće više moći da sagledavaju Gutovića u drugačijem ključu i zvuči gotovo neverovatno da nijedan od naša tri praška reditelja (Marković, Karanović, Paskaljević), kao ni Šijan ili Kusturica, nisu nikad snimali sa Milanom.

Do raspada zajedničkog jugoslovenskog filmsko-televizijskog prostora, vredan pomena je permanentni flert Lanea Gutovića sa žanrom mjuzikla, kabareja, standapa. Još od TV šoua iz 1981. *Bilo pa prošlo*, preko serije *Ulični pevači* do *Specijalne redakcije* TVNS u kojoj je nastupao sa Đorđem Balaševićem. Na sva njegova kasnija slična ostvarenja, u kojima je pored Nikole Simića igrao sa svojim drugim životnim profesionalnim partnerom, glumcem Vlastom Velisavljevićem, najviše je ličio format *Uvek sa vama*. To je bio satirični intermeco kultne emisije "Petkom u 22" i u kome je Milan Gutović igrao sa Zoranom Radmilovićem i Sonjom Savić. Tužna ironija ove 2021. jeste da su nas istovremeno napustili Balašević, Vlasta i Lane.

Tokom devedesetih, Gutović se pojavljuje u značajnoj i, u to vreme socijalne devastacije društva, drugačijoj eskapističkoj seriji Biljane Srbljanović *Otvorena vrata* kao razvedeni suprug i otac Dragoslav Jakovljević. Takođe na televiziji, pronalazi se u za njega idealnim ali antipodnim televizijskim formama. Na jednoj strani političke nekorektnosti i mizoginijevica različitih kabareja, od *Kod lude ptice* do *Ne može da škodi*, na drugoj strani dečjih emisija, kakav je bio *Pustolov*. U onoj dobroj ili najboljoj tradiciji dečijeg programa Takovske 10, još od *Metle bez drške*, scenarista i reditelj Vladimir Andrić snimiće sa Lanetom Gutovićem 400 epizoda tog avanturističkog pripovedanja. Uporedo ili i pre Harija Potera, kao poslednji deduktivni sadržaj koji je provocirao dečju maštu, pre epohe smart telefona.

I onda se Lanetu dogodilo ono što se u današnjoj savremenoj psihologiji

Pozorište

Kada su Bojan Stupica i Eli Finci odlučili da podmlade i osveže ansambl Jugoslovenskog dramskog pozorišta, grupa mladih glumaca među kojima je bio i Gutović primljena je u ansambl teatra na Cvetnom trgu. Milan Gutović je zahvaljujući glumačkoj osobenosti brzo zaigrao glavne uloge. Bile su to role i epizode u predstavama *Smrt Uroša Petog* (Nikola), *Junona i paun* (Dobrovoljac), *Požar strasti* (Ada), *Mudra glupača* (Leandro), *Protekcija* (Svetislav), *Kraljević Marko* (Hri-

Foto: RTS

ščanski izaslanik), *Kad su cvetale tikve* (Draganče Stojiljković), *Pigmalion* (Fred), *Omer i Merima* (Omer), *Hamlet* (Rozenkranc), *Spaseni* (Fred), *Jelisaveta kneginja crnogorska* (Boško), *Za kim zvono zvoni* (Rafael), *Bele raketete lete na Amsterdam* (Brumen), *Eh, to vreme takmičenja* (Fil Romano), *Naslovna strana* (Hildi Džonson), *Pučina* (Vladimir Nedeljković), *Otelo* (Jago – alternacija), *Trilogija o letovanju* (Guljelmo), *Sumrak* (Benja), *Noćas je noć* (Gembeš), *Kolubarska bitka* (Krsta Smiljanić), *Mali princ* (Kralj, Uobraženko, Pijanac, Poslovni čovek, Geograf, Fenjerdžija), *Putujuće pozorište Šopalović* (Filip Trnavac), *Kabare*, *Rodoljupci* (Smrdić), *Revizor* (Hristijan Ivanović), *Ruženje naroda u dva dela* (Uča), *Valjevska bolnica* (Gavrilo Stanković), *U potrazi za Marselom Prustom*, *Narodni poslanik* (Sekulić), *Lažni car Šćepan Mali* (Georgi knjaz Dolgorukov – alternacija), *Gđa ministarka* (Teča Panta), *Mrtve duše* (Pljuškin). I napokon ili na početku nezaboravni Kamij Šandebiz u originalnoj podeli predstave *Buba u uhu*. Poslednju ulogu, lik Vasilija Šopalovića, igrao je u predstavi *Putujuće pozorište Šopalović* Ljubomira Simovića i režiji Jagoša Markovića, premijerno izvedenoj u martu prošle godine. U Narodnom pozorištu dobio je Nagradu "Raša Plaović" za ulogu Falstafa u predstavi *Vesele žene vindzorske* 2007.

naziva "burnout". Poput Đorđa Jelisića, povukao se na selo, u poljoprivredu. Svakako i svejedno ostao je introvertan i osoben, kakav je kada skine šminku kralja bulevarskog pozorišta. Bio je član JDP-a do 2002. godine i prvak ansambla Narodnog pozorišta od 2006. do 2011, istovremeno skoro svake večeri igrajući i na scenama Slavije, Zvezdare, Vuka i Kult teatra. Kada se Bora Todorović razboleo, nije postojala ni trunka sumnje da bi ga samo Lane mogao zameniti u *Lariju Tomposonu*, jer je to zapravo bila predstava života Milene Dravić zbog koje je morala da nastavi da se igra. Na televiziju i film vratio se TV dramom *Zajedničko putovanje* gde je uz Borisa Isakovića kao Vuka Karadžića igrao Joakima Vujića, odnosno *Sedam i po* Miroslava Momčilovića za kojeg je dobio svoju jedinu filmsku nagradu – Cara Konstantina u Nišu.

Da, nekome koga će se to ticati neće služiti na čast činjenica da Lane za života nije dobio, a morao je, i Dobričin prsten i

"Pavla Vuisića". Dobio je zato sve značajnije pozorišne nagrade u unutrašnjosti, "Nušića" u Smederevu, Zlatnog ćurana i Zoranov brk, pa čak i Steriju za Vladimira u *Pučini* davne 1978. Danas Seka Siblić kaže da je možda bio veći i od Čkalje, Gorica Popović naglas razmišlja da je makar bio egal Zoranu Radmiloviću, a Šerbedžija tvrdi da je bio najveći iz njihove generacije sa početka teksta. Ali ono što ga je na kraju slavilo, *Bela lađa* u perpetuiranju Srećka Šojića, kao poslednja sinišopavićevska serija i pre nove epohe Telekom/UM igrane hiperprodukcije, kao bumerang ga je izopštilo iz hola slavnih vikipedijskih odrednica priznanja i ordenja. Nije iz opšte empatije prostog sveta koji više ne mari za devalviranu aleju velikana, i iz mogućih komparativnih prideva teoretičara popularne kulture koji će jednog dana o Gutoviću razmišljati i pisati kao Basteru Kitonu ili Endiju Kaufmanu, oličenju performans izraza srpskog jezika i umetnosti. ¶

ZLATKO CRNOGORAC

Jajce, festival BH pozorišta

O krizama

Mada se održava nalazi u složenim političkim i epidemiološkim okolnostima, ovaj festival uspostavlja kredibilitet kakav je imao u okvirima Jugoslavije. Uprkos kompleksnom kontekstu, otvara mu se mnoštvo mogućnosti

U Jajcu se održava četrdeseto jubilaro izdanje festivala Pozorišne / kazališne igre Bosne i Hercegovine. Na otvaranju nas, pre svih, na sceni dočekuje mladić koji na klaviru svira džez.

Nagrada Ključ grada pripala je velikom glumcu i reditelju ovih prostora Miralemu Zubčeviću. Na uručanju on, potpuno u crnom, besprekorno, majstorski govori *Posljednje pismo* Skedera Kulenovića. Govori tako da vas izmešta iz prostora i vremena i vi ste, samo time što ste tu, pristali da na trenutak, na neko neodređeno i večno vreme budete u drugoj vertikali, u jeziku i vremenu Skendera Kulenovića.

Predstava koja otvara festival, a koja se logično naslanja na Kulenovićeve stihove, proizilazi iz njih, jeste Šindlerov lift, po romanu Darka Cvijetića, u režiji Kokana Mladenovića i produkciji Kamernog teatra 55 u Sarajevu. Ove godine nije bilo selektora festivala, nego je svako pozorište poslalo predstavu po sopstvenom izboru. Na festivalu Pozorišne / kazališne igre Bosne i Hercegovine učestvuju najbolje bosanskohercegovačke predstave, to mu je odrednica. Šindlerov lift sam gledala nedavno, na Sterijinom pozorju. Izuzetan ansambl sarajevskog Kamernog teatra igra predstavu nastalu na osnovu Cvijetićevog romana i njegove poezije, koja je inkorporirana u dramaturgiju. Cvijetićeva književnost je gusta i nimalo laka, sam pisac nakon predstave govori kako je pišući vodio računa o trenucima odmora u tekstu, tačnije o trenucima u kojima onaj ko čita može da udahne. Šindlerov lift polazi od onoga što se dešavalo u Prijedoru tokom poslednjeg rata. Junaci dolaze iz Crvenog solitera u kojem Cvijetić živi i danas, i naziva ga vertikalnim selom. Šindlerov lift

i kontinuitetu

govori o 31. maju 1992. godine, kada su stanovnicima Prijedora muslimanske veroispovesti stavljane bele trake oko ruke i odvoženi su u logore, a na širem planu o raspadu zemlje, o posledicama rata. Svakog rata, ako hoćete. Kokan Mladenović delo Darka Cvijetića postavlja u mešavini felinijevskog amarkorda i brutalnosti raspada zemlje, rata i zločina. Planovi se neprestano prepliću, od širokog ka ličnim. Scenografiju (Adisa Vatreš Selimović) predstavljaju lego kocke od kojih se pravi crveni soliter, a u malom prostoru unutar solitera vidimo lične odnose i velike rane na ljudima. Deca na sceni igraju ravnopravno sa odraslima. Pitanje koje se postavlja jeste: šta je ostavljeno u amanet generacijama koje su došle nakon rata? Nakon predstave, na okruglom stolu, glumac Davor Golubović govori kako mu je bilo posebno oslobađajuće da kaže sve pred svima, da je bilo lekovito biti besan na sceni. Neko iz publike pita glumicu Maju Izetbegović gde se ona nalazi u sceni silovanja koja se odvija u predstavi, gde mentalno odlazi; ona odgovara da ode u roman Slavenke Drakulić u kojem junakinja, dok je siluju, gleda u muvu i koncentriše se na nju, kaže da bi poludela kada ne bi činila baš to, *gledala u muhu*.

Povodom jubileja, festival Pozorišne / kazališne igre BiH objavio je monografiju festivala, koju je priredio reditelj Marko Misirača. Važno je reći da festival postoji pedeset godina, ali da slavi četrdeseto izdanje zbog desetogodišnjeg prekida koji je bio izazvan ratom i njegovim posledicama. Tim povodom direktorka festivala Smiljka Brtan u svom tekstu u monografiji kaže: "Podarimo, uostalom i značaj činjenici da su se Igre, poput feniksa, nakon mučne desetogodišnje stanke, izdigle iz pepela, obnovile i nastavile svoju misiju okupljanja najznačajnijih, najzanimljivijih, najboljih teatarskih uradaka aktualne sezone." Monografija je svedočanstvo trajanja, u ovom slučaju svedočanstvo prekida i uspostavljanja kontinuiteta, monografija je i rekonstrukcija istoriografskih podataka, ali je i plemenito i snažno svedočanstvo zahvaljujući tekstovima autora koji su delovali na festivalu i koji o festivalu govore u poglavlju *Svjedoci i učesnici*. Iz

među ostalih tu su: Strajo Krsmanović, Mladen Bičanić, Almir Bašović, Miloš Lazin, Tanja Miletić Oručević.... Posebno je dirljivo poglavlje *U sjećanju*, koje govori o onima koji više nisu sa nama, sa izvršnim tekstom Selvedina Avdića o teatrologu Nedžadu Fejziću: *Poslednji austrougarski otpravnik vozova*. Odličan dizajn, istovremeno savremen, duhovit i dirljiv, uradio je Almir Kurt Kugla. Jajce je veoma star grad, sa puno spomenika kulture, organski uronjen u bosansku prirodu, sposoban da vas snagom sopstvenog postojanja uroni u svest o trajanju na više načina, ali svakako i kroz prisustvo onih koji više nisu sa nama. Avnojevski grad, ali i grad u kojem je sačuvan hram boga Mitre.

Predstava sarajevskog Pozorišta mladih *Ništa nas ne smije iznenaditi*, u režiji i po tekstu Aleša Kurta, počinje na samom ulazu u pozorište, gde vas glumci uvode u zgradu kao u Nojevu barku, najavljujući katastrofu koja se sprema. Gledalište je podeljeno i publika se raspoređuje po različitim celinama u gledalištu: u jednoj su siromašni, u drugoj srednja klasa i bogati (najbliže sceni), i sa scene vas upozoravaju da će u ovom slučaju samo bogati biti spaseni... Koristeći otvorenu pačvork dramaturgiju Kurt govori o smaku sveta, polazi od ideje da stiže katastrofa zbog koje ćemo nestati, u svoj tekst spretno inkorporira Titovo vreme – odatle i naziv predstave, po vežbama za katastrofalne događaje u Jugoslaviji, objašnjava Kurt nakon predstave, i kaže da su, dok su radili na predstavi, pronašli članak iz novina o tome kako su te vežbe jednom prilikom prekinute zbog iznenadne kiše. S druge strane, eto nas u katastrofi sa kovidom (tekst je pisan pre epidemije i na izvestan način je predviđa), tako da autor propituje i totalitarne sisteme koji se unutar vanrednih situacija uspostavljaju zapanjujuće lako. U tekst su umetnuti delovi tekstova Svetlane Aleksijević, Čehova i Česlava Miloša. Programska knjižica je papirna kesa na kojoj piše: diši i koja se koristi

pri napadima panike. Odlična je igra glumačkog tima, a na sceni je naročito ubedljiva i koncentrisana Belma Kurt. Ova eklektična predstava na neki način ima dva

razrešenja: jedno daju žene koje kao vrsta na pomen nestanka sveta prirodno odgovaraju biološki – trudnoćama (sinhronizirano da su dve glumice koje igraju u predstavi u toku procesa ostale u drugom stanju), a drugo je ono koje Kurt daje na samom kraju – on predstavu zatvara, odnosno otvara knjigom. Bomba koju čekamo da nas raznese jeste knjiga koja dolazi negde odozgo i čije stranice padaju na scenu. Dominantnu muzičku matricu čini Šostakovičev valcer iz iz Svite broj dva. Zanos je, poručuju nam, na izvestan način neophodan, kao i umetnost, kako svet u kojem smo ne bi bio previše oštar.

Festival Pozorišni / kazališni susreti pokazuje ozbiljnost, dobru organizaciju i kredibilitet i daje dobar uvid u bosanskohercegovačku produkciju. Prošle godine je održan u pandemijskim uslovima, a ove uz poštovanje mera i u naizgled relaksiranijoj situaciji, ali uz vidno prisutan strah od novog talasa kovida. Koliko god da je politička situacija u Bosni i Hercegovini na specifičan način kompleksna, koliko god da se komentarisala vest portala Buka da je Vlada Republike Srpske naredila predstavnicima svih ministarstava i entitetskih institucija da hitno prekinu učešće u sastancima komisija i radnih tela na nivou BiH, ili vest o svadbi ćerke Bakira Izetbegovića, ono što vidim jeste da je pozorište Bosne i Hercegovine u usponu, a da ovaj festival uspostavlja kredibilitet kakav je imao u okvirima Jugoslavije. Uprkos kompleksnom kontekstu vidim mnoštvo mogućnosti.

U tom kontekstu se kao putokaz čini rečenica glumice Belme Kurt na okruglom stolu, nakon što su je pitali kako je bilo ponovo igrati pred mnogo publike: *kao da smo izronili iz dubokog mora na površinu i udahnuli*.

NATAŠA GVOZDENOVIĆ

Kada crvi žmirkaju na suncu

Zahar Prilepin: *Opolčenska romansa*;

prevod Radmila Mećanin; Službeni glasnik, Beograd, 2021.

O ni su nešto poput tamnih vesnika katastrofe. Kad god Srbija sklizne u kanalizaciju, eto Eduarda Limonova, Petera Handkea ili Zahara Prilepina da nas ohrabre u odlučnom putovanju u ništavilo. Čim na redovnoj bazi počnu da se cmaču s Kusturicom i ekipom – a ume to i da zapeva – možemo biti sigurni da smo se zaputili na kraj noći. Šta je, međutim, zajedničko rečenim piscima, osim što ludo vole Srbiju i sve što je srpsko (računajući i srpske ratne zločince) i osim što su Limonov i Prilepin pripadali (sve dok se nisu posvađali) jednoj ljupkoj profašističkoj političkoj organizaciji? Ti pisci su, naime, đavolski dobri pisci.

Godinama je Zahar Prilepin, još od remek-dela *Patologije* (srpsko izdanje 2012), vidljiv i čitan u našem književnom prostoru, njegove se knjige prevode odličnim tempom, ali, stiče se utisak, to delo još nije ozbiljno pročitano. Jedni ga, kako je primetio Teofil Pančić, čitaju iz pogrešnih razloga, dok ga drugi ne čitaju – iz istih tih razloga. No, to je njihov problem. *Opolčenska romansa* u Rusiji je objavljena 2020. godine, a u srpskom prevodu Radmile Mećanin može se čitati samo godinu dana kasnije, što je izvanredan prevodilački i izdavački poduhvat. Podnaslov knjige je zagone-tan: "Četrnaest pesama različitog ritma", kao i sam naslov, uostalom. Opolčenac, najpre, znači dobrovoljac, te bi se naslov mogao prevesti kao *Dobrovoljačka romansa* – u knjizi reč je dobrovoljcima koji su se u rusko-ukrajinskom ratu u Donbasu (na teritoriji Ukrajine s većinskim ruskim stanovništvom, da ne bude zabune) borili na strani Rusa – a izraz "opolčenje" (ополчение) označavao je u srednjem veku šaroliku vojnu formaciju sastavljenu od civila (videti Prilepinova *Pisma iz Donbasa*, Logos, 2016). Zagonetno je i otkud romansa u naslovu, bilo u kom od njenih značenja, osim ako nije reč o rodoljubivoj romansi između dobrovoljaca i majke Rusije, što se, me-

đutim, tumačenjem teksta ne može potvrditi. Iz istih razloga podnaslov se – usled zagonetnosti, dakle – može pročitati samo u ironijskom kontekstu. A opet... Prilepin piše čisto, njegov jezik je gibak, živ i direktan, a pripovedanje duhovito i nepotkupljivo, što odaje rasnog i moćnog pripovedača čiji izraz, čak i na najmračnijim mestima, ima nečeg od duha i daha pesme, od jezika koji nadilazi sebe samog. (I ritam rečenica u romanima Sergeja Dovatova, na primer, na drugi način doduše, navodi na pomisao da se u pisanje umešao pesnik.)

Četrnaest pripovednih celina nejednake dužine i, kako sugerise sam Prilepin, "nejednakog ritma", objedinjeno je mestom i radnjom, kao i likovima koji se pretaču iz jedne pripovesti u drugu, tako da je reč o žanrovski nečistom tekstu: *Opolčenska romansa* može se čitati kao zbirka pripovedaka, a može, ako je nekome baš stalo, i kao roman. U središtu pripovedanja je rat, a nosioci radnje su ratnici-dobrovoljci koji su se u ratu obreli iz najrazličitijih razloga. Ima onih koji veruju da se bore za pravu i pravednu stvar (komandant bataljona Lesencov koji se prvi put pojavljuje u strahovitijoj priči *Rudnik*), ima onih koje, poput Vostrickog (prvi put se pojavljuje u pripovesti *Put*), rat privlači kao što noćne insekte privlači lampa, pa se zaleću na vruće staklo sve dok ih toplota ne sprži, tu su i kriminalci, narkomani, pljačkaši, avanturisti i krijumčari (izvanredna priča *Krijumčarenje*), a ima i onih koji kao Škrip (ratničko ime od glagola škripati), bivši bokser, student i, kako sam tvrdi, violinista, nisu znali šta drugo da rade, sve do sporednih, mutnih likova poput političara-kriminalca Kostilina za kojeg je rat odlična prilika da se obogati. Uprkos mnoštvu likova i sudbina, nema lika koji se s lakoćom ne da identifikovati i povezati s ulogom koju je imao u nekoj od prethodnih pripovednih celina. Osim čistote stila takvoj preglednosti doprinosi pre svega to što svaka celina obrađuje

samo jedan događaj: u *Benzinskoj pumpi* grupa dobrovoljaca ostaje na položaju da bi obezbedila povlačenje veće grupe, a onda i oni sami beže pred vojskom koja ih ganja i gađa čime god stigne; u remek-priči "Zrak", koja vrvi od jezičkih bljeskova tipičnih za Prilepina ("komandant brigade (...), ogromna seljačina svirepih obrva i glasa u kojem je živeo roj mahovitih pčela"), jedno odeljenje zauzima položaj u napuštenom selu i utvrđuje se, ali tako da ostane neprimećeno, sve dok ih druga strana, naravno, ne prime-ti; u priči "Sami" grupa boraca u nekom ukrajinskom gradiću nailazi, slučajno, na mesto zločina zajedno sa zločincima; u *Odlasku* komandant Lesencov pokušava da se oslobodi rata u sebi, ali ne uspeva, zbog čega će svoju kćer izložiti pogibelji. Hipnotiše vas Prilepin svojim jezikom, svojim štedljivim izrazom i slikama lišenim svakog (jezičkog) viška. Knjiga od 330 stranica proleti za tili čas.

Kao i u *Patologijama*, ovde nema vrednovanja, nema objašnjenja niti moralizovanja, nema osuda ili opravdanja, pred nama su čisti, jasni, brutalni opisi izvedeni bez oklevanja, opisi koji sugerisu samo jedno: rat je (svaki rat) odvratna pizdarija. Svi veliki ratni romani su, zapravo, antiratni romani, počev od *Rata i mira*, preko *Na zapadu ništa novo* i *Putovanja na kraj noći*, do *Patologija* i *Opolčenske romanse*. Upravo to zbunjuje loše čitaocice i još gore nečitaoce Prilepina. Čovek koji je u svom građanskom životu ekstremni desničar, ruski rodoljub, do-

brovoljac u ratu u Čečeniji i vrlo viđena figura na spornoj ukrajinskoj teritoriji, građanin, dakle, koji, ako je suditi po državnim funkcijama koje obnaša, uopšte nije mrzak Putinovom režimu, taj i takav građanin (nikakav, dakle), veliki je pisac, a veliki pisac zna da je jezik uvek pametniji od njega te on pušta jezik da radi i ne meša mu se u posao. Zbog toga u *Opolčenskoj romansi* nema heroja, niti, što je još važnije, pokušaja da se od dobrovoljaca naprave junaci, a čak i kada Prilepinu padne koncentracija – svega na tri, četiri mesta – pa mu se otme uzdah iz rodoljubivih grudi, što dovodi do toga da mu se u seljaku prikaže čistota ruske duše, recimo, ili u nekom liku otkrije tipično ruski, topao osmeh, to deluje kao čista zajebrancija jer ne pripada registru pripovedanja. Isti taj s nežnim ruskim pogledom će idućeg trenutka ne trepnuvši da nabije nož u grlo nekom tipu, kako ne bi, u suprotnom, taj tip to isto uradio njemu. S druge strane knjiga je puna briljantnih vinjeta. Dobrovoljac Dak, recimo, jedini je lik koji svojom pojavom odgovara stereotipu čistog Rusa (premda mu nedostaje prednji zub): skladno građen, pravilnog lica, plavook i plavokos, ili, kako to Prilepin kaže: izgledao je kao mlađi brat Sergeja Jesejnina i Breda Pita. Ili kada komandant Lesencov, u priči "Kontakt", izlazi iz obamrlosti usled epskog umora: "Živahnost koja mu se vraćala bila je uzavrela, šumska – ličio je sebi na prevrnuti rizom: još moker od podzemne vlage, još uvek voljan da živi – mada se unaokolo već otvorila zemlja, a crvi su žmirkali i ludirali se na suncu." Ili opis raznesenog tela vojnika Pistona u priči *Hladnoća*: "Eksplozija mu je odsekla deo vilice i nekoliko zuba se razletelo po kabini. Mrtav, izgledao je kao dete užasnuto nečim. Utisak je pojačavala zavijena ruka podignuta uvis – kao da je Piston pokušavao da svoju glavu sakrije od smrti." Ove reči odjekuju, zveče, ostaju i neće da odu: "kao da je pokušao svoju glavu da sakrije od smrti". I Hemingvej bi Prilepinu pozavideo na ovakvim jezičkim prosevima.

Da li se, dakle, iz "slučaja Prilepin" da izvesti nekakva pouka ili makar smislen zaključak? Zapravo ne. I pre *Opolčenske romanse* znali smo da je veliki onaj pisac koji piše uprkos sebi.

IVAN MILENKOVIĆ

Zen za generaciju Z

Lorde i dalje poseduje netaknute stvaralačke moći, kada ih sa britkošću usredsredi. Na kraju dana, jedini zaključak koji vam bez ikakvog dvoumljenja pada na um jeste: neću dozvoliti sebi da potcenim ovu devojk

Stvarno ima nečeg u sporom slušanju albuma. Ili, tačnije, u sporom pisanju njihovih prikaza. Isto kao i u 'sporoj hrani', recimo. Sadašnjoj Lorde ovakav uvod verovatno bi se veoma dopao. Budući da je novozelandska pop diva, dalmatinsko-irskog porekla, na svom aktuelnom novom albumu "Solar Power" odlučila da zauzme pravoveran i ponosno apdejtovan organski kurs 21. veka – koji su na svojih poslednjih par izdanja muzički već sa uspehom isprobale Tejlors i Lana del Rejs – možemo zaključiti da je *mainstream* ovih dana ozbiljno rešio da se zaputi u Lorel kanjon, taj duhovni epicentar 'dece cveća', i pretrese ljubav, mir i psihodeliju kao svoje takoreći još jedino preostale kreativne opcije. Lorde pri tom zaranja i osetno dublje, proklamujući dosezanje savršenstva ravnoteže duha i tela kroz negovanje zdravih navika, kvalitetne mentalne aktivnosti i veru u dobrobit pozitivnih osećanja prema spolja i unutra, te zavodljivu ekološku zebnju glede sudbine celokupnog živog sveta okolo. Suviše isprogramirano i *fancy* za vaš ukus? Ili je to, baš naprotiv, onaj zen iz snova za generaciju Z?

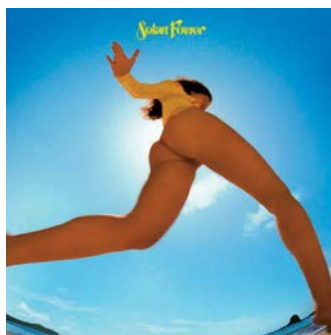
Premda manje glamurozan od ekvivalentnog ostvarenja Bili Ajliš "Happier Than Ever", Lorde svojim "Solar Power" svedjedno značajno pomera ugao sagledavanja slave i sebe u njoj,

u naizgled obratnom smeru od svoje mlađe koleginice. Šta to zaista imamo ovde? Plavušu naspram brinete. Oksitocin kontra oksikontina. Dijametralno suprotno pozicionirane naslovne numere u albumskom redosledu. Bili

koja umiče u sebe i domaću porodičnu atmosferu ne bi li se zaštitila od agresivnog prodora stvarnosti u svoj život poznate osobe; Lorde što pak izlazi napolje, pronalazeći željenu zonu komfora u okrilju sna o nevino-

sti naturalnog okruženja, nedotaknutog ljudskom rukom. Lordino učinjeno zbogom društvenim mrežama, dobija tako svoj puni smisao na ovoj ploči: reč je o potrazi za zaboravljenom stvarnošću sa one strane digitalne sfere. Što će reći, njene nove parole – jednostavno ne lažu.

Zadovoljno uronjena u svoj relaksirani *hippie* prosede, izgledom najviše nalik na kakvu modernu verziju hinduističke boginje Lakšmi – iako sebe radije vidi kao "lepšeg Isusa" – te sa vokalnim mantrama retke divote kao astralnim vodičima, Lorde definitivno ne peva puke poruke iz 'kolačića sudbine', za šta je optužuje radikalna muzička kritika. Upirući gnevno prstom u navodnu površnost njenih recentnih environmentalističkih objava, ovakav pristup nekako propušta da primeti hvala vredan puteni hedonizam što ga ona zastupa, a kog se ljudska vrsta

izgleda dobrovoljno lišila u zamenu za svoje manijakalno ganjanje profita. Želite li da i dalje budete tek *uljudni* bankomati, umesto *ljudskih* stvorenja? – kao da vas stalno propituje Lorde. Na “Solar Power”, ona se dakle trudi da svom novopronađenom misticismu udahne malo sporog slušalačkog goriva, produžavajući njegovo odloženo dejstvo kroz neinvazivan zvuk, pun brige za ozdravljenje naših bića i pročišćenje čula; odatle razumljivo sledi i vizija opstanka čitave ljudske vrste kao velike solidarne zajednice. Ha, ha, kažete cinično vi. Ali, šta je pa tu pogrešno? Čedno fantaziranje o raju na Zemlji bez sumnje je mnogo manje opasna zanimacija od većine onog čime “zumeri” danas ubijaju dosadu. Propovedanje

ljubavi u doba nove

bezoosečajnosti, stoga je sasvim u redu.

No, ako ste pomislili da je Lorde neki vaš biblijski Spasitelj, ona će vam sama već na startu razvejati sve sumnje: “Now if you’re looking for a saviour, well, that’s not me”. Nešto poput ovog, sećate se, izgovara i Ajlišova u svojoj *Therefore I Am*: “I’m not your friend or anything, damn”. Dve devojke koje drmaju svetskom scenom, svaka iz svog zavičaja, bar su prema drugima iskrene do koske. Rečju, slobodu i samosvest moraš sâm da osvojiš, tuđa pružena ruka na tvom ličnom spiritualnom putu totalni je promašaj, gubitnička iluzija. I – ne вреди ništa.

Zamerku da je ukupni ton albuma “Solar Power” jednoličan i besmisle-

no utišan preko svake mere – uzmite svakako u obzir, mada veoma oprezno. Ova Lordina ploča možda je zbilja izgubila zamah i oštricu prethodna dva mladalačka dela, ali dajte, molim vas, vremena su tu da se menjaju. Danas, sa svojih 24, Lorde nipošto nije ‘stara’ dabome, ali polaže apsolutno pravo na to da odraste, preokrene svoju sreću i dozri kao svaka druga mlada žena, zar ne? Zašto joj onda zamerati što četiri ili osam godina nakon oduševljeno pozdravljenih ploča “Melodrama” (2017) i “Pure Heroine” (2013), sebe i svet vidi potpuno drugačije? Cela poenta albuma “Solar Power” i jeste suočiti se sa svojim pravim ja i pogledati šta se to tačno krije unutra.

Najlepši trenuci zato su oni najintimniji. Doživljavajući svoju malu ljudsku epifaniju u manikir salonu, pred nepovratnim nestajanjem svih čudeša što su jednom davno predstavljala naš tinejdžerski kapital – i to sa zanosom prave folk pesnikinje, treba reći – u čarobnoj *Stoned at the Nail Salon*, ili iskazujući nameru da na plaži upali lomaču za staru sebe u *Oceanic Feeling* (“On the beach, I’m buildin’ a pyre / (Use the wood brought in by the tide) / I know you’ll show me how, I’ll know when it’s time / To take off my robes and step into the choir”), Lorde smešta ‘svetski bol’ na oltar ljudske zapitanosti, dok u *Secrets from a Girl (Who’s Seen It All)* sa istinskim pouzdanjem tvrdi: “Your dreams and inner visions / All your mystical ambitions, they won’t let you down”. Lepo je znati.

Ako već naslovna pesma *Solar Power*, uz svu svoju drevnu čulnost i vibrantne vokalne draži, priziva dobro znani Primal Scream delikates *Loaded*, zagrabivši usput i u ekstatični puls Džordža Majkla iz legendarne *Freedom! ’90* – o beskraju odmotavanju repetitivnog refrena kao u *Hey Jude* da i ne govorimo – dotle je uvodna *The Path* začudno sakralna, *California* slatkim tugom jednog magičnog sna ozarena (“All that mystery and beauty gleaned from desert flowers and gifted children”), *Fallen Fruit* gorko zapi-

tana kuda to ide ovaj uništeni svet (“We had no idea the dreams we had were far too big”), a *The Man with the Axe* senzualno odana svom specijalnom ljubavniku (“You felled me clean as a pine / The man with the axe and the look in his eyes”). Sve one rečito demonstriraju da Lorde i dalje poseduje netaknute stvaralačke moći, kada ih sa britkošću usredsredi. Na kraju dana, jedini zaključak koji vam bez ikakvog dvoumljenja pada na um jeste: neću dozvoliti sebi da potcenim ovu devojku.

Jer, priznaćete, nije baš da svaki dan neko ko ima u ruci sigurnu kartu planetarne popularnosti – ovoliko rizikuje. Zajedno sa svojom pratnjom u vidu novih alternativnih zvezda Fibi Bridžers i Klero, te muškom novozelandskom vokalnom reprezentacijom koju čine Lorens Arabija i Marlon Vilijams, Lorde vas ophrvava bajnim glasovnim kaskadama poput neke Uliksove sirene, zagovarajući povratak u budućnost nezatrovanu visokom tehnologijom i pogrešnom vrstom emocija. Prava kolekcija naturalističke ljubavne leksikografije.

Idući ruku podruku sa korona virusom, katastrofom klimatskih promena, dominirajućim tehnološkim spravicama i kapitalističko-rasističkim divljanjem, ovaj svet i ne ostavlja previše drugih izlaza za svoje globalne muzičke zvezde. Pogledajte samo uragane koji kidišu na istočnu i karipsku obalu Sjedinjenih Amerik, užasavajuće požare, isušena korita nekada moćnih reka ili prave starozavetne potope. Pitanje je samo – hoćete li se još dublje zavući u pidžamu da prespavate sopstveni život, ili ćete odvažno zakoračiti u čistu prirodu, da se bez pružanja otpora povinujete njenim ‘detoks’ pravilima. Po meri današnjeg čoveka, naravno.

U ime svih dvadesetogodišnjaka i onih koji će tek doći, Lorde upravo to obznanjuje na “Solar Power”: naš malečki univerzum postaće održiv tek kad sa njim ponovo budemo na ti. Ljudska priroda i priroda oko nas ne mogu se ničim razdvojiti, koliko god pobesnele korporacije i bezumni bogatuni to želeli. Inače nam preostaje samo onaj Lordin turobni stih: “But how can I love what I know I am gonna lose?”. Stvarno, kako? ¶

ZORICA KOJIĆ

Pre je bilo bolje

Sa seljaka, Egejaca i Albanaca, nostalgичni (i gostoprimljivi!) Makedonci koji čeznu za boljim vremenima u prošlosti prebacili su se na mržnju prema migrantima.

Hej, zamislite, cela jedna nacija sačinjena od izbeglica, mrzi izbeglice

Kad god čitam Fleneri O'Konor, čudim se koliko je savremena i pored toga što govori o ruralnom američkom jugu pedesetih godina. Kao kod svih dobrih pisaca, i kod nje ima nečega bezvremenog, nečega što se može preneti i na druga društva, na druge kulturne kontekste, ili nečega što se nekada zvalo "univerzalna istina". Ovakav tip bezvremenosti provlači se kroz njene priče kada likovi tuguju za prošlošću, koju doživljavaju kao neku vrstu blagostanja. U prošlosti su, po tim likovima, postojale prave vrednosti. Ljudi su znali šta je šta, a ne kao danas, kada se ne zna ko gde udara. U prošlosti su svi bili bezbedni. Spavali su sa otključanim vratima, a sad ne znaš ko može da ti uđe u kuću, da te opljačka i ubije. Otud i naslov njene antologijske priče "Teško je naći dobrog čoveka". On na ironičan način ismeva kliše da su ljudi pre bili dobri i da se u današnje vreme teško može pronaći čovek sa pravim vrednostima.

U pričama O'Konorove suptilno je prikazano da su ljudi koji su puni ovakvih fraza o bezbednosti i skladnoj i prosperitetnoj prošlosti zapravo rasisti i ksenofobi. U stvari, oni pate za prošlošću kada su carevale njihove privilegije, privilegije koje su u kontekstu O'Konorove gotovo isključivo povezane sa njihovom belom kožom. Ali kao i svaki dobar pisac, O'Konor je svesna slojevitosti čovekove prirode, pa tako i te rasističke i ksenofobične belce prikazuje sa određenom dozom tragičnosti, koja pokazuje da su i oni sami "žrtve" vremena u kom su živeli (stavljam "žrtve" među navodnike zato što u ovom trenutku ne mogu da se setim prave reči koja bi označila da nisu, nikako nisu i nisu bili žrtve, ali su svedeno rezultat društvenog konteksta u kom su se razvijali). Tako da čitalac s jedne strane osuđuje i ismeva te likove, a s druge strane razume njihovo slepilo i njihova ograničenja koja često nenamerno doprinose još većoj tragičnosti i još većem nazadovanju u društvu.

U poslednje vreme sam sve svesnija postojanja takvih konorovskih likova u našem okruženju. Za to dugujemo društvenim mrežama, gde ljudi nesvesno i javno razotkrivaju svoje predrasude, a bogami i glupost, pa sam sve svesnija i toga šta jedni drugima govore u svakodnevnom životu. Tako kod nas na Fejsbuku (koji je, nažalost, postao medij) sve vrvi od nostalgičarskih grupa, među kojima su česte one za stare Skopljanke koji tuguju za svojim nekadašnjim gradom. Kod nekih od tih ljudi često vidite osećanje koje je već preraslo u frazu "Skoplje, teški opanci te gaze", što znači da je u Skoplje došlo mnogo ljudi sa sela i zapravo uništilo grad. Za takve konorovske likove, "seljaci" (kod nas postoji razlika između "seljak" i "sela-

Piše:

Rumena Bužarovska

književnica iz Skoplja

nec". "Seljak" je pogrdno) su krivi što se grad raspada. Došljaci su pokvarili grad – oni ne znaju šta su prave vrednosti i svoje divljačke navike donose tamo gde im nije mesto. Takvo osećanje se odnosi na ljude koji su se iz ruralnih sredina preselili u Skoplje. Dugo se odnosilo i na Egejce, izbeglice iz grčkog građanskog rata. Reč "Egejac" je korišćena i još se koristi kao pogrdna. Razume se, takvo osećanje najviše se odnosi na Albance, koji se, iako su starosedeoci u Makedoniji, doživljavaju kao došljaci. Pa je tako sasvim normalno da se u svakodnevnom govoru nazivaju "Šiptari" ili "Šipci", zajedno sa celom jednom plejadom pogrdnih reči koje Makedonci smatraju "normalnim". Ako etničkom Makedoncu slučajno prigovorite što tako naziva Albance, uslediće čitav niz konorovskih fraza tipa "Pa i oni sami sebe tako zovu", "Imam drugare Albance", "Nisam albanofob", itd.

Sa seljaka, Egejaca i Albanaca, nostalgичni (i gostoprimljivi!) Makedonci koji čeznu za boljim vremenima u prošlosti (ovde zamislite jugoslovensku muziku u pozadini) prebacili su se na mržnju prema migrantima. Hej, zamislite, cela jedna nacija sačinjena od izbeglica, nacija koja ima rodbinu razbacanu po u krvi raskomadanoj bivšoj zemlji punoj izbeglica, mrzi izbeglice. Na sreću, izbegličku krizu prekinula je korona, kada su krotki Makedonci mrzeli Kineze, a od juče su se svečano prebacili na žestoku mržnju prema Avganistancima.

Pre neki dan jedan novinar mi je postavio nekoliko pitanja u vezi sa vrednostima prošlosti, u koje i on, kao i mnogi drugi (naročito oni iz starijih generacija) snažno veruje. Odgovorila sam mu da ja pak snažno verujem da je sada bolje, i da će tek biti bolje, zato što je ranije bilo dobro samo belim etničkim makedonskim muževima koji su oblikovali i definisali našu kulturu svojim isključivim mišljenjima. Dakle, sada smo na boljem putu – i istakla sam veća prava i prisustvo žena u javnom životu. Na to sam dobila odgovor da preterujem sa "tim feminizmom" i da se zalažem za "neprirodnost". Dugo sam razmišljala da li da mu objasnim da se stvari ne događaju "prirodno", da su prava za koja su se izborile moje babe i prababe koštala krvi i vremena, mnogo, mnogo vremena. Ali shvatila sam da ništa ja njemu ne mogu da objasnim i da ću samo izgubiti vreme. Nostalgicar često nije zlonameran nego samo slep, a i nagluv. U njemu su decenijama taložena uverenja kojih se neće osloboditi jednim mojim objašnjenjem. Pa zato nećemo gubiti vreme na njega. Gledajmo ga kao konorovske slepe i gluve likove opijene prošlošću, a mi se okrenimo budućnosti, čisto da ne gubimo vreme.

¶

(S makedonskog prevela Lora Podbarski)

Iguman Stefan

Fotografije: Tanjug / Dragan Kujundžić

Piše: Božo Koprivica

Petar je putujući glumac. Svaku ulogu gradi sa strasnom merom. Glumac s apsolutnim sluhom za prostor partnera. To dolazi iz njegove radosti igre. Iz antičkog hedonizma. On se poigrava, čika, nadmeće, a ostavi brisan prostor da se partner pokaže, pokaže i prikaže

U filmu Nikole Stojanovića *Draga Irena* Petar Božović igra Marka, studenta arhitekture. U podnaslovu filma kaže: melodrama iz studentskog života. To je vreme u osvit studentske pobune 1968. Petar igra iz vitkosti novog talasa, iz melanholijske suvišnog čoveka, iz belmondovskog šarma, a bolje od Belmonda. I pomislio sam kako bi mladi Božović bio savršen Hamlet na sceni. Ništa ono malo ugojen, zarozan, spor. Hamlet mora biti vitak da bi žrtva i osveta u petom činu imale pravo dejstvo. U Stojanovićevom filmu Božović telom vaja kostim, ili kostim vaja njegovo telo. I kakva je to blagost, kakva čistota kad posle kupanja ispod vodopada izlazi iz vode i stavi prst na očni kapak, licem u lice s Irenom. I kakve su to ruke. Otmeni prsti čiste ruke. Igrao je Božović u svom maratonu *Fortinbrasa* i *Klaudija*. *Fortinbrasa* u izvrsnoj predstavi Ljubiše Ristića. Taj Hamlet je (o)živeo Jugoslaviju i osvojio Ameriku i Meksiko. U toj izvedbi Božović ima veliki prostor a mladog osvajača igra iz intonacije pesme Zbignjeva Herberta *Fortinbrasova elegija*:

*Pogreb ćeš imati vojnički mada vojnik nisi bio
to je jedini obred u koji se malo razumem
neće biti sveća ni opela biće fitilji i grmljavina...
to će biti moj manevar pred preuzimanjem vlasti
treba grad ščepati za vrat i malo ga prodrmati...
verovao si u kristalne pojmove a ne u ljudsku glinu
živeo si u stalnom grču kao u snu lovio si himere
... Zbogom kneže čeka me projekt kanalizacije
i dekret o prostitutkama i prosjacima
moram takođe da izmislim bolji sistem zatvora
jer kao što si dobro zapazio Danska je zatvor
Odlazim svojim poslovima Noćas će se roditi
zvezda Hamlet Nikad se nećemo sresti
ono što posle mene ostane neće biti predmet tragedije
Nije nam dato ni da se pozdravljamo ni da se opraštamo
živimo na arhipelazima
a ova voda ove reči – šta one mogu šta mogu kneže*

(PREVOD PETAR VUJIČIĆ)

i ujka Vanja

Božović je igrao Klaudija na Šejkinom đubrištu u Vinči, ciganski Klaudije. Hamleta je tumačio Igor Đorđević. Ova bi me fusnota odvela na stazu sa koje se niko vratio nije. O tome drugi put.

Sledeći Polonijev savet *budi veran samom sebi*, Petar Božović igra Nikolu Teslu u filmu Krste Papića. Teslinu polarnu samoću, jedini sagovornik mu je svemir, tu spremnost da uloži sve bez ostatka u svoje poslanje mogao je da odigra samo Petar Božović. Taj zanos, zanos i dostojanstvo. U svedenosti Božovićeve igre pokazala se raskoš njegovog dara. Zna Tesla da se u svetu licemera, profitera, ližisahana, mora odigrati i njegov *peti čin* ali ne sumnja da će vera u njegovu brzopoteznu, jednostavnu, čudesnu nauku nadmašiti smrt. I podlost i smrt. I zato i ode sa ovog sveta kao Hamlet:

*Biti velik nije rad velika cilja
krenuti se, nego s veličinom moći
za jednu slamku krenuti u borbu
kad je na kocki čast...*

(prevod Sima Pandurović)

Petar Teslinu onostranost, ludilo Helderlinove boje igra na rizik, na granici između ambisa i ponosa. Jer zna da se samo tako mogu dosegnuti munje iz detinjstva i večnost Luče Mikrokozme. Biti veran samom sebi... slediti san o revoluciji, i zato Petar igra Danila (oko njega su često biblijska imena), španskog borca koji se vraća u svoj mali grad, sigurno je to Ivanjica, da ga brani od fašista u seriji *Više od igre*. U vreme snimanja te serije lebdeo je duh Jugoslavije, Mediterana, i arije prijateljstva. Prostora u srcu za drugog.

Iz prkosa, iz odlučnosti Petar B. podiže ustanak u Crnoj Gori u filmu *Trinaesti jul*. Nije to baš neki film, ali je Petar tačan u gestu, replici, u ritmu. I besprekorno kostimiran, uvek s nekom tajnom, tajnom španskog borca.

NIJANSE NA VIOLI

Nije slučajno da je u mladosti Božović igrao vođu štrajkača u važnom a zaboravljenom filmu Puriše Đorđevića *Pavle Pavlović*.

Nije *pristajao* da ga ukalupe u lik revolucionara. U hrabrom i odličnom filmu *Živ-*

ka Nikolića *U ime naroda* Petar je igrao udbaša. Igra sveprisutno zlo. Perfidnost, okrutnost i seksualnu halapljivost. To je udbaš koji neodoljivo podseća na kapetana Udbe Kirila Deretića u izvršnoj povesti, kratkom romanu Mirka Kovača *Životopis Malvine Trifković*.

Ima okrutnih, a simpatičnih nosilaca vlasti. Evo, žandar Gile u filmu *Čaruga* Rajka Grlića. Već je tu Petar punačkiji, ali još okretan, i brz na revolveru. I tu Božović sprovodi sistem glumačkih refrena. Podiže šapku i belom batistanom maramicom briše znoj s čela. U sistemu refrena jedna banalna fraza, *A što bi' ja to jebo*, pretvara se u romantični refren. Ta replika adresirana je na slikaricu iz Beča, studentesu, vesnika konceptuale. U Grličevom filmu igra je izvršno Ena Begović.

Ah, moja bolest fusnote. U filmu *Već viđeno* Gorana Markovića vreme je posleratno. Petar igra bivšeg udbaša koji sa brojnom porodicom deli salonski stan s tankočutnim pijanistom, fantastičnim Mustafom Nadarevićem. I kad šizofrenija pijaniste pređe u ludilo, osioni gromoglasni bivši udbaš pretvara se u ništicu, u duplo golo, u šutnju. Te nijanse ne može niko odsvirati na violi kao Petar Božović.

Davno već Emir Kusturica mi je rekao da najviše rediteljske *magle* u glavi ima Živko Nikolić. Pa, da, one šagalovske magle ili fantazije Renea Magrita. Dva filma, *Lepota poroka* i *Čudo neviđeno*, ne bi imala tu grotesknu, mediteransku, crnogorsku boju da u njima glavne uloge ne igra Petar Božović. Glavne? Da, da, glavne. Petar uvek igra glavnu ulogu. Kakav *dupli pas* igraju Živko Nikolić i Petar Božović. Tek se s vremenom otkriva kakav su trag ostavili, i ostavljaju u evropskoj kinematografiji dva velika majstora.

Petar je putujući glumac. Svaku ulogu gradi sa *strasnom merom*. Glumac s apolutnim sluhom za prostor partnera. To dolazi iz njegove radosti igre. Iz antičkog hedonizma. On se poigrava, čika, nadmeće, a ostavi *brisan prostor* da se partner pokaže, pokaže i prikaže. Kakvi su to dijaloz i sa velikom Evom Ras, njegovom ženom u filmu *Lepota poroka*, sišlom s crnogorskih brda

na more s kamarom dece. I boli ženu oko: *Šta će ti oko, nećeš s njim da nišaniš*. Sve to hohštaplersko, tranzicijsko, okrutno u Petrovoj igri prelazi u lirsko. Pa dijalog sa Mirrom Furlan. Furlan fusnota. U jednom od poslednjih razgovora povodom digitalizacije filma *Lepota poroka* u beogradskoj Kinoteci, Mira Furlan s velikim poštovanjem govori o Miri Banjac, Evi Ras, Bori Stjepanoviću, Milu Miranoviću, Milutinu Karadžiću, Alenu Nuriću, Ines Kotman... A onda dođe stanka: M. F. govori o jedinstvenom daru u orbiti svetskog filma, o daru glumca Petra Božovića. Najviše priznanje je esnafsko priznanje. Pa Petrova igra s Anitom Mančić u Ibzenovom komadu *Divlja patka*, majstorska režija Nikole Jeftića.

Pa raskoš dva sveta Petra, Petra Kralja i Petra Božovića u komadu *Ujka Vanja*. Opet Nikola Jeftić. Jedan Petar jednu noć ujka Vanja, a drugu noć Astrova. Tu bol, tu rusku tugu *suvišnih ljudi*, to više nikad nisam video na sceni. Da je Čehov birao podelu, izabrao bi za ujka Vanju sigurno Petra Božovića. Još su mi u sluhu, meni i mojoj kćeri Jovani, koja je tada imala devet godina, reči Vojnickog iz *Ujka Vanje*:

Što čamite? (živahno) Hajde, draga moja, lepoto, budite pametni! U vašim žilama teče vilinska krv... Pa budite onda vila! Dajte sebi slobodu bar jednom u životu, zaljubite se do ušiju u nekog vilenjaka i skočite na glavačke u vrtlog pa da her profesore i svi mi samo zinemo od čuda!

A pre, pre ovoga ostaju u sluhu replike Vojnickog koje iz duše izgovara Petar B.: *Ja sam bio svetla ličnost koja nikom nije svetlela... Pa još je i duhovit (kad Jelena Andrejeva kaže: A danas je lepo vreme. Nema vrućine...): U ovakvo vreme dobro je obesiti se. Kakav je ujka Vanja svetionik tih suvišnih ljudi, a puna ih je ruska književnost još od Pečorina, junaka našeg doba Mihaila Ljermontova. Petar B. ide do prostora gde za vreme mesta nema: Samo mene oluja neće okrepiti. Danju i noću davi me kao mora misao da je moj život propao nepovratno. Prošlosti nemam, glupo sam je proćerdao na sitnice, a sadašnjost je strašna svojom apsurdnošću. Pa nastavlja Vojnicki: Evo, to vam je moj život, i moja ljubav kuda*

ću sa njima, šta ću sa njima? Moja ljubav propada uzalud, kao sunčev zrak kad padne u jamu. I ja sam propadam.

UZVIŠENO PODNOŠENJE TRAGEDIJE

Stida je nestalo u današnjem društvu a to je najvažnije estetsko i etičko pitanje. A plemeniti ujka Vanja, Petar B., kaže prijatelju Astrovu: *Stidim se! Kad bi samo znao kako se stidim. Ovo gorko osećanje stida ne može se uporediti ni sa kakvim bolom.*

Imam i ja stid u vezi sa predstavom *Ujka Vanja*. Upravnik Ateljea 212 Ljubomir Draškić pozvao me na jednu od poslednjih proba. Pričali smo posle probe a ja sam iz uličarske oholosti rekao da Jeleni Andrejevnu mora da igra neka druga glumica. A tu je bila i Jelena Andrejevn, mlada, sa žeravica dubokim očima Dragana Mrkić. Danas znam koliko sam bio u krivu i da je Dragana Mrkić bila idealna za lik mlade žene pune života koja je izabrala nesrećan put i da ona svoj promašen život, svoj suvišan život podnosi otmeno, sa istom otmenošću kao Astrov i Vojnici.

Iz te strpljivosti, iz uzvišenog podnošenja tragedije Petar B. igra Stjepana K. u filmu *Večernja zvona* Lordana Zafranovića. Scenario je napisao Mirko Kovač prema romanu *Vrata od utrobe*. Scene na željezničkoj postaji kad pomaže da se iznesu kovčezi sa telom njegove žene i njegovog brata, taj dostojanstveni hod, to plemstvo bola, to je volšebnik glumac Petar Božović:

Bol svoj nemoj da ostavljaš ovde!

*S materinskom ga brigom otpremi tamo
Gde se nalaze život i san, daleko gore...*

U celom filmu Stjepan K. daje foru bratu Tomislavu, revolucionaru, razmetniku i rodoskvrrnitelju. Daje foru majstoru R. Šerbedžiji, a Petar B. iz drugog plana sve to dovrhuni. U toku snimanja filma čuo sam se nekoliko puta drugim povodom s Mirkom Kovačem, a on je svaki put izgovarao mini eseje o majstorstvu igre Petra B.

Kakvu je raspru u kazalištu Petar B. vodio s Anitom Mančić u izvrsnoj drami *Karolina Nojber* Nebojše Romčevića. Reditelj Nikita Milivojević. Raspra o putujućem pozorištu i modernom teatru i kako je u toj žestokoj, obiteljskoj polemici prigrlio Anitu Mančić. On se igra, razmeće, žesti, kao veliki raskošni putujući glumac, i radije se kako igra, sa koliko posvećenosti i strasti Anita Mančić. Ova je uloga A. M. vinula u vrh našeg glumišta. Tako je Stjepan Bobek

prihvatio iz srca i voleja Vladicu Kovačevića na Stadionu JNA. Vladicu K., prijatelja Petra Božovića iz kafane "Zlatiborac", Humska ulica, iz Ivanjice, iz otmenosti pripovedanja i otmenosti kafanske šutnje.

U drami Ronalda Harvuda *Na čijoj strani*, Atelje 212, režija Lenka Udovički (i ovde igra Anita Mančić), Božović kao američki oficir, tužilac i sudija ispituje Furtvenglera, čuvenog dirigenta (dirigovao Betovenovu Devetu simfoniju pred Adolfom Hitlerom, ali se pravde radi mora reći da je dirigent spasao nekoliko članova simfonijskog orkestra smrti a bili su jevrejskog porekla). Traje dijalog američkog oficira i dirigenta, traje to. Furtvenglera igra veliki glumac Ljuba Tadić, sujeta sujetstva na sceni. Ali je Petar B. od proba do izvedbe uspeo sve to da harmonizuje. Svedenost, radost, mudrost Božovića sve dovede u red, u pravi ritam.

Tu harizmu video sam već kod mladog Božovića u komadu Milice Novković *Kamen za pod glavu*. Igra gotovo ceo ansambl Ateljea 212, Mira Banjac, Đorđe Jelišić, Milutin Butković, Dara Džokić, Ljiljana Dragutinović, Branko Vujović, Feđa Stojanović... ali predstava dobije zamajac kad Petar B. uđe u igru u 24. minutu. Reditelj ove predstave je Milenko Maričić.

ANTIČKI LELEK NAD CRNOM GOROM

A tek kako je kao iguman Stefan podsticao Žarka Lauševića, vladiku Danila u *Gorskom vijencu*. Režija Slobodan Milatović. Ovo prikazanje se odigravalo u dvorištu crkava a Petar B. u asketskom kostimu, modro-sivoj odori sa širokim rukavima bere bilje i veseli mlado žito na žrtvu za slobodu Crne Gore. Najviše pamtim kako je iz autobiografske iskrenosti kazivao: *S unučadi dedovi igraju,/ po tri pasa vrte se u kolo,/ sve bi reka jednogodišnjaci,/ sve radošću divnom naranjeno,/ A što mi se najviše dopada/ što svačemu treba nazdraviti. Pa dalje: Sve što biva i što može biti,/ meni ništa nije nepoznato,/ što god dođe ja sam mu naredan. I na kraju, i dalje: Da umijem plakat od radosti,/ bih plakao slađe nego igda,/ al' kod mene kada poje duša/ suze mi se smrznou od radosti.*

Petar B. bolje govori stihove Matije Bečkovića od samog pesnika. Sredinom sedamdesetih bio je običaj u Domu kulture "Braća Stamenković" (tamo je počela "Biblioteka XX vek" Ivana Čolovića i Jovana Markovića, oca Milene Marković) da pre projekcije fil-

ma pesnik ili glumac govore poeziju. Puna sala, jedna mlada lepa žena s malom, nemirnom bebom u naručju. Blago sam strahovao da će se beba glasnuti dok Petar B. kazuje. I dok je trajao antički lelek nad Crnom Gorom, u sali je bila kazališna tišina koja je prešla u biblijsku tišinu. Detinjstva tišinu.

U Kraljevskom pozorištu Zetski dom na Cetinju Božović je igrao Kralja Ibiu u režiji Slobodana Milatovića. To je 2002, 2003, negde oko Nove godine. Petar B. i ja bili smo u kući Đurića, Njegoševa 14, u kojoj niko dve godine nije živeo. Božović do ulice, a ja na mansardi. Hor devojaka iz predstave, darovite glumice sa Cetinjske akademije, na prvom boju: Ivana Tomičić, Ana Vujošević, Nada Vukčević, Gorana Marković, Tihana Čulafić, Jelena Nenezić, Bojana Knežević, Dafina Petrović. Retko smo ih viđali. Kraljevstvo je bilo jedan ogroman raskošan krevet i kraljica, *postmoderna* kraljevna, izvršna Varja Đukić. Kakva je to bila karnevalska vladavina od surovosti do rableovskonusičevskih žaoka. Petar B., *kralj Ibi*, imao je svoju izvedbu *na vulkanu* Zorana Radmilovića na Velikoj sceni Ateljea 212. Precizna, a firaunska igra Petra B. i celog ansambla. Dve predstave i veliki posao za tapkarose. Da je uprava Ateljea 212 imala više sluha i da je predstava jednom nedeljno išla, ona bi se igrala još i danas. Ova skotska, primitivna, profašistička vlast već bi odavno pala da je na sceni Ateljea 212 kraljevo Petar B. Na jednoj od predstava, i na jednoj od proba, Božović je govorio odlomke iz poeme *Ne daj se, junački sine*. Saveti *banice* majke jednog od potlačenih: *Ne daj se pasjim poganima/ Ne daj se ništa robi, ništa ljudima, svakoj tranji.../ Ne daj se tanjevini/ Ne daj se mizerijama, zastidima, uštvama/ Ne daj se jamarima, stokupljevini/ Ne daj se živom živistijanu,/ Govnomeljama, dimu od*

govna,/ balegama od govna, govnu od govana, govnu od sto govana.../ Ne daj se sokole,/ rđi od rđe, zijanu od zijana, lizari od lizare...

Odlično je na toj predstavi tercirala iz Hora devojaka Ana Vujošević: Čue ono/ Ono čoe i ono ljudi/ Ono da staruši i pravdu dijeli/ Jes, bijaše živi zaklanik za tjem/ Sve ima samo mu pravda fali/ Čue ono/ Bezočni obraz, nula okrugla, veliko ništa/ Ono pripučilo mašnju pa se isturilo/ Obuklo novu robu/ Ukekečilo tašnju/ To se jedan ti bog učovilo/ Pa gleda pro vr'ova/ Bi reko ono veže, i driješi,/ Ono da neko vjeruje i pita/ E, kolika je ono avetinja. Da mu je znati!?

Jedan moj drag prijatelj, kaže Božović, baš je dobar glumac, ali je nezgodan, imali smo nešto u Budvi jednog leta. Slično tome struji i među pozorišnim svetom. Esnafska zluрадost, žuta bolest, bolest zavisti, bolest žuč. Drugačiji je redosled kad je majstor na delu, na djelu. Petar B. od svojih ranih jada traga za lukom, za prijateljstvom, za ljubavlju. Mati mu je umrla kad je imao dve godine, a otac mu je prošao koncentracioni logor, pa dopao, zaglavio Goli otok. Petar B. je dečak-derviš, mladić, violinski ključ, eolska harfa. Oktobar 1989, dan posle sahrane Danila Kiša. Sedim u redakciji "Književnih novina". Sam. Odškrinu se tiho vrata i u poluprofilu lice Petra Božovića. To je negde tri posle podne. Kanikule. Bazamo oktobarskim Beogradom, dugo nismo progovorili ni reč. A oko nas bašta pepeo. S nama u šetnji Gold Verskojls, Irac, naš drug iz Španije. Sanjali smo Petar B. i ja, i borili se 1937. za Santander, Gvadalahu, Bilbao... Na kraju šetnje u Jovanovoj kod broja 2, Verskojls zamoli Petra B. da kaže po sećanju nekoliko stihova iz pesme *Španija 1937*, Vistan Hju Odn. Bili smo u istoj jedinici: *Na toj visoravni izrovašenoj rijekama/ naše misli postaju tijela:/ prijeteći oblici naše groznice/ preci-*

zni su i živi.../ Madrid je srce. Naši trenuci nježnosti cvjetaju/ u ambulantna kola i vreću sa pijeskom./ Naši časovi prijateljstva u Narodnu vojsku.

Moj udeo, ha, ha, poetski, bio je neznan, pogotovo što nisam znao je li ovo Odn ili nije: *Na smrtna bića pada slap sjanja sunčevog/ Postaju osetljivi ljudi za bližnjeg svog/ U samoći je drugovanje.*

Učio sam od Fasbindera o melodrami a nisam dovoljno naučio. Idem polagano 27. marta pored Tehnološkog fakulteta, pa Ulicom Ilije Garašanina, pa predem Takovsku i ulazim u Lole Ribara. Traje to. U bašti biostroa "Brioni" Petar B., vedar, sa velikim šeširo, pred njim tri deci vina i sifon, elegantan sifon, modrikast. Prošao bih, ali u krupnom sam kadru. Sedam. Petar B. pevuši, vidi moju čamotinju, predlaže da nešto napišem, da odemo negde na reku: Nisam ja onaj koji sam bio. Petar završi melodiju *Mlad se Jusuf oženio*, i ode u poluprofil. Čutimo. Jedna suza stoji na njegovoj trepavici, i nikad nije pala. To je bilo potkraj 90-ih. A '84, '85, '86. Petar B. crna košulja, komotna i elegantna, i mlad glumac kod Sponze, kod Kneževa dvora, na Prijekom, na maloj plaži ispod stepeništa koje vodi na Lovrijenac i dubrovačke noći. A s njim jedna prelepa devojka i Josip Pupačić u sluhu: *Jer se svlačila kao zora/ podavala kao sviće/ i otimala/ kao živica*. Kako ih je bilo lijepo vidjet u Žalasta ulici, u Uskoj, u Dračastoj, i kako slaze niz Plovane skaline. A u betuli Višnjica i u betuli, i u betuli... Danilo Kiš, Milan Milišić i mladi Vojo Šindolić i ja urijetko pevamo *Još koke nije legla, još joj gori svića*. I onu Disovu: *Curica nam reče/ Izvinite za večeras, dođite drugo veče./ Mi smo malo izvinili/ Jer je bila ljuta/ A u sobi imala je mladoga regruta...*

ZAUMAN PAS

U filmu *Draga Irena* student Marko, Petar B., pokazuje fotografiju mladog tima Željezničara i kaže: Igrao sam beka. Početkom 80-ih na Vračaru, u Ulici Radivoja Koraća Petar B. bio je golman. Ponekad je igrao i halfa. Imao je dobar pas, zauman pas, za umom pas. Imao je simfonijsko osećanje prostora. Bolje je od mene osećao prostor, znam da je na terenu to nemoguće, ali tako je bilo tih noći (ponedeljak, četvrtak) na Vračaru. Igralo se do pobeđe, do 12 golova, a kraj je bio u samu ponoć. Petar B. uspevao je često da prođe između dve kazaljke pre nego

što se poklope. Takav je bio na sceni, i u kadru, i na ulici, i u domu (Gepratova 4), mansarda, i na reci, i na moru, u Dalmaciji, na Vrtijelci, na Grahovcu, na Sutjesci, na Ljubinom grobu, na Vučjem dolu u Kolašinu, i u Zemunu, i na Cetinju, i u San Francisku, u Meksiku, i u San Điminjanu, u Varaždinu, u Sarajevu, u Jerusalimu, u Gluhom dolu, u Suzdalju, i na Fruškoj gori, i na Svetoj gori, u Sintri, u Mostaru, u Istri... I u gradu N.

U rediteljskoj izvedbi Božovića od 11:7 za nas došlo bi se do 11:11. Igramo protiv ekipe Duška Kovačevića: Peca Ejduš, Goran Marković, Stik, Bane golman, Vlada i Bajka, Joca Mandić... Duško Kovačević je dobar igrač, barokan, centarfor, zna da dâ gol i voli da pobeđi koliko i ja, samo on to radi *ispodtiha*. Na 11:11 vraća se na poziciju centarhalfa, igra Bekenbauera i daje uputstva, maločujno: nazad, nazad. A onda prevejani sluhist, golman Petar B. uđe u intonaciju centarhalfa, D. K., i preko celog terena čuje se eho: nasad, nazad. Palatalizacija. U 12 sekundi i 12 stotinki do ponoći izvodim kornjer. Udarim loptu punom, oštro *ponižini*, iz drugog plana natrčava mladi Fortinbras, golman Petar B., i zakuca loptu pod prečku. U samu ponoć 12:11 za nas. I proslava u Klubu književnika.

Tri desetljeća beogradska pozorišta imaju na talonu, na dlanu originalnog Falstafa. Petra B., ali nemaju ni sluha ni muda da pozovu Božovića da to odigra. Ista je to beda-stoća kao što je uprava Ateljea 212 *skinula Kraj partije*, Beket-Božović. Petar B. može igrati i onomatopeju, on to zaslužuje da igra. Jer on to i u pozorištu i na filmu igra najbolje u Jugoslaviji. Najbolje igra u kazalištu, u gledalištu, u teatru, u pozorištu. I zato na koncu Helderlin:

Svevišnje, jedno leto mi dajte tek!

(...)

al' pođe li mi kad za rukom svetinja,

pesma, iz samog srca –

tišino Hada, dobro mi došla tad!

Iako mojih utrne struna zvuk,

ja zadovoljan biću; jednom

živeh ko bogovi: to je dosta.

Zajebali ste se ako ste pomislili da ovo liči na nekrolog.

Ne zborimo nas dvojica već duže vreme, ali je zakazana utakmica na male golove u gradu N. u Ljubljanskoj ulici. Igramo Petar B. i ja protiv ekipe u kojoj su Rade Šerbedžija i Radko Polić. Sudija Milena Zupančič. Ako je bude volja.

¶

PAKAO JE NEGDE D

Stiče se utisak da se o strateškim pitanjima spoljne politike isključivo odlučuje u uskim krugovima političkih elita, a da građane, umesto svetskih problema, mnogo više muče brige o tome što je Nju Orleans ostao bez struje i što su delovi autoputa prema Misisipiju potpuno pod vodom, pa je time poremećeno snabdevanje gorivom

Da u Kabulu pre nekoliko dana nije ubijeno trinaest Amerikanaca, nemali broj stanovnika SAD možda nikada i ne bi saznao da je upravo okončan najduži rat u istoriji ove zemlje. Uz vidno olakšanje što je uragan Henri samo okrznuo Long Ajlend, Vihoken je ovih dana bio prepun Njujorčana koji su prešli Hadson da bi sa druge strane reke, u parku pored zajedničkog spomenika vojnicima poginulim u Prvom, Drugom, Korejskom i Vijetnamskom ratu, uživali u prizoru beskrajnih svetala Menhetna. Ukoliko na povratku nisu svratili u neki od brojnih restorana u Hobokenu, kod kuće su ih, uz spremanje večere, na ekranima dočekale *breaking news* kako je poslednji američki vojnik napustio Avganistan, bez previše udubljivanja u to ko su pobednici ili poraženi u ovom sukobu, jer su upravo počele da pristižu dramatične vesti kako je trop-

ska oluja Ajda napravila pustoš u Luizijani i Misisipiju, ostavivši bez struje stotine hiljada stanovnika ovih država. No, s obzirom da su američku vojsku, sa oružjem u rukama i prepoznatljivim bradama, ispratili upravo oni protiv kojih je pre dvadeset godina pokrenut "globalni rat protiv terorizma", većini je jasno kakav je ishod tog rata.

NE TAKO DOBRI MOMCI

Pre nego što je antiraketni sistem, koji je prethodno sprečio novi napad i dodatne žrtve u haotičnoj evakuaciji hiljada ljudi sa aerodroma u Kabulu, uništen zajedno sa helikopterima, avionima, oklopnim vozilima i drugom opremom koja nije mogla da se izvuče iz Avganistana, na ulicama tog grada pogođeno je jedno vozilo sa potencijalnim napadačima. Nešto ranije su dronom, na istoku zemlje, ubijena dvojica pripadnika Islamske države Horasa-

na (ISIS-K) koji su, po svemu sudeći, rukovodili samoubilačkim napadom u kome su zajedno sa 170 ljudi stradali i američki marinci, mahom rođeni kada je počeo rat u Avganistanu, a koji su sa spakovanim stvarima čekali da se vrate svojim kućama u Ohaju, Misuriju ili Vajomingu.

Usput, na adrese mladih Amerikanaca, čim napune sedamnaest godina, počinju da stižu reklamni materijali da se prijave u te iste marince jer bi tako uživali brojne povlastice, uključujući oslobođanje od školarine za fakultete koje velika većina ne može sebi da priušti bez kredita, a koje će otplaćivati do kraja svojih pedesetih. Nisu te mesečne rate mnogo veće od cene prosečne porodične večere u restoranima na obalama Hadsona, ali će se, tužno je to reći, imena nekih od njih, pre nego što su uopšte bili u prilici da počnu da slušaju predavanja koja su toliko želeli, naći na nekom novom spomeniku Amerikanaca

DRUGDE

SMRT U KABULU: Predsednik SAD Dž. Bajden dočekuje kovčge ubijenih američkih vojnika

Foto: AP Photo

poginulih u Avganistanu. Zemlji koju su, inače, njihove porodice počele da traže na mapama sveta tek kada su shvatile da se, nakon vojne obuke, oni pakuju i odlaze negde daleko preko okeana.

“Oni su heroji koji su se žrtvovali za najviše američke ideale, spasavajući živote ostalih”, poručio je predsednik Džozef Bajden neposredno pre nego što su njihova tela dopremljena u vazduhoplovnu bazu u Doveru. “Nećemo oprostiti, nećemo zaboraviti”, kazao je on u obraćanju medijima nakon prvog terorističkog napada, pominjući “lov na one koji su odgovorni” i “naplatu računa” i odgovarajući, bez biranja poželjnih pitanja novinara, na insistiranje Foks njuza da li on snosi odgovornost za tragediju u Avganistanu. “Snosim odgovornost za sve ono što se dešavalo poslednjih meseci”, kazao je predsednik, uz podsećanje na dogovor njegovog prethodnika Donalda Trampa sa

talibanima o povlačenju američkih snaga. Dok se Bajden obraćao medijima, vojni specijalisti Pentagona već su birali mete negde na granici prema Pakistanu, gde se skriva većina pripadnika Islamske države Horasana, inače raštrkanih grupa tvrdokornih džihadista, koji su prethodnih godina počinili više masakra nad civilima u Avganistanu i susedstvu.

Mada ćete od visokih američkih zvaničnika, posebno onih iz redova demokrata, retko čuti neke uvrežene stereotipe na račun svojih saveznika u svetu, Bajdenu su se ovaj put omakle tvrdnje o Avganistanu kao državi koja se sastoji od plemena koja se nikada nisu slagala, zemlji koja nikada nije bila ujedinjena i čija se vojska raspala za svega jedanaest dana. Uz nemalo iznenađenje onih koji su o talibanima slušali samo kao o zaštitnicima terorističkog zla, uz čiju je pomoć idejni tvorac Al Kaide Osama Bin Laden izveo tragične napade 11. septembra, američki predsednik je ovog puta kazao da oni sigurno nisu “dobri momci”, ali da to što se trenutno dešavalo nije “stvar poverenja”, već zajedničkih interesa: da se spreči kaos u toj zemlji, onemogućiti napredovanje Islamske države, održi ekonomija i obezbedi aerodrom do kraja povlačenja vojnih snaga.

AMERIČKI PRIORITETI

Pragmatičnom uhu prosečnog Amerikanca ovo nije zvučalo tako neprihvatljivo, jer tako se ovde uglavnom radi i u svakodnevnom životu. Umesto kuknjave o univerzalnoj pravdi ili doslednosti, obično se traže konkretna rešenja. Ukoliko vas, na primer, sa gejta na aerodromu “Džon Kenedi” na letu za Evropu vrate zato što nemate test na koronu, mada su vam prethodno preko telefona rekli da je dovoljna potvrda o vakcinaciji, niko od toga neće praviti neku veliku galamu. Nerado, ali smerno, nesuđeni putnici kupiće svoj prtljag i potražiti najbliže mesto gde će najmanje platiti za testiranje, bez razbijanja glave o tome ko je ovog puta bio u pravu.

Stoga se reči nekadašnjeg predsednika Džordža Buša Mlađeg iz oktobra 2001. godine, kako Amerika nije želela misiju u kojoj će morati da zaustavi upotrebu Avganistana kao “terorističke baze za operacije talibanskog režima, ali da će je ispuniti do kraja”, gotovo više niko i ne

seća kao što, uostalom, nije baš lako sresti mnogo ljudi koji uopšte znaju zašto su SAD započele taj rat. Stiče se utisak da se o strateškim pitanjima spoljne politike isključivo odlučuje u uskim krugovima političkih elita, a da građane, umesto svet-skih problema, mnogo više muče brige o tome što je Nju Orleans ostao bez struje i što su delovi autoputa prema Misisipiju potpuno pod vodom, pa je time poremećeno snabdevanje gorivom. Pitanja se postavljaju o tome, a ne zašto je neko iz svog džepa, preko poreza, plaćao da nekadašnji predsednik Barak Obama drži u jednom trenutku više od 100.000 vojnika u Avganistanu, zašto su na ratove u toj zemlji potrošene milijarde dolara i poginulo 2.500 ljudi.

Trenutno je najvažnije da su se oni koji nisu izgubili živote za slobodu i bezbednost drugih konačno vratili kući jer je došlo vreme da se okonča dvadesetogodišnji rat, bez obzira što glavni cilj – oslobađanje te zemlje od terorizma, nije ni ostvaren.

Naravno, koliko god to bude moguće, Amerika će pokušati da ne ostavi na cedilu one koji su joj pomagali u realizaciji tih planova. Iz Avganistana je u zamašnoj misiji, za kratko vreme, izvučeno oko 122.000 hiljade ljudi, s vremenom će otići i još neki od onih koji su u procesu dobijanja specijalnih imigrantskih viza, a koji se sada mogu naći na meti brutalne talibanske osvete zašto što su radili kao prevodioci, u nevladinim organizacijama ili medijima, mada su oni već najvećim delom prebačeni u neke treće države dok se ne reši njihov status.

“Naš posao nije završen”, najavio je američki državni sekretar Entoni Blinken novo poglavlje u diplomatskoj misiji prema Avganistanu, prebacivanje osoblja u katarsku prestonicu Dohu i procenu legitimiteta talibanskog režima, koji pokušava da skine sa sebe stigmu terorizma i islamskog fundamentalizma. Pažnja će se pre svega usmeriti na procene poštovanja slobode kretanja, prava žena i devojčica na školovanje i obavljanje javnih poslova, mada je sasvim jasno da će Amerika pre svega voditi računa da li se talibani pridržavaju svojih obećanja da neće pružati uporište pripadnicima Al Kaide ili Islamske države. Uspostavljanje demokratije, slobode i ljudskih prava u svetu jeste važno, ali je presudno ono što

Patriotski interes za nastavak okupacije

Pošto se džihadistička ideologija sve više širila, zapadne sile su poslale trupe, savetnike i novac na sve više mesta. "Protivterorizam i 'suzbijanje nasilnog ekstremizma' su deo svet-ske industrije", piše "Economist". U 2020. godini SAD su imale 7000 aktivnih vojnika stacioniranih u desetak afričkih zemalja, plus misije u još 40, sa preovlađujućim fokusom na militantni islamizam.

"Intersept" piše o paradi bivših vojnih i bivših javnih zvaničnika koji su se ove sedmice pojavili u vestima, kako bi osudili Bajdenovu administraciju zbog njenog povlačenja ili načina na koji je to sprovedeno, a koji "imaju više od patriotskog interesa za nastavak okupacije". Pominje, na primer, Treja Goudija, bivšeg kongresmena iz Južne Karoline, koji je prošle nedelje na Foks njuzu održao strog monolog, upozoravajući da Bajdenova administracija nije "održala reč" da zaštiti avganistanski narod. "Intersept" napominje da se nakon službe u Kongresu Goudi pridružio advokatskoj firmi Nelson Mullins Riley & Scarborough LLP sa sedištem u Južnoj Karolini, koja radi za niz snabdevača odbrambene industrije. Jedan od najunosnijih klijenata te firme je Fluor Corp, najveći izvođač u Avganistanu za fiskalnu 2016. i 2021. godinu, koji je dobio više od 3,1 milijarde dolara u projektima vezanim za Avganistan.

Među ostalim glavama koje su se oglašavale u medijima, bez otkrivanja veza sa odbrambenom industrijom, bili su penzionisani general Dejvid Petreus, Rebeka Grant, bivša službenica sekretara vazduhoplovstva, Ričard Has, koji je radio kao savetnik tadašnjeg državnog sekretara Kolina Pauela, i Kondoliza Rajs, državna sekretarka predsednika Džordža Buša mlađeg, koja je na stranicama "Vašington posta" raspravljala o tome da "dvadeset godina nije bilo dovoljno da se završi put od vladavine talibana kao iz sedmog veka i 30-godišnjeg građanskog rata do stabilne vlade". "Dvadeset godina takođe možda nije bilo dovoljno da konsolidujemo naše pobebe nad terorizmom i osiguramo sopstvenu bezbednost. Nama – i njima – trebalo je više vremena." Rajsova je opisana svojim titulama dok je bila u vladi, kao i sadašnjom: direktorka Huverove institucije na Univerzitetu Stanford, ali nije pomenuto da je bila u odboru proizvođača softvera C3AI vojnog snabdevača.

"Intersept" pominje i bivšeg senatora Kelija Ajotea, koji je upozoravao da bi napuštanje Avganistana značilo da bi Al Kaida, Islamska država i druge terorističke grupe mogle ugroziti Sjedinjene Države u roku od 18 do 24 meseca, a na Foks njuzu je osuđivao povlačenje kao obaveštajni propust koji će "ohrabriti zemlje poput Kine i Rusije u proširenju njihove priče, za koju ne veruje da je tačna, da SAD više nisu supersila".

Međutim, mediji koji su Ajoteu dali prostor nisu otkrili da

trenutno radi kao član odbora BAE Systems Inc, američke podružnice britanskog odbrambenog konglomerata, koji je tokom rata u Avganistanu imao s Ministarstvom odbrane ugovor vredan 50,5 miliona dolara za pružanje obaveštajnih usluga američkim trupama stacioniranim u Avganistanu; takođe, ugovor od 2,7 milijardi dolara za proizvodnju "naprednog preciznog sistema oružja za ubijanje" za upotrebu u Avganistanu, i ugovor od 21,9 miliona dolara za usluge vezane za održavanje oklopnih vozila koja se koriste u Avganistanu.

Medijski domaćini opisali su ove goste po vojnim iskaznicama, a ne po sadašnjim poslovima predstavnika odbrambene industrije, sektora koji je ostvario izvanrednu zaradu od 20-godišnje okupacije Avganistana.

Petreus, penzionisani general sa četiri zvezdice, član je odbora Optiv Securit, velike firme za sajber bezbednost koja ima ugovore sa Ministarstvom odbrane, a partner je u globalnom KKR&Co, firmi za privatni kapital sa imovinom u sektoru odbrane. On je nazvao povlačenje iz Avganistana "momentom iz Dankerka" na Foks njuzu i rekao za BBC: "Treballo bi doslovno da preinačimo odluku." Još je dodao: "Plašio sam se da ćemo zažaliti zbog odluke, i već jesmo. Nema dobrog ishoda ako Sjedinjene Države i njihovi saveznici ne priznaju da smo napravili ozbiljnu grešku."

Bivšim vojnim zvaničnicima pridružuju se i dva rukovodioca velikih kompanija za ugovaranje poslova u sektoru odbrane i bivši senator Džo Liberman, poznat po tome što je "prijatelj izvođača odbrambenih poslova".

Ričard Has, koji je na MSNBC-u opisan kao predsednik Veća za spoljne odnose, doveo je u pitanje odluku o povlačenju i uputio kritike na način na koji je postupano. "Prvo pitanje je zašto ovakva politika", rekao je. "Mislim da je predsednik ovde izabrao pogrešnu politiku, očigledno protiv mnogih saveta koje je dobijao od vojske i drugih."

Has nije spomenuo da sedi u upravnom odboru investicione kompanije Lazard, koja "aktivno služi kompanijama u industrijskom sektoru, uključujući vazduhoplovstvo i odbranu", niti je spomenuo svoju ulogu u Palantiru, vodećoj tehnološkoj firmi u odbrambeno-obaveštajnom prostoru.

Bivši ministar odbrane Leon Paneta pojavio se na CNN-u da oplakuje "trenutak kao iz Zaliva svinja"; navedena je njegova prethodna služba u vladi umesto sadašnjih poslova, višeg savetnika Beacon Global Strategiesa, konsultantske firme za odbranu, ili člana upravnog odbora softverske korporacije Oracle.

MILAN MILOŠEVIĆ

predsednik naziva "odbranom naših interesa i našeg naroda". Jednostavno, interes Amerike više nije da ratuje u Avganistanu, niti da učestvuje u bilo kakvim drugim međunarodnim konfliktima jer postoje dronovi, ekonomija i diplomatija za njihovo ostvarivanje.

Svojim interesima se, naravno, rukovode i druge države, ali većina njih može, pojednostavljeno rečeno, da stvara samo nešto što je manje-više dobro ili loše. Rat u Avganistanu sigurno nije ostavio za sobom svet u boljem stanju, ali je SAD i dalje jedina zemlja koja, osim dobrog ili

lošeg, ima tu moć da može da proizvodi i najbolje i najgore.

Svi ostali, bez obzira što ni građani Amerike nije zbog toga uvek lako i jednostavno, mogu na tome samo da joj zavide.

SLOBODAN KOSTIĆ

PONIŽAVANJE PROTIVNIKA:

Talibani podižu svoju zastavu
u replici čuvene fotografije
osvajanja japanskog ostrva
Ivo Džima u II sv. ratu

Foto: twitter.com

Kabulski rastanak

Povlačenje Amerike iz Avganistana više prati kritika samog izvlačenja nego samog rata, uz pitanja kako će činjenica da su prvi put od poraza Sovjetskog Saveza u Avganistanu 1989. godine džihadisti preuzeli jednu zemlju od neke velesile uticati na džihadiste od Kabula do Mogadiša, u konfliktima koji su više posledica nego uzrok duboke krize, koju tako plastično ilustruje pobedničko šenlučenje u Kabulu

“S lavljenička pucnjava izbila je širom Kabula u jutarnjim časovima, a lukovi svetlećih rafala osvetljavali su noćno nebo. Peti put posle sovjetske invazije 1979. godine, jedan pore-dak u Avganistanu se urušio, a drugi se uzdigao”, piše “Njujork tajms” 31. avgusta. Poslednja tri američka vojna transportna aviona napustila su aerodrom “Hamid Karzai” u ponedeljak 30. avgusta, u 15.29 po satu na američkoj istočnoj obali; minut pre ponoći u Avganistanu, dan pre isteka roka 31. avgusta, čime je zvanično okončano američko povlačenje iz Avganistana, potvrdila je američka Centralna komanda (CENTCOM). Rat je trajao 19 godina, 10 meseci i 25 dana, koštao dva biliona dolara i odneo 170.000 života.

Filip Kaputo, autor knjige *A Rumor of war (Glasine o ratu)*, koji je kao veteran Mornaričkog korpusa (1965–1966) bio izveštač iz Vijetnama, među poslednjima evakuisan iz Sajгона helikopterom (1975. godine) i dopisnik koji je sa avganistanske strane pratio sovjetsku invaziju na Avganistan (1980), piše u magazinu

“Politiko” kako može sa autoritetom da kaže da se svim srcem slaže sa izjavom državnog sekretara Antonija Blinkena: “Ovo nije Sajgon.”

“Gore je! U poređenju sa onim što se sada dešava u Kabulu, haotičan egzodus SAD iz Sajгона u retrospektivi izgleda da je bio uredan kao i izlazak publike iz opere”, piše on, navodeći da postoje sličnosti koje se ne mogu zanemariti. “Vesti i slike iz Kabula – udar helikoptera, tutnjava transportnih aviona koji sleću i poleću, zajedno sa snimcima civila koji nasrću na avione očajnički pokušavajući da se ukrcaju – prizivaju moja sećanja na 29. april 1975. godine, kada sam zarobljen u gradu pod opsadom.”

“*Diamond Control, this is Whiskey Six. Temperature in Saigon is one zero five degrees and rising. Over.*” (“Temperatura u Sajgonu je 105 stepeni i raste...”) Šifrovana poruka za evakuaciju! “Trebalobiti da sviraju *White Christmas* Binga Krozbića”, primetio je neko. Nisu čuli ono ‘Sanjam beli Božić baš onakav kakvog sam znao...’. ‘*Fuck the Bingo Crosby!*’, viknuo je šef. ‘*It’s bye-bye everybody!*’

Na vojnu stranu aerodroma u Sajgonu prebacili su ih autobusom koji je prošao pored američke ambasade, ogromne tvrđave opkoljene zidom od 30 metara sa bodljikavom žicom na vrhu, koji su hiljade Vijetnamaca, gazeći jedni druge, pokušavale da sruše ili da razbiju gvozdenu kapiju, dok su im kundacima pušaka lomili ruke i razbijali glave američki marinci koji su deset godina pre poslali da ih spasu.

Sa aerodroma u Kabulu do ponedeljka 30. avgusta odletelo je više od 122.000 avganistanskih prevodilaca i drugih američkih saradnika, podnosilaca zahteva za specijalnu imigrantsku vizu, među njima 5400 američkih državljana, a po pisanju “Njujork tajmsa” ostalo je još oko 100.000 Americi lojalnih, od talibana preplašenih Avganistanaca.

Najdramatičniji događaj vezan za odlazak iz Kabula svakako je bila smrtonosna eksplozija, koju je izazvao bombaš samoubojica ispred ulaza na aerodrom “Hamid Karzai” u Kabulu 26. avgusta, u masi ljudi koji su očajnički pokušavali da se probiju do aerodroma i spasu se od talibana.

Poginulo je 170 ljudi, neki navodno i od američke vatre ispaljene u panici.

Predsednik SAD Džozef Bajden je zapretio da Amerika taj masakr, u kome je poginulo i 13 američkih vojnika, neće oprostiti ni zaboraviti. Nekoliko dana kasnije, iz drona poslatog *over the horizon* ubijena su dvojica pripadnika Islamske države Horasana (ISIS-K), negde oko Nangahara, u zoni bezvlašća na koju je američki predsednik Trump na početku mandata bacio majku svih bombi, pa posle seo da pregovara s talibanima, ignorišući vladu koju je Amerika instalirala i oružano podržavala...

HAOS U NANGAHARU

Jedna analiza nosi naslov: "Silazak u kaos: Zašto se Nangahar pretvorio u centar ID?" (*Descent into chaos: Why did Nangarhar turn into an IS hub?*, dostupno na sajtu afghanistan-analysts.org).

Od 2013. godine nadalje iz tog područja postepeno su se povlačile međunarodne snage, a vodeću ulogu preuzimale su avganistanske snage bezbednosti (ANSF) koje su se zadržavale u okružnim centrima, što je dovelo do smanjenja teritorije koju je kontrolisala vlada. Do 2014. većina delova okruga duž planinskog lanca Spin Har, južno i istočno od Džalalabada, bila je skoro potpuno prepuštena pobunjeničkim grupama.

Istraživači mreže koja je opsluživala donosiocima odluka, Avgan analitiks, nabrajaju čak 11 različitih naoružanih skupina koje su delovale na tom području – pet avganistanskih i šest stranih; od Glavnih talibana pod komandom saveta zvanog Rahbari Šura (ili Kueta Šura) i Džihadskog fronta Tora Bora, preko obučanih u crno i maskiranih boraca misteriozne jedinice Siah pušan (Crne maske), do Al

Kaide, pakistanskih Tehrik-i-talibana (TTP), pripadnika grupe Laškar-e-islam, koja je dugo imala prijateljske odnose sa lokalnom političkom elitom i nekim vladinim zvaničnicima u Nangaharu, da bi se nedavno udružila sa snagama tzv. Islamske države Horasan...

Ta avganistansko-pakistanska franšiza Islamske države tamo je stekla uporište zahvaljujući rascepanosti i sukobljenosti provincijskih elita, tradiciji selafijskih mreža i prisustvu mnoštva lokalnih i stranih militantnih grupa, krizi plemenske solidarnosti i sukobima plemenskih starešina (maleka), koji su se uzajamno optuživali da su državne resurse (pored resursa koje je američka vojska obezbedila u okviru svog programa protiv pobune) koristili za čisto lične interese.

U okviru takozvanog Pakta s plemenom Šinvari, sklopljenog krajem 2009. godine, američka vojska je predložila starešinama iz potplemena Sepai da u zamenu za novac, oružje i razvojne projekte mobilizuju svoje saplemenike i suprotstave se pobunjenicima. Ljudi Nijaza, jednog od starešina koji se te godine digao protiv grupe militantata, ubili su desetak pripadnika grupe Laškar-e-islam, zarobili 14 drugih i predali ih američkim snagama u Džalalabadu.

Posle potpisivanja pakta druge plemenske starešine, svi isključivo iz potplemena Sepai, navodno su, u partnerstvu sa guvernerom koji je njihov saplemenik, počele da iskorišćavaju svoj položaj u vladi i američkoj vojsci, bacivši pogled na 15 kvadratnih kilometara zemlje. Analitičari tu koriste reč *razgha* – kojom Šinvari označavaju direktno zadiranje u pašnjake drugog plemena, što ne izlazi na dobro. I nije: izbile su borbe između dva potplemena.

ANSF je angažovan da spreči eskalaciju, ali su ga obe strane optuživale da favorizuje jednu, pa čak i da im ubija saplemenike. Pripadnici plemena Ališerhel, osećajući da su ugroženi podrškom koju suparničko potpleme ima od strane vlade i stranih snaga, tražili su podršku od islamskih boraca iz grupe Hajber.

U jednom trenutku, u oktobru 2011, nakon što je milicija plemena Sepai napala kompleks u kome je održavan sastanak visokih pokrajinskih zvaničnika i oštetila američki helikopter, američke vazdušne snage su ubile desetine pripadnika tog plemena... Uzaludan gubitak života i novca je potkopao moć i status vođa plemena Sepai, pa su se i oni kasnije udvarali pomenutim islamiistima, koristeći ih za odbranu od avganistanskih, kao i od pakistanskih talibana...

Područje je potonulo u ponor haotičnih sukoba i kasnije se pretvorilo u sedište ISIS-K. U tu dominantnu pobunjeničku grupu u Nangaharu je prebegao mali broj pripadnika grupe Džihadisti Tora Bora, a neke grupe su se pridružile kolektivno. Bivši guverner provincije u senci je prešao u ISIS-K zajedno sa nekoliko svojih komandanata. Vratili su se među talibane u aprilu 2016. godine, nakon skoro godinu dana saradnje sa ISIS-K, koja je bila u sukobu sa talibanima još u decembru 2014. godine.

Nakon američkih vazdušnih udara i napada talibana na Amerikance, teritorija pod kontrolom ISIS-K se smanjila sa osam na četiri okruga. No, u februaru 2015. grupe sa zastavama Islamske države već su prodirale drugde u zemlji, u Helmandu, Farahu, Logaru i Zabulu.

"BLISKI" I "DALEKI"

Mada mnogi govore o tome da su talibani povezani s pripadnicima Islamske

KRAJ U TRI KORAKA: Čekanje na evakuaciju na aerodromu u Kabulu; poslednji američki vojnik koji se ukrcava u avion i talibani na aerodromu nakon odlaska stranih snaga

Fotografije: AP Photo

države Horasana, koje su informisali o toku pregovora s Amerikancima, drugi podsećaju da su pristalice Islamske države nazivali talibane američkim budalama koje su džihad zamenile za zelenu čoku u Dohi. Čim bi ušli u neki grad, talibani bi otvorili zatvore i puštali sve zatvorenike, pa i pripadnike ISIS-K, ali su prošle nedelje u Kabulu vođu Islamske države u južnoj Aziji izvukli iz zatvora i ubili ga.

“Economist” 28. avgusta u dosijeu “Bringing o globalnom džihadizmu” prenosi procenu Asfandijara Mira sa Stanford univerziteta, da talibani verovatno neće (svakako ne odmah) želeći da neko sa teritorije koju kontrolišu započne planiranje napada na Ameriku ili Evropu, kao što je to učinio Osama bin Laden 11. septembra 2001. Navodno su Amerikancima tako obećali, a izgleda i da je takve napade sada teže izvesti. U Americi i Evropi broj takvih napada opada od sredine 2010. godine, mada džihadističke doktrine i dalje inspirišu napade usamljenih džihadista, konstatuje “Economist”.

Po proceni “Economista”, avganistanski militanti bi mogli da biraju bliže mete za džihad, jer mnogo su više zainteresovani za svoje “bliske neprijatelje” nego za “daleke neprijatelje”, Ameriku i njene zapadne saveznike.

Neki će pomoći svojim militantnim rođacima u Pakistanu. “Economist” pominje džihadističku grupu pakistanskih talibana povezanih sa Al Kaidom zvanu Tehrik-i-taliban (TTP), koja je tamo vodila divlji rat od 2007. do 2014. godine, kada se najveći njen deo vratio u Avganistan, pa je pregrupisavši se pojačala svoje aktivnosti u Pakistanu, sa 120 napada u prošloj godini i 26 prošlog meseca, što stanje u toj zemlji, naoružanoj nuklearnim oružjem, čini manje stabilnim.

Podozrenje koje se tiče širenja radikalnih džihadista na teritorije Uzbekistana i Tadžikistana vidljivo je u ruskoj štampi, kao i širenje džihada među Ujgurima u kineskim medijima. U analizi “Economista” na ovo drugo se gleda sa suprotne strane. Kaže se kako borba protiv džihadizma deluje kao predtekst za sve vrste kršenja ljudskih prava – najviše u zapadnoj Kini, gde se koristi kao opravdanje za sistematsko ugnjetavanje Ujgura. S druge strane, na Zapadu se sumnjičavo gleda na ekonomske aktivnosti Kine na Putu svile i u Avganistanu i Pakistanu.

KABUL, MOGADIŠ...

Po “Economistu”, činjenica da su prvi put od poraza Sovjetskog Saveza u Avganistanu 1989. godine islamisti preuzeli neku zemlju od velesile globalno će na džihadiste uticati pre svega psihološki – kao što su Islamska država, “kalifat” u zapadnom Iraku i istočnoj Siriji 2014. inspirisali terorističke napade u Evropi i Indoneziji. “Zaslepljeni su, zadivljeni i impresionirani onim što su talibani postigli”, kaže Mina al Lami, koja za BBC monitoring prati medije koje koriste nasilni i nenasilni islamisti.

Na društvenim mrežama, među “mimovima” koji slave pobedu talibana, posebno je popularan retuš čuvene fotografije Džoa Rozentala koja u originalu prikazuje američke marince koji podižu zastavu na ostrvu Ivo Džima, a retuširana prikazuje talibane kako, u američkoj opremi, podižu svoju zastavu...

“Economist” skreće pažnju na to da su džihadisti širom sveta bili ushićeni padom Kabula 25. jula: u Jemenu su priredili vatromet, u Somaliji su delili oružje za gerilce i džeparac u kešu. U Idlibu u

Siriji, koji drži Hajat Tahrir al Šam, grupa za koju se misli da ima veze sa Al Kaidom (a koju zapadni mediji i političari inače i dalje uporno opisuju kao “konstruktivnu opoziciju”), održali su parade, hvalili talibane što im obezbeđuju “životni primer” kako srušiti zločinački režim, delili su baklave ljudima na ulici. Tri dana slavlja je bilo proglašeno u okruzima južne Somalije pod kontrolom Al Šababa, druge podružnica Al Kaide.

Ono što se dogodilo u Kabulu moglo bi biti ponovo izvedeno u Mogadišu, upozorava “Economist”. Al Šabab koristi taktiku sličnu talibanskoj. Oni potkopavaju vladine i međunarodne snage terorističkim napadima, dok vode vladu u senci i naplaćuju ratni porez čak i u područjima pod vladinom kontrolom, kaže Samira Gaid, direktorka *think-tank* Instituta za proučavanje bezbednosti Hiral u Mogadišu. Slično kao i talibani, oni napreduju pružajući stanovnicima sigurnost više nego propadajuća država. Njihovo nasilje nije popularno, ali njihovoj efikasnosti se dive, kaže Husein Šeik Ali, takođe iz Hiral.

Džihadiste na severoistoku Nigerije teško je pobediti, jer lokalci mrze centralnu vladu i oficire vojske. Filijale Al Kaide i drugih džihadističkih grupa su aktivne u sukobima u zemljama poput Pakistana, Jemena, Sirije, Nigerije, Malija, Somalije i Mozambika, u afričkom Sahelu i u Indiji, Indoneziji, Maleziji, Tajlandu...

U tim analizama ima, naravno, poslovične opreznosti, naglašenog žaljenja zbog napuštenih saradnika i zaprepasčenog pominjanja koliko je ratne tehnike ostavljene talibanima. Ima mnogo uvređenog imperijalnog ponosa, i mnogo zamagljivanja činjenice da greška nije izlazak iz tog rata, nego gašenje vatre trinitrotoluolom, što su dve decenije podsticali mnogi mejnstrim mediji i političari povezani s vojnoindustrijskim sektorom, koji je jedini profitirao. No, o tom patriotizmu zasnovanom na novcu pišemo u drugom tekstu u ovom broju...

Pitanje za milion dolara, naravno, glasi: da li su posjednici globalnog monopola moći za 20 godina u Avganistanu bar naučili šta znači paštunska reč *razgha*, koja se odnosi na posezanje za tuđim pašnjacima i rizike koje ono nosi? Mislite da jesu? ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Kad nema mame, dobar je i tata

Socijaldemokrata Olaf Šolc je neočekivano postao najveći favorit da nasledi Angelu Merkel na čelu Nemačke. Izgleda da je stvar upravo u tome što birače Šolc najviše podseća na omiljenu kancelarku, koja posle izbora ide u penziju

Za "Vreme" iz Bona

Retko se smeje, nikada ne drži vatrene govore i, ako u pojavi ima harizme, onda posmatrač mora da se pomuči da je nađe. Ne ulazi u zađevce, niski udarci ne postoje u njegovom repertoaru. Olaf Šolc (63), ranije gradonačelnik Hamburga, a sada nemački vicekancelar i socijaldemokratski kandidat za kancelara, nije u stanju da oduševi, ali ni da razočara.

I to je, dvadesetak dana pred parlamentarne izbore (26. septembar), Nemcima izgleda dovoljno da ukažu poverenje više samom Šolcu nego njegovoj odavno klinički mrtvoj stranci.

Poslednje ankete mere socijaldemokrate na 23-24 odsto podrške, čime su prvi put ispred demohrišćana u šesnaestogodišnjoj eri večne kancelarke Angele Merkel. U ponedeljak je u tabloidu "Bild" objavljeno istraživanje prema kojem je razlika velika: SPD može da računa na 25 odsto, demohrišćani na svega 20. Slede Zeleni (16,5), liberali (13,5), Alternativa za Nemačku (11) i Levica (7).

Iako ta anketa *nepristojno* štrči u odnosu na ostale, jasno je da su karte drugačije podeljene nego pre par sedmica, kada je delovalo da će se stvar svesti na trku demohrišćanskog kandidata Armina Lašeta (60) i zelene rivalke Analene Berбок (40). Danas se i analitičarski žreci uzdržavaju od prognoza u ovoj neobičnoj trci.

I to ne prevashodno zbog kataklizmi, od korone, preko poplava i klimatske krize do drame u Avganistanu, već najpre jer Angela Dorotea Merkel ide u penziju. Žena koja je četiri puta pobedila socijaldemokratske kandidate na slovo Š (Šreder, Štajnmajer, Štajnbrik, Šulc) nije tu da se suprotstavi petom, Šolcu.

Upravo je Šolc, njen vicekancelar, čovek vičan brojkama i finansijama što je retko u njegovoj stranci, ubedljivo *najmerkelastiji* kandidat od svih. Stoički miran, nikad na ekstremnim pozicijama, spreman da prilagodi politiku kako vetar duva, oslobođen podele na levicu i desnicu. Može se reći da se Nemci, u situaciji kad im odlazi mama (*Mutti*), okreću tati (*Vati*), koji, posle dugog braka, silno podseća na mamu.

PRVI NEMAČKI TRIEL

Većina komentatora i gledalaca koji su glasali u blic-anketama smatra da je Šolc pobedio u prvom trielu, debati troje kandidata koja je prošle nedelje (29. avgust) održana na televiziji RTL. Novinarima je palo na um da sudar troje takmaca ne može da se nazove "duelom", pa su preko noći popularizovali reči "triel", koje nema ni u čuvenom Dudenovom rečniku.

Televizijsko sučeljavanje pred izbore ima dvodecenijsku tradiciju u Nemačkoj, ali se uvek svodilo na duel demohrišćanskog i socijaldemokratskog kandidata, koji su jedini imali realne izgleda da zasednu u Kancelariju. Sada su prvi put u igri i Zeleni, koji su godinu dana bili popularniji od Socijaldemokrate, a u maju su čak bili prvi.

Bilo je to u vreme dok su se šefovi dve sestrinske stranke, Armin Lašet iz CDU i Markus Zeder iz bavorske CSU, bespoštedno borili za mesto kancelarskog kandidata. U laktanju je na kraju pobedio Lašet, jer je tako odlučilo uže rukovodstvo CDU kao veće stranke. I to iako je Zeder daleko popularniji i među običnim članstvom i u narodu. Štaviše, Bavarac je kao "strogi otac" tokom pandemije postao jedan od najomiljenijih političara Nemačke, dok je Lašet jedan od najmanje omiljenih.

Nasuprot demohrišćanskom klinču, Zeleni su harmonično odabrali Analenu Berбок za kandidatkinju, što je izazvalo oduševljenje i njenu turneju po medijima.

No, uzlet Zelenih bio je kratkog daha, i sada se mnogi pitaju da li je greška što za kandidata nije izabran Robert Habeck, drugi kopredsednik Zelenih, koji je imao veće šanse da privuče i glasače van urbanog zelenog miljea. Nije se krilo da su, u izboru između dvoje jednako dobrih kandidata, Zeleni odlučili da daju prednost ženi kako bi i time poslali političku poruku.

U jednom novinskom tekstu se u polušali kaže da Šolc ima sreće što većina građana ne razume baš takozvani *CumEx* skandal, poresku prevaru u kojoj je Nemačka ostala bez 31,8 milijardi evra poreza, a Šolc kao ministar finansija nije na vreme reagovao.

Više je za zlo uzeto Analeni Berбок što se u zvaničnoj biografiji na sajtu Zelenih okitila članstvima u nekim organizacijama gde nije članica, ili što je uhvaćena u navodnom plagiranju par rečenica u svojoj knjizi.

Šta tek reći za Lašeta i njegovo na momente karikaturno držanje nakon poplava, koje su u njegovom kraju Nemačke odnele dvestotinak života? Od troje kandidata, kao da na njegova pleća najviše pada i fijasko u Avganistanu, iako je u tu avanturu pre dve decenije krenula crveno-zelena vlada Gerharda Šredera, kao i prethodno u bombardovanje Jugoslavije.

KAMPANJA "CRVENE ČARAPE"

"Frankfurter allgemajne cajtung" piše da Šolc podseća birače na prvog socijaldemokratskog kancelara Helmuta Šmita, ali ne po nastupu – Šmit je bio zabavno nadrndan tip, upamćen i po citatu da za politiku nije potreban talenat, nego vo-

SADAŠNJA (USKORO BIVŠA) I BUDUĆI:
A. Merkel, O. Šolc, A. Berбок

Foto: AP Photo

lja i cigarete. Šolc na Šmita podseća po tome što je desnije od svoje stranke, zapravo negde u sredini, baš kao i Merkelova (koja je pak levlje od demohrišana kakve je preuzela posle ere Helmuta Kola). "Ništa više od toga nije potrebno da se imaju dobre šanse za Kancleramt", piše frankfurtski dnevnik.

Kao i sva konzervativna štampa u zemlji, "Frankfurter allgemeine" potencira činjenicu da Šolc nije šef svoje stranke – zapravo, u toj unutarstranačkoj trci je straobalno poražen od tandema izrazitih levičara, ranije manje poznatih široj javnosti: Norberta Valter-Borjansa i Saskije Esken. To dvoje imali su podršku i šefa omladine SPD-a i njihove zvezde u usponu, nesvršenog studenta Kevina Kinerta.

Konzervativci su time već krenuli u kampanju "crvene čarape", kako se nazivala izborna kampanja CDU 1994. godine. Tada su birači pozivani da biraju demohrišćane da bi tobože sprečili vladu socijaldemokrata i reformisanih istočnonemačkih komunista. Izraz "crvena čarapa" se u DDR koristio za ruganje komunističkoj vrhuški, i sličan je sintagmi "banda crvena" na prostoru bivše Jugoslavije.

U dosadašnjim medijskim nastupima Šolc – mudro i očekivano – zaobilazi odgovor na pitanje da li bi, ako pobedi, ciljao crveno-crveno-zelenu koaliciju sa Zelenima i Levicom, strankom koja se, recimo, zalaže za ukidanje NATO-a. Da je do Šolca, sigurno bi pre pokušao da privoli Zelene i liberalne u takozvanu semafor-koaliciju, nazvanu prema partijskim bojama, koja već funkcioniše u nekim pokrajinama. Da je do partijskih šefova Eskenove i Valter-Borjansa, oni bi sigurno pre sa Levicom nego liberalima, koje optužuju za službovanje krupnom kapitalu i bogatašima.

Ako ne bude ludih promena biračke čudi, Nemačka će prvi put dobiti vlast

sastavljenu od tri raznorodne političke snage. U igri je i koalicija demohrišana, Zelenih i liberala o kojoj je pregovarano i pre četiri godine, pa je stvar propala. Merkelova je tada završila u još jednoj "velikoj koaliciji", kako se naziva saradnja demohrišana i socijaldemokrata.

Van svih kombinacija je desničarska Alternativa za Nemačku, stranka oko koje su ostali podigli neku vrstu *sanitarnog kordona*. Sa isplative teme izbeglica, Alternativa se prešaltala na "ukidanje građanskih prava i sloboda" u jeku pandemije. Ta partija kao da je prošla svoj zenit, a izjeda je unutrašnja borba između radikalnog krila koje koketira sa fašizmom, i brojnije, ali tiše grupacije koja bi da AfD bude klasična konzervativna partija.

U jednoj analizi na portalu "Spiegel" – magazina koji se može ubrojati u zeleno-liberalne – iznenađujuće se predviđa da će ipak pobediti Armin Lašet, nevoljeni premijer Severne Rajne-Vestfalije. Lašet je svestan, navodi "Spiegel", da će njegova stranka zabeležiti istorijski loš rezultat, te da više ne može da pridobije birače van kruga simpatizera. Zato sve radi da motiviše staru gardu glasača – tako što upozorava na dolazak "crvenih čarapa", obećava da neće biti novog lokdauna ili se protivni rodno osetljivom jeziku.

U tom čitanju, nevažno je što Lašet za tri četvrtine birača deluje neprihvatljivo ili čak odbojno. Važno je da ga ona jedna četvrtina zaokruži i dovede do kancelarije u kojoj sada boravi Merkelova, žena čiji je verni saborac bio decenijama.

"Mogu li se izbori dobiti mrštenjem i agresivnim nastupom? Generacije političkih savetnika to nikako nisu preporučivale. Armin Lašet ipak tako pokušava. I uopšte mu ne ide loše", piše lokalni list "Rajn-Nekar cajtung". "Lašet cilja na stalnu klijentelu demohrišana, koji su po-

uzdano glasali još za Helmuta Kola – a ne na merkelijance koji vole da piju kafu iz kartonske čaše u svom elektro-autu."

VIŠE UTISCI NEGO PROGRAMI

Ako se pitate zašto u ovom tekstu ne piše skoro ništa o političkim idejama i programima kandidata, to je zato što kampanja baš tako izgleda – glasaće se na osnovu osećaja i površnih utisaka, a manje zbog programa.

Zeleni se osećaju kao na domaćem terenu, jer konačno je tematika klimatskih promena postala dominantna. Utoliko su i sve druge stranke naprasno postale ekološke, ali, za razliku od Zelenih koji zagovaraju asketsko odricanje od letova i vožnje, sugerišu da se velike društvene promene mogu desiti bez velikih žrtava.

Šolc potencira pravedniju podelu i više poreze za veoma bogate. Lašet obećava jaku ekonomiju i povratak normalnom životu posle pandemije. Među kandidatima, on je najpopustljiviji prema nevakcinisanim, i odbija mogućnost da kovid-pasoš (dokaz o vakcinaciji, preležanoj bolesti ili negativnom testu) uvede kao uslov za ulazak u gradski prevoz.

Troje potencijalnih kandidata čekaju još dva televizijska sučeljavanja i, verovatno, još pokoja spletku. U izbornu nedelju u 18.05 znaće se prve projekcije na osnovu izlaznih anketa, koje su obično u dlaku precizne, i tada će početi koalicioni poker.

U triviju spada činjenica da će Merkelova – ukoliko formiranje iduće vlade potraje barem do 17. decembra – prestići političkog oca Helmuta Kola kao najdugevečnija posleratna kancelarka. Onda će definitivno odjahati u zalazak sunca, da krcka penziju koja bi trebalo da iznosi petnaestak hiljada evra mesečno. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

SVE VRVI OD ŽIV

Šarene antilope dolaze na scenu čamcem uz muzičku pratnju, stameni bivoli okićenih rogova šetaju po seoskom trgu, slonovi grunu, divlje mačke vrebaju – sve su to detalji predstava lutkarskog pozorišta Malija

I deja stara više od trideset godina da se u Muzeju afričke umetnosti u Beogradu priredi izložba o marionetama iz Malija na osnovu predmeta iz zbirke Jerovšek i Pečar, realizovana je ovog leta. Izložba kustoskinje Marije Miloš "Tradicionalne pozorišne lutke Malija" trajala je dva meseca, do prošle nedelje, i otkrila priču o počecima lutkarskog pozorišta i pozorišta uopšte.

Dr Zdravko Pečar, ambasador SFRJ, i njegova supruga Veda Zagorac boravili su u Maliju od 1967. do 1971. godine, i za svoju kolekciju sakupili značajan broj predmeta, naročito skulptura i maski Bamana i Dogona. Kolekciju su kasnije delom poklonili a delom ustupili za izlaganje Muzeju afričke umetnosti u Beogradu. Andrej Jerovšek je Ljubljčanin, koji je u Maliju bio direktor projekta Emona-inženjeringa za izgradnju supermarketa, od 1976. do 1984. godine. Za to vreme formirao je kolekciju 224 predmeta, maski, skulptura, muzičkih instrumenata, oružja i drugih predmeta afričke umetnosti, koju je, zajedno sa fotografijama, beleškama i više stotina knjiga o Africi, otkupio Slovenski etnografski muzej u Ljubljani. Pečarevi i Jerovšek su se poznavali, i pismima razrađivali ideju o "izložbi marioneta iz Malija", ali im se nije dalo da je realizuju. Pre deset godina, tu njihovu prepisku je dobila kustoskinja beogradskog Muzeja afričke umetnosti Marija Miloš od kolege iz Slovenskog etnografskog muzeja i – tako je počela realizacija ideje o lutkama Malija.

Tradicija pozorišta lutaka koju baštini Republika Mali ponikla je u oblasti Segua, objašnjava Marija Miloš. Odatle se proširila i na ribolovačke i zemljoradničke kulture susednih Bamana, Maninka, Marka i Somonoa u dolini Nigera i njegovih pritoka. Zajedničke odlike ovih kultura su tradicionalna društvena institucija omladinskog udruženja i njihov lutkarski teatar.

Teatar je organizovan kao proslava, festival ispunjen brojnim nastupima i živom interakcijom između izvođača i gledalaca na otvorenom prostoru u njihovim selima. "Predstave takvog pozorišta poznate su po lutkama, džinovskim i malim, koje predstavljaju životinje, ljud-

ska bića, mitska bića i duhove. Zahvaljujući umeću izvođača, tradicionalno iniciranih u tajne lutkarstva, lutke postižu gestove koji idu od određenih jednostavnih plesnih koraka do komplikovanih i dinamičnih pokreta. Uz lutkar-ske scene, jednu tradicionalnu predstavu čine i pesme vodećeg vokala i hora, izvođači sa maskama i kostimima, grupni plesovi i perkusionisti na bubnjevima. Predstave se tradicionalno održavaju jednom ili dva puta godišnje i važan su društveni i kulturni događaj za zajednicu", kaže autorka izložbe i naglašava da je tradicionalni lutkarski teatar pre svega način edukacije o bračnom životu, društvenom i ekonomskom, o pri-

OTA

TRADICIJA REPUBLIKE MALI: Zglobne lutke na štapu, antilopa, maska, žena koja drži tučak u rukama

Foto: Vladimir Popović

rodnoj sredini, istoriji i mitovima, pomoću komičnih ili satiričnih scena u kojima su predstavljeni realistični ili simbolični likovi.

Član omladinskog udruženja se postaje između trinaeste i petnaeste godine. Napredovanje je određeno uzrastom, grupe su starosne, a prestiž unutar grupe se stiče na osnovu iskazanog talenta i iskustva. Muškarci prestaju da budu članovi udruženja sa približno četrdeset pet godina, a žene dok se ne udaju. Pozorišne predstave su organizovali isključivo mladi članovi omladinskih udruženja, dok su stariji pratili pripreme, pazili na disciplinu i pružali im podršku. Predstave su održavane

na zemlji i na vodi: ribarske zajednice na čamcu koji plovi rekom, a u tradiciji zemljoradnika bila su izvođenja na seoskom trgu. Publika je bila na obali ili na trgu.

Lutke su pravili samo muški članovi udruženja, iako je pripadala celoj seoskoj zajednici. Postojale su tri vrste tradicionalnih lutaka: antropomorfna, koja se nosi sa kostimom (nosiva antropomorfna lutka), zoomorfna, sa geometrizovanim telom (nosiva zoomorfna lutka) i lutka na pokretnoj pozornici. Marija Miloš objašnjava da su "materijali, način izrade, tehnike manipulacije i animacije raznovrsni. Neke drvene lutke (koje imaju na sebi i druge materijale) pripadaju

vrsti lutaka na štapu, mogu biti bez pokretnih delova ili zglobne, mogu imati i žice ili konce kojima se artikuliraju, a njihov animator, koji je uvek sakriven od očiju publike, pokreće ih odozdo. Neke lutke ljudskog lika sačinjava rezbarena glava ili bista od drveta koju izvođač nosi na svojim ramenima ili glavi, a njegovo telo prekriva kostim od tekstila, grančica, perje."

Scene u kojima igraju lutke bile su neverbalne, oslanjale su se na vizuelni utisak i na činjenicu da gledaoci poznaju

Pre skoro 50 godina, na Nacionalnom institutu umetnosti u Republici Mali osnovana je škola izvođačkih umetnosti, zatim i Nacionalna dramska i Nacionalna lutkarska grupa s namerom da šire lepotu i posebnost pozorišnih lutaka Malija. Beogradski Bitef bio je razlog da nekoliko puta dođu i u ovaj deo sveta. ¶

SONJA ĆIRIĆ

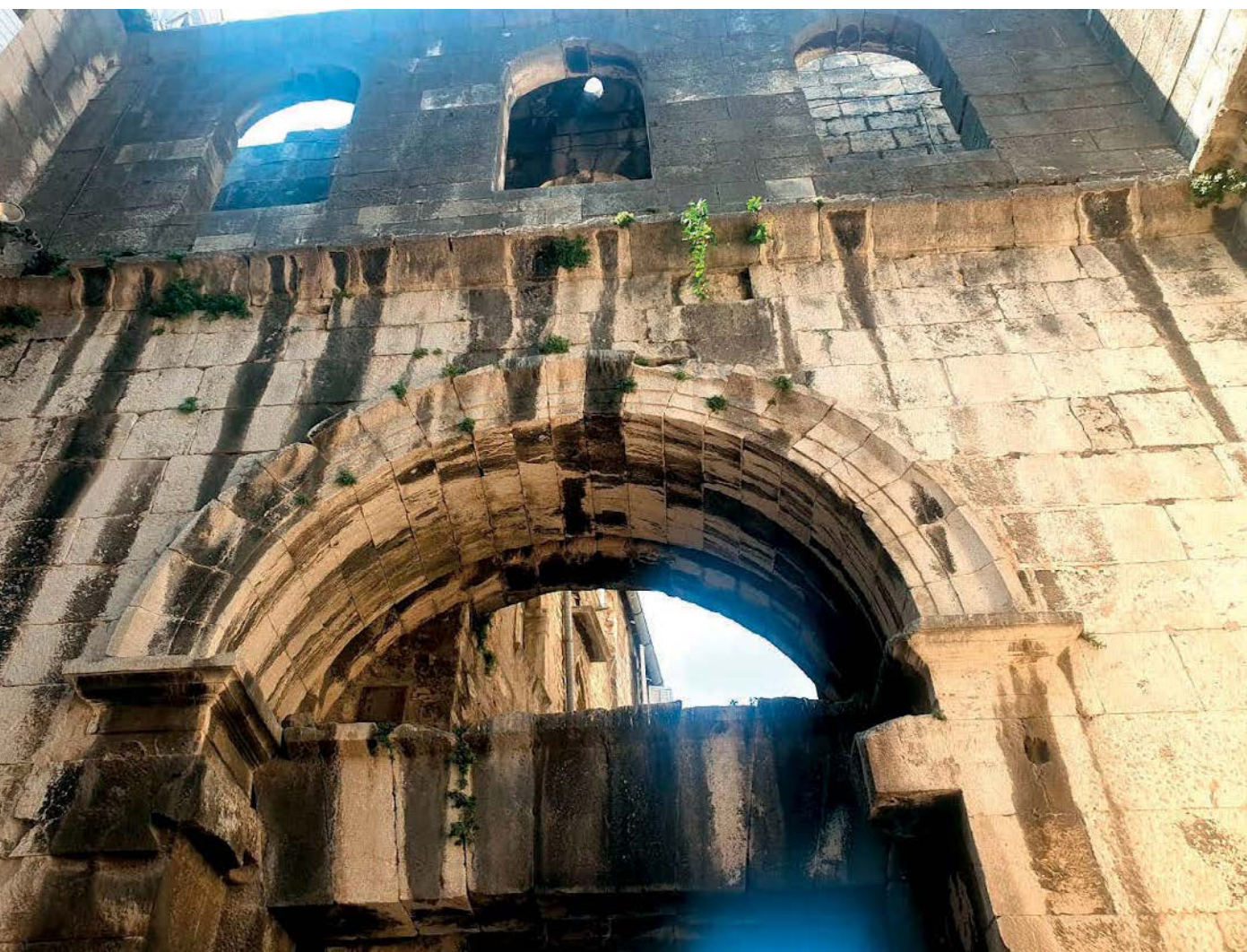
Daleko me biser mora

Kako je u Splitu “zaražen 101 Dalmatinac”, šta se posle ponoći dešava na plaži Bačvice i zašto ni spomenik Franji Tuđmanu na Rivi više nije bezbedan

Sve ovo uslovalo je i porast broja zaraženih korona virusom, pa je tako na portalima jednog dana osvanula vest sa duhovitim (ne)namernim naslovom "Zaražen 101 Dalmatinac". Lokalna "Slobodna Dalmacija" piše o eksploziji pandemije u obližnjem Sinju u kojem je nakon održavanja tradicionalne Alke drastično povećan broj zaraženih.

Povod našeg dolaska u Split bio je 25. rođendan Plazma Sportskih igara mladih.

Sutradan ujutru, puno vina od prošle večeri ležim jakom kafom za doručkom u hotelu "Santa Lucia" preko puta Stare gradske vijećnice. Uskoro stiže i Ante Tomić, pisac i redovni učesnik književnih konferencija u Srbiji, autor možda najduhovitijih i najistinitijih tekstova i knjiga na temu ovdašnjih mentaliteta i politika. Pričamo o istoriji, o tome kako Musolini u Dalmaciji i Horti u Bačkoj nisu provodili organizovani holokaust za razliku od nemačkih nacija i Pavelićevih ustaša u zonama koje su oni kontrolisali. Kaže kako je u splitskoj sinagogi, tu na par koraka od nas, poslednje jevrejsko venčanje obavljeno u proleće 1943. pred pad Italije. "Paveliću zameraju što je pola Hrvatske dao Musoliniju, a ja kažem: 'Ne! Trebalo

je celu da mu da! Ne bi bilo tolikog stradanja Srba, Jevreja i Roma!", zaključuje Tomić, sa kojim ćemo se ponovo družiti na Book Talk konferenciji u Novom Sadu krajem ovog meseca.

U duhu "when in Rome" odlazimo do gradske plaže Bačvice. Šetnja od petnaestak minuta vodi preko Rive, koju su pre nekoliko godina naružili preglomaznim i totalno "nemediterranskim" tendama čije stubove Splitsčani zovu "vješala". Nastavljamo kroz gužvu putnika koji čekaju trajkete, katamarane, vozove i autobuse, i onih sa kruzera MSC koji je tog dana pristao u splitsku luku. U Splitu su putnička luka, Železnička i Autobuska stanica jedna od druge udaljene desetak metara, što je veoma praktično, ali i stvara potpuni vavilonski krkljanac jezika.

BAČVICE

Sa tesnog mosta iznad pruge pogled udesno – Bačvice, more i Supetar na Braču u daljini, a pogled ulevo – balkanska posla, kao da smo u Crnoj Gori, Bosni ili Srbiji. Nesrazmerno velika betonska zgrada hotela "Villa Harmony" koja sa starim

kućama oko sebe nikako nije u harmoniji. Luksuzni hotel sa 26 soba i penthausom na vrhu u vlasništvu je bankara Zorana Sikirice, svojevremeno optuženog za davanje mita. Građevinsko zemljište na kojem je izgradio hotel kupio je od Željka Keruma, kontroverznog tajkuna i bivšeg gradonačelnika. Posle više godina sporenja sa gradskim službama, početkom ove godine, pre promene vlasti u Splitu, hotel je dobio dozvolu za rad. Pored hotela nalazi se prelepa klasicistička jednospratnica sa elegantnom bordo fasadom, ali potpuno devastirana i zapuštena.

Putem ka Bačvicama prolazimo kroz hlad visokih borova u kojima su cvrčci toliko glasni da zaglušuju sve ostale zvuke. Mural sa likom generala Ante Gotovine dočekuje posetioce najveće gradske plaže. Odmah ispod njega je tabla koja nas obaveštava da se na Bačvicama 1908. održala prva "vaterpolska utakmica u Hrvata". Na uglu table neko je stavio nalepnicu na kojoj piše "Tito vampir" (!?).

Na Bačvicama mešavina lokalaca i turista, preko dana to sve izgleda pristojno i uređeno. Kažu da pakao počinje uve-

NEŠTO STARO, NEŠTO NOVO IZ SPLITA:
Dioklecijanova palata, Bačvice i tragovi
savremenog vremena na klasicističkoj zgradi

Foto: Robert Čoban

če kada se na plažu slije nekoliko hiljada mladih, domaćih i turista, koji ovde partijaju sa "alkoholom za poneti" pošto su zbog pandemije klubovi i pabovi zatvoreni posle ponoći. Svako društvo pušta svoju muziku, sede na pesku, plešu u plićaku, vrše nuždu u vodi i po okolnom grmlju. "Prljavo je, smrdi, ljudi uriniraju posvuda", prenosi reči grupe mladih Francuza splitska "Slobodna Dalmacija". Na pitanje ima li smisla to što se klubovi zatvaraju u ponoć, unisono su i bez oklevanja odgovorili da nema. "Ljudi se ionako okupljaju, i to u puno većem broju i bez ikakvog nadzora!", primetili su Francuzi.

Na meti turista i njihovih fizioloških potreba je i spomenik Franji Tuđmanu na samoj Rivi. Kako piše "Slobodna Dalmacija", spomenik prvom predsedniku Hrvatske na mestu gde je Tito održao svoj čuveni govor 1962, u početku je čuvala policija. Problem je bilo nezadovoljstvo dela građana koji su smatrali da Tuđman ne

zaslužuje spomenik u Splitu, pa je postojao opravdan strah da će ga oštetiti. Do sada su po spomeniku ispisivane parole, bio je uprljan crvenom bojom, a jednog je jutro osvanuo i s vrećicom propalog trgovačkog lanca "Kerum" na glavi. Upravo je Željko Kerum, za svog gradonačelničkog mandata, odlučio odati počast Tuđmanu, pa to nabijati na nos HDZ-u. Kerumova ideja je bila i divovski kip Isusu Hristu na Marjanu, po uzoru na onaj u Rio de Žaneiru, ali se od toga odustalo.

STIV I MAJKL DŽORDAN

Da u Splitu i pored članstva Hrvatske u EU i hiljada turista iz celog sveta ima i pojava tipičnih za "divlje" istočnoevropske gradove, svedoči i slučaj jednog turista kojem je "ilegalni" taksista umesto uobičajenih 300, naplatio od grada do ae-

rodroma čak 900 kuna. Turista ga je snimio i sve to podelio na društvenim mrežama naglasivši da je Split prelep grad i da svi treba da ga posete, ali da moraju da se paze "divljih" taksista.

Osim turista, u grad pod Marjanom se od početka ove godine slilo možda i više od stotinu "digitalnih nomada". Jedan od njih, Amerikanac Stiv Sentsrenski, govorio je o svom boravku u Splitu za CNBS i postao zvezda ovdašnjih medija. Pre pandemije korona virusa Stiv je pristojno zarađivao kao video-producent. Živeo je u Njujorku, a kako se pandemija pojačavala i život zaključavao, posla je bilo sve manje. A onda je ugledao informaciju da Hrvatska nudi jednogodišnju boravišnu dozvolu digitalnim nomadima izvan Evropske unije. "U Splitu stanujem sam u stanu od 60 kvadrata u samom centru

pored Dioklecijanove palate, a plaćam ga mesečno 540 dolara, u šta su uključene režije", objasnio je Stiv za CNBS. Izračunao je da ga mesečni život u Hrvatskoj košta 1.424 dolara. "Čim mi se alarm oglašio u 6.30 ujutru, kuvam tursku kafu, spremam jednostavan doručak, i onda zaronim u svoje projekte. Pokušavam da radim dnevno oko osam sati. Ako želim da jedem u gradu, u blizini mog stana mogu pristojno da ručam za 10 ili 15 dolara. Volim i ukusan burek iz obližnje pekare koji košta od dva do tri dolara. Obilna večera na obali uključuje puno jela od morskih plodova (18 do 30 dolara, uključujući pića i napojnice)", ispričao je oduševljeni Stiv.

Nakon večere prošetali smo gradom i stigli ispred Hrvatskog narodnog kazališta gde je pevačica nekog rok benda pevala *Me and Bobby McGee* Dženis Džoplin. U ogradama okruženom prostoru na parovima stolica razmaknutih po dva metra sedelo je dvadesetak ljudi dok se oko ograde tiskalo njih stotinu. Još jedan primer paradoksalnog i besmislenog formalizma antipandemijskih mera.

Poslednjeg jutra u Splitu listam ovdašnju dnevnu štampu. Koliko se malo poznajemo, ali možda i o površnosti novinarskog poziva, svedoči i komičan detalj sa poslednje stranice jednog hrvatskog dnevnika. List naime piše o razvodu Severine i Igora Kojića i u podnaslovu citira izjavu Igorove bake koju su pronašli "u srpskom selu Loznica". Prema poslednjem popisu, Loznica ima dvostruko više stanovnika od Sinja, grada koji svakako niko ne bi nazvao selom. Ali, urednik to nije znao, a mrzelo ga je da proverava.

Kada smo odlazili iz Splita, stigla je vest da se u gradskoj luci ukotvila jahta čuvenog Majkla Džordana. Istog dana mnoštvo ljudi, uglavnom stranih turista, okupilo se ispred. Aplaudirali su mu, dozivali ga, fotografisali. Džordan im je mahao, bio je jako dobro raspoložen, a svi su uočili tompus koji je stalno držao u ustima. Po mnogima najveći košarkaš svih vremena na luksuznoj jahti odmara se u društvu supruge Ivete. Pretpostavlja se da će se Džordan u Splitu sresti sa Tonijem Kukočem, nekadašnjim saigračem iz Bulsa, ali i s omiljenim partnerom na golf terenima. Jedno je sigurno – neće se kupati na Bačvicama.

ROBERT ČOBAN

Za dolar više

Nakon Lionela Mesija, novi klub u letnjem prelaznom roku pronašao je i njegov arhival Kristijano Ronaldo. Nije se nikada desilo da gotovo svi najbolji igrači današnjice u tako kratkom vremenskom periodu promene svoje dresove. Novac, očekivani bolji rezultati, ali i višestruka marketinška vrednost top fudbalera zaslužni su za "najluđi prelazni rok ikada"

“**M**ogu apsolutno da potvrdim da će (Kristijano) Ronaldo ostati u Juventusu ove sezone”, samouvereno je prošle sedmice obznanio medijima potpredsednik torinskog kluba Pavel Nedved. Samo 48 sati kasnije, fudbalskim svetom odjeknu-la je senzacionalna vest da se portugalski napadač, nakon 12 godina, vraća na čuveni Old trafo. Mančester junajted je ubrzo potvrdio ovaj veliki transfer. “Kristijano je petostruki dobitnik Zlatne lopte, osvojio je više od 30 trofeja tokom karijere, uključujući pet titula Lige šampiona, četiri Svetska klupska prvenstva, sedam titula u Engleskoj, Španiji i Italiji, kao i Evropsko prvenstvo sa Portugalom. Svi u klubu se raduju njegovom povratku”, navodi se u saopštenju kluba.

JUNAJTED, A NE SITI

Kako je došlo do ovog obrta? Iza kulisa se u ta dva dana odigravala napeta simul-tanka, čiji je ključni akter bio menadžer portugalskog fudbalera Žorž Mendeš. On

je intenzivno pregovarao na više fronto-va u nameri da pronađe novi klub za svog najpoznatijeg klijenta, pre kraja letnjeg prelaznog roka koji je isticao 31. avgu-sta. Šušalo se čak i da je kontaktirao sa Barselonom, ali da je uprava katalonskog kluba rezolutno odbila ideju da Ronaldo zaigra u crveno-plavom dresu. Na Ostrvu je već bila drugačija priča. Činilo se da će solventni Mančester siti biti najverovat-nija buduća destinacija za Kristijana Ronalda, ali su u samom finišu transfer-uta-kmice njihovi gradski rivali, “crveni đavoli”, ipak pobedili svog ljutog konkurenta. Tako se portugalski as “vratio kući”, kako su euforični engleski mediji komentari-sali Ronaldov povratak na Old trafo.

Dobro obavešteni izvori iz Premijer lige navode i da je važnu ulogu u ohrab-rivanju portugalskog napadača da pre-đe u svoj nekadašnji klub imao ser Aleks Ferguson, njegov bivši trener u “crvenim đavolima”, sa kojim se Kristijano konsul-tovao uoči donošenja ove odluke. Ronal-du je dobrodošlicu pozeleo i njegov neka-

dašnji saigrač, a sada trener Mančeste-ra, Norvežanin Ole Gunar Solskjer, koji je Portugalca nazvao “legendom kluba”.

Ronaldo je, inače, ostavio dubok trag u Mančesteru jer je u svom prvom borav-ku u Junajtedu na 292 utakmice postigao 118 golova, osvojivši tri titule šampiona engleske Premijer lige i trofej Lige šam-piona 2008. godine. Njegova impresivna fudbalska biografija, međutim, nije samo vezana za klupski fudbal. Ronaldo je re-korder po broju nastupa za reprezenta-ciju Portugalije i najbolji je strelac u isto-riji nacionalnog tima. Sa Portugalom je osvojio Evropsko prvenstvo 2016. godine i Ligu nacija 2019. godine. U svojoj karije-ri pet puta je osvojio Zlatnu loptu name-njenu najboljem igraču sveta, četiri puta bio je najbolji strelac Evrope, a proglašav-an je najboljim fudbalerom italijanske, španske i engleske lige.

MARKETINŠKI POTENCIJAL

Iako veteran i u poznim igračkim go-dinama, 36-godišnji Kristijano Ronaldo

doveden je ne samo zbog svog fudbalskog umeća, već i zbog ogromne globalne popularnosti i marketinške "prepoznatljivosti". Na društvenim mrežama Portugalac "dominira" sa 335 miliona pratilaca na Instagramu i 150 miliona na Fejsbuku. Ne treba stoga da čudi što je internet, žargonski rečeno, bukvalno "eksplodirao" nakon vesti o transferu: zvanični najavni tvit Mančester junajteda o Ronaldovom povratku u klub postao je najpopularniji sportski tvit do sada, sakupivši čak 1,3 miliona lajkova nakon samo 60 minuta od objavljivanja.

Prošle godine je magazin "Forbs" objavio kako je Kristijano Ronaldo prvi fudbaler u istoriji koji je postao milijarder. Procenjuje se da je tokom karijere od ugovora sa svojim klubovima zaradio oko 650 miliona dolara, dok je ostatak prihodovao od reklama i brojnih sponzora. Deo njegovog bogatstva potiče od *endorsement* ugovora sa velikim brendovima kao što su Najki, Tag Heuer, Clear Haircare i sl. Prema tvdnjama CBS Sporta, Ronaldo je, recimo, potpisao doživotni ugovor sa američkim proizvođačem sportske opreme, koji mu godišnje donosi 20 miliona dolara.

BLOKBASTER TRANSFERI

Povratak Kristijana Ronalda u Mančester junajted, dakle, bio je samo još jedan "blokbaster" transfer ovog leta i dogodio se svega dve sedmice nakon što je Argentinac Lionel Mesi iznenada obznanio da napušta svoj matični klub Barselonu i odlazi u Pari Sen Žermen (vidi "Fudbalski Džordan", Vreme, br. 1598). Ovaj prelazni rok je, inače, bio krcat vanserijskim fudbalskim transferima, a mediji su ga već prozvali "najluđim u istoriji".

U jurnjavi za novim klubovima aktivna su bila i druga velika imena najpopularnijeg globalnog sporta, među kojima su i Rafael Varan (otišao iz Reala Madrid u Mančester junajted), Romelu Lukaku (Inter Milan – Čelzi), Džejdan Sančo (Borusija Dortmund – Mančester junajted) itd. Ne treba zaboraviti i da se sve to događa samo četiri meseca pre narednog, zimskog prelaznog roka koji počinje u januaru.

A koliko su važni transferi u fudbalu najbolje govore podaci iz nedavno objavljenog izveštaja Međunarodne fudbalske federacije (FIFA), koji su pokazali da je u prethodnih deset godina (2011–2020) na međunarodne transfere potrošeno više od 48,5 milijardi dolara. Ovoj nadrealnoj sumi najviše su "doprineli" evropski klubovi, od kojih je dvanaest iz engleske Premijer lige, po pet ih je iz Španije i Italije, tri su iz nemačke, a dva kluba su iz francuske lige. Najveće "trošadžije" su, očekivano, Mančester siti, Čelzi, Barcelona, PSŽ i Real Madrid. I srpski timovi "ovajdili" su se od transfera igrača, a izveštaj FIFA pokazuje da su naši klubovi u prethodnoj deceniji potrošili skoro 95 miliona, a prihodovali 312 miliona dolara. Zanimljivo je i da je izveštaj "krovne kuće fudbala" pokazao kako sve veći uticaj imaju menadžeri igrača, čije ukupne provizije su od 2011. do 2019. porasle čak pet puta, sa 131,1 milion na 640,5 miliona dolara.

Klub iz Pariza u kome je karijeru nastavio i Leo Mesi ovog leta prednjačio je u dovođenju novih igrača, a novinski stupci širom sveta utrkivali su se da pišu o izdašnjoj transfer politici PSŽ-a, koja je bila zaslužna i za dovođenje dugogodišnjeg kapitena Real Madrida Serhija Ramosa

ONI ĆE PROMENITI DRESOVE:

Ronaldo i Mbape

Fotografije: Tanjug/AP Photo

i Italijana Đanluidija Donarume iz Milana, reprezentativnog golmana koji se nedavno okitio titulom evropskog šampiona u fudbalu.

SAGA ZVANA MBAPE

Pod medijskom lupom se intenzivno pratila i fudbalska sudbina mladog centarfora "svetaca" Kilijana Mbapea, a u trenutku dok nastaje ovaj tekst (utorak popodne), još se nije znalo "kojem će se carstvu privoleti" francuski as. On nije produžio ugovor sa Pari Sen Žermenom, a i sam je više puta izjavio da je njegova želja da obuče dres Real Madrida, tima koji ga žarko želi u svojim redovima. U "šahovskom meču", kako je španska "Marka" nazvala proces dovođenja Mbapea iz PSŽ-a u "kraljevski klub", bilo je svega: tvrde diplomatije, odugovlačenja, cenkanja, pretnji i ultimatum. Eventualno kapitalno pojačanje Reala bio bi ubedljivo najskuplji transfer ovog leta. A ukoliko Mbape i dalje bude igrač PSŽ-a, to bi značilo da je definitivno odbijena poslednja ponuda Madridana vredna 200 miliona evra, pa će na Parku prinčeva ipak još neko vreme u funkciji biti ubitačan triling asova – Mesi, Nejmar, Mbape.

Imajući u vidu da francuskom reprezentativcu ugovor ističe sledećeg leta, on postaje slobodan igrač, što znači da se u kasu "svetaca" od njegovog eventualnog odlaska u drugu sredinu neće slići nijedan jedini evro. Kilijan Mbape će, pak, već u januaru biti u prilici da potpiše predugovor sa Realom iz Madrida i da se tako sa obezbeđenim dugoročnim ugovorom preseli u glavni grad Španije u sezoni 2022/23.

Kraljevski klub ionako ima planove da upravo sa mladim napadačem gradi viziju "novog Reala", koja će korespondirati sa skoro 800 miliona evra vrednim novim stadionom Santijago Bernabeu. Njegova potpuna rekonstrukcija biće završena naredne godine, ali će prve posetioce početi da prima već sada u septembru. Nadležni navode da će novi stadion biti velelepni multifunkcionalni sportski objekat, koji će moći da ugosti ne samo fudbalske mečeve već i NBA utakmice, teniske mečeve Dejvis kupa, kao i različite kulturne i muzičke manifestacije.

UROŠ MITROVIĆ

Burka za internet

Možda će vam na prvi pogled ovo izgledati čudno i nepri-mereno, ali sada je pravi trenutak da kupite ručno tkani ćilim iz Avganistana. Ili nakit, ćup, kaligrafsku sliku, bilo šta što ljudi tamo prave za prodaju. Ni trenutni kaos u toj zemlji nije prepreka. Na adresi aseel.xyz naći ćete mnogo toga raspoloživog za slanje odmah. A možete i da donirate neki novac ljudima koji su se našli u velikoj nevolji, za hranu, bebi formule, lekove.

Asil je startup Avganistanca Nasrata Halida (Khalid), tri-desetogodišnjaka koji je kao izbeglica odrastao u Pakistanu, gde se kao dečak zainteresovao za kompjutere. Naučio je da programira sanjajući da jednoga dana razvije posao u otadžbini, prenosi Al Džazira. Pre tri godine to mu je uspelo. Sa sopstvenom ušteđevinom i pozajmicom od rođaka osnovao je Asil sa namerom da mnogobrojne umetnike-zanatlije poveže sa svetom, nudeći njihove proizvode preko svog veb-sajta i aplikacije.

Posao je krenuo lepo, ali je ubrzani razvoj prekinut padom vlade i preuzimanjem države od strane talibana. To Halida nije obeshrabilo, naprotiv, pomislio je da sistem koji je uspostavio može da radi u oba smera. Da svako može da donira novac ili da kupi već spremne pakete pomoći različite namene, koji će se onda podeliti onima kojima su najpotrebniji u Avganistanu.

Halid veruje da neće imati problema sa talibanskom vlašću jer pomaže tradicionalnu ekonomiju i izvoz ne kršeći šerijatske zakone. Žene koje rade u njegovoj kompaniji sada rade od kuće, a on se nada da će tako moći i ubuduće jer je talibanima neophodna digitalna infrastruktura kako bi kontrolisali zemlju, bitno drugačiju nego 2001. kada su zbačeni s vlasti američkom vojnom intervencijom.

U prethodnih dvadeset godina avganistanski IT sektor značajno je razvijen, zemlja ima pet mobilnih operatera sa

32 miliona korisnika (odnosno sim kartica), a od malo manje od 39 miliona stanovnika procenjuje se da internet koristi svaki peti. To su relativno mali brojevi, ali treba uzeti u obzir geografiju države i okolnosti koje nisu išle na ruku bržem razvoju. Prethodna vlada je sa Kinom (ZTE) ugovorila razvoj mreže optičkih kablova, što talibani ne bi trebalo da kvare.

Ako su vam slike očajnika koji se kače na američke avione nešto najgore što ste videli poslednjih dana, možda i godina, znajte da to nije ništa u poređenju sa gašenjem interneta i sećom kablova, od čega mnogi strahuju. Većina ljudi koja je radila za međunarodne organizacije, a nije u mogućnosti da napusti zemlju, masovno koristi servise za komunikaciju, najčešće Votsap, kako bi kolege sa Zapada obavestavali o svojoj sudbini. Zahvaljujući internetu, mnogi od njih su zadržali posao u stranim kompanijama i organizacijama.

Njima se kao poslednje sredstvo komunikacije savetuje da se povežu u meš mreže, koje funkcionišu tako što se direktno, blututom ili vajfajem povežu dva telefona. Domet je od deset do pedesetak metara, dovoljno da u mrežu uvedu treći, pa četvrti telefon i tako dalje, dok se ne formira komšijska mreža. Mogu da razmenjuju poruke i fajlove, a ako jedan od telefona u mreži ima izlaz na internet, mogu da šalju i poruke u svet. To je rešenje za slučaj da internet bude ugašen ili ograničen samo na pristalice talibana. Ili ako bude filtriran i kontrolisan.

Odbrana interneta, u smislu da nema ograničenja pristupa, trebalo bi da bude prioritet svih koji pregovaraju sa talibanskim vlastima. Slobodna komunikacija je veća pretnja zaključanim društvima nego američki bombarderi, ali bez interneta i mobilne telefonije više nema života, to je jasno i talibanima. Zato, ako se pitate "kako ja mogu da pomognem", kupite ćilim.

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	720 RSD	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 10 do 14h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

LENJINOVI POTOMCI OSVAJAJU KOSMOS

ALEKSANDAR ZOGRAF.

ZBIRKA "LENJINOVI POTOMCI OSVAJAJU KOSMOS" SA PODNASLOVOM "NEKAD FANTAZIJA DANAS STVARNOST - MOJ PRILOG U ČAST PRIJATELJSTVA SA SSSR" - PREDSTAVLJA MANDIĆEVU POEZIJU IZ 1962, U VREME NAJBRANIJIH KOSMIČKIH LETOVA SA LJUDSKOM POSADOM, KOJI SU PREDSTAVLJALI SVETSKU SENZACIJU...

MILORAD MANDIĆ JE RODEN U BJELOM POLJU, U CRNOJ GORI, A 1956. JE ZAVRŠIO KURS ZA TRAKTORISTU U SOMBORU, DA BI VEĆ 1959. NAPUSTIO POSAO I "ISKLJUČIVO SE BAVIO PESNIČKIM RADOM". NA BUVLJIM PIJACAMA SAM VEĆ NAILAZIO NA NJEGOVE SAMOSTALNO OBJAVLJENE SVEŠČICE POEZIJE S POČETKA ŠEZDESETIH. PISAO JE U DESETERCU, PO UZORU NA NARODNU POEZIJU, ALI SU TEME BILE IZ SOC-REALISTIČKOG REPERTOARA, SA POSEBNIM OSVRTOM NA SOVJETSKI KOSMIČKI PROGRAM...

"NAUČNICI SOVJETSKI VI STE NAŠA NADA VAMA OVU PJESMU POSVEĆUJEM SADA.

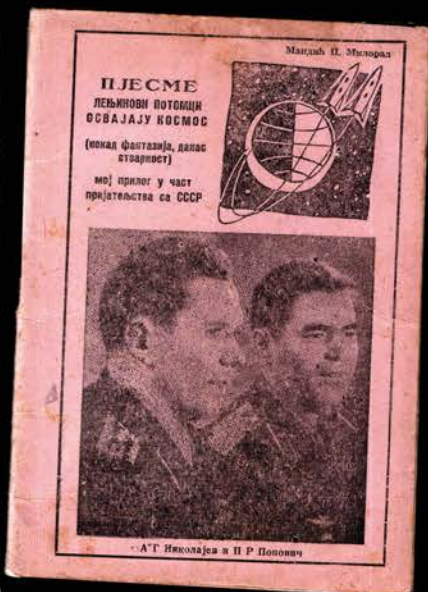
PA JE MENI ŽAO ŠTO JA NEMAM ŠKOLE DA ISPIŠEM SVE ONO ŠTO MI MISLI VOLE."

"ČESTITKE PREMIJERU HRUŠČOVU"

HRUŠČOVE, VODO SOVJETSKE ZEMIJE ČESTITKE TI PIŠEM SA PUNO ŽELJE.

KADA OVE MOJE PJESME PRIMITE ZASLUŽUJEM BAR DA MI ODGOVORITE'

"KAO O JURIJU GAGARINU I GERMANU TITOVU"

"GAGARIN JE PRVI BIO
ŠTO J' U KOSMOS POLETEO,
ZA PREGNUĆE ON DOBIŠE
MEDALJE ŠTO GA OKITIŠE.
TAKO ISTO I GLUMICE,
ONE SVJETSKJE LJEPOTICE,
K'O GLUMICA ONA ĐINA
ATRAKTIVNA ŠTO JE FINA,
GAGARINA POLJUBILA!" *

* TOKOM POSETE MOSKOVSKOM
FILMSKOM FESTIVALU 1961,
GINA LOLLOBRIGIDA
JE POLJUBILA GAGARINA

"USPJEH SOVJETSKIH NAUČNIKA I KOSMONAUTA U OSVAJANJU SVEMIRA"

GAGARIN JE KLJUČ PRVI DOBIO
I KOSMIČKA VRATA OTVORIO.
A KILJADE DRUGOVA MU ČEKA
VASIONOM DA KRENU KO RJEKA.
NA MJESECU DA KRILA ODMORE,
NA NAJBЛИŽEM TELU VASIONE.
KA VENERI DA SE POSLIJE VINU,
TAMO MALO LAKŠI ĆE POSTATI
AL' MASA ĆE CIJELA OSTATI
VENERINA MASA MALENIJA
ZATO JOJ JE I TEŽA SLABIJA"

"ŠTA JE VASIONA?"

"I NAŠE JE SUNCE
JEDNA OD TIH ZVEZDA
IMA DEVEĆ PRONAĐENIH
VELIKIH PLANETA.

I EVO NA JEDNOJ
ŽIVOT JE RAZVIJEN
JER JE USLOV ZA NJEGA
PRIRODNO DOBIVEN.

PA SAD SE PITA
ZA VENERU I MARS
IMAL' ŽIVIH BIĆA
KA' OVDE KOD NAS?

KAKVA POSTOJE
TAMO BIĆA ŽIVA
JESU L' MANJE ILI VIŠE
CIVILIZOVANIJA.

SAD RAKETA SOVJETSKA
ŠTO KA MARSU LETI
PODATKE ĆE O TOME
SA MARSA PRENIJETI."

Letnji pathos

Evo, uspavljujem se uz jutarnji program na televiziji sa nacionalnom frekvencijom. Dosadni su kao i svi ostali jutarnji programi. Uspavljuju. Generalno imam problem sa daljinskim upravljačem. Ne koristim ga. Nikad ne znam gde je, te smatram besmislenim svaku potragu. Cilj mi je da zaspim. Samo i jedino posle vesti uspevam.

Jutro je. Ležim na leđima, pušim i ne znam gde je daljinski. Umro na današnji dan Nikolo Makijaveli, dovraga, kako zaspiti sa tom informacijom? Tip koji je napisao dramu *Mandragora*, žao mi ga.

Mene kao apotekara ponajviše zanimaju apotekari u književnosti. Ome je bio faca. Car. On je bio ljubavnik madam Bovari, verovali vi meni ili ne. Kod Andrića u *Travničkoj hronici* postoje izvrsni likovi apotekara.

Ko ima vremena neka se pozabavi, mene sad mrzi da listam i citiram. Došao sa posla. Spava mi se. Georg Trakl je zasigurno dobro spavao. O Bulgakovu medicinaru da ne govorim.

Steva taksista, iliti Steva Ibuprofen, tutnuo mi jedne noći kroz šalter prozorče apoteke Helderlina. *Hleb i vino. Uokrug počiva grad...*, a u gradu nigde nikoga. Izvrstan je poznavalac noći i sna taj Helderlin. Iskren da budem, nemam pojma ima li on kakvog dodira sa medicinom, a i koga zabole?! Hoću li ga ikad iznova čitati dok Steva hrče na taksi stajalištu od onolikog ibuprofena, u gluvo doba kada nema čak ni senki u vidokrugu i svuda je pustoš, san? Samo se iz obližnjeg parka čuje kos.

Nego, gde mi je daljinski?

Reklame upućuju da se auditorijum obrati lekaru ili farmaceutu u slučaju nadimanja i gasova, bolova u grlu, menstruacije, kod jačanja imuniteta. Tako bih da mi se niko ne obrati. Nosite se zajedno sa svojim bolestima, prdite, kašljite, tresite se od groznice i bolova! Tako bih da dam otkaz i za poslednju platu kupim komplet Čehova, koji je takođe mnogo pisao o medicinskoj praksi. Tako bih da ponesem onaj crveni komplet na pusto ostrvo u Jadranskom moru. Tako bih da čitam o tome kako su njena pisma "kraća od koraka stenice". O Medvedu. O kontrabasu. O štetnosti duvana dok dimim jednu za drugom. O izvesnim ličnostima koje se nađu tokom leta na nekoj vikendici pored jezera ili u voćnjaku, i tu im se desi život, drama.

Život je kožna bolest, spoljašnja manifestacija, kaže izvesni pesnik M. T. u intervjuu putem skajpa. Izuzetno duhovit tip, otud on u jutarnjem programu na nacionalnoj frekvenciji? Leto je. Užasno mi se spava. Čekam vesti da me dokrajče.

Radio dve smene po 13 sati, od 18h do 7h. Vikend, ludilo, komarci. Više od 200 pacijenata za tih 26 sati. Na prvoj liniji borbe protiv komaraca. Pregledam ujede, prodajem umirujuće gelove, kortikosteroide i lekove protiv alergije, zatim dizalice, spuštalice, testove za trudnoću, kondome, pilule za dan posle, uglavnom sve te stvari

oko seksa. Letnje noći su stvorene za vođenje ljubavi u prirodi sa rojevima komaraca. Izmišljam molitvu protiv insekata, prskam se limunovom travom. Ljudi su nervozni, češu se. U Buda baru ispred apoteke jednočlani bend na čuvenom sintisajzeru korgu svira pesmu Dina Merlina čiji naslov je maznuo od Emili Dickinson, *Moj je život Švicarska*.

Leto je i ljudi padaju sa stepenica, čitam na izveštajima lekara, sa roľsua u dva posle ponoći. Setih se prošlog juna kada su bili izbori i komarci i ostale tegobe. Gvirio kroz šalter prozorče u tri izjutra i ugledao izuzetan prizor. Iznad bašte Buda bara lebdi svetleći objekt, nazovi balon. Zavezan je za sto na kome sedi kosmat tip, reklo bi se da možda spava. Na balonu piše: Bez kralja ne valja. Naišao je kos, moja omiljena ptica, otpelovao je nešto nakratko, zbunjujuće, i dobro mi se ispred očiju posrao.

Stiže mi poruka od nje, odgovor na moje pismo. Na moru je. Kratko poput bodlje morskog ježa, napisala je, zasigurno slana i zanosna: "Među nama je sve gotovo, shvati to". Iako sam to znao odavno, jer sve je gotovo još pre nego počne, probode me nešto u srcu. Pljunuh od gorčine na ovaj svet. Ubrzo shvatih da sam pljunuo na sopsveni duks. Može li čovek zaraziti samog sebe u ovim govornjivim vremenima?

Počele su vesti. Ničeg novog. Zahrkao snom pravednika. Plivao od Visa ka Italiji sa delfinima, leđno. Bilo je fenomenalno. Onda mi je slobodu iz snova narušilo iritirajuće zujanje oko ušiju. Kako je počelo da se meša sa govorom izvesnog političara, postalo je nepodnošljivo. Činilo mi se da umirem od smrtonosnog virusa neznanja, od površnog poznavanja jezika praćenog zujanjem, od gluposti i dosade, od bahatosti, nedostatka volje, od malokrvnosti pomešanom sa malodušnošću i svenagrizajućim besmisлом. Ali samo mi se činilo. Apotekari ne umiru, pogotovo ne u snovima.

Probudio me nesnosan svrab. Skočio sa kreveta. Počeo se svojski. Usput psovao gradsku vlast, televiziju, spodobu sa iste koje mi sišu krv, biranim i sočnim psovkama dakako, hodajući po sobi kao mahnit. Kako li sam samo uspeo da malim prstom na nozi raspalim o drvenu nogu stolice, pojma nemam?! Svet-ski bol me obuzeo, znoj oblio. Pomislio sam na nju. Pa dobro, ljudi se razilaze, putuju. Baš u tom trenutku počinjao je Drugi dnevnik. Nekim čudom ugledam daljinski upravljač ispod stolice. Podignem ga i zafrljačim ka zidu. Leteo je poput misli. Bum! Pljas! Krc!

Na današnji dan umro je Džon Li Huker. Sa muzičkog kanala kreće pesma *My first wife left me*. Komarac je razbucan. Moja krv crvena fleka na belom zidu. Baterije od volt i po još uvek se kotrljaju po patosu, ja se kotrljam po pathosu. Zapalio sam cigaretu i odahnuo. Dobro je, kotrlja se. Biće dobro. Uskoro krećem na posao.

MARKO JOVETIĆ

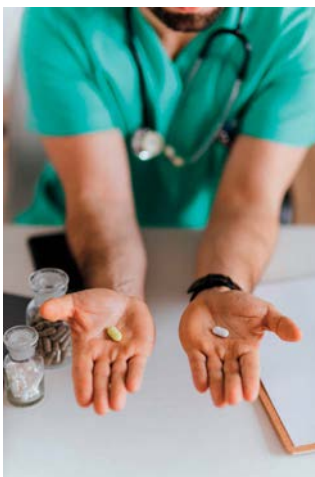

Foto: Karolina Grabowska/Pexels

„NAJBOLJI DEPOV PERFORMANS“
- PLAYLIST
„DŽONI DEP JE POSTAO JEDNO SA ULOGOM“
- DEADLINE
„FILM LEVITAŠA PREDSTAVLJA
SNAŽAN ODJEK SADAŠNJEG VREMENA“
- DAILY MAIL

ACADEMY AWARD® NOMINEE

JOHNNY DEPP
HIROYUKI SANADA
MINAMI
JUN KUNIMURA
RYO KASE
TADANOBU ASANO
AKIKO IWASE
AND BILL NIGHY

MINAMATA

REŽIJA ANDREW LEVITAS

INGENIOUS MEDIA AND ROGUE BLACK PRESENT IN ASSOCIATION WITH INFINITUM NIHIL WINDHORSE ENTERTAINMENT MAGNOLIAE FILMS UK
HANWAY FILMS HEAD BEAR FILMS / METROL TECHNOLOGY UPSYING A METALWORK PICTURES PRODUCTION A FILM BY ANDREW LEVITAS
JOHNNY DEPP HIROYUKI SANADA JUN KUNIMURA MINAMI RYO KASE TADANOBU ASANO AKIKO IWASE AND BILL NIGHY "MINAMATA"
CASTING DIRECTOR YOKO NARAHASHI MUSIC SUPERVISOR GUDU CARR COMPOSER RYUICHI SAKAMOTO COSTUME DESIGNER MOMIRKA BAILOVIC EDITOR NATHAN LUIGET
PRODUCTION DESIGNER TOM EDDEN DIRECTOR OF PHOTOGRAPHY BENOIT DELHOMME ASSOCIATE PRODUCERS BILL NIGHY PAUL TUFT
EXECUTIVE PRODUCERS JASON FORMAN STEPHEN DEUTERS PETER TOUCHÉ STEPHEN SPENCE PETER WATSON MARIE-GABRIELLE STEWART PAUL HUNT
COMPTON ROSS NORMAN MERRY PETER HAMPTON NOBU HASEGAWA JOE HASEGAWA PRODUCED BY SAM SARKAR BILL JOHNSON GABRIELLE TANA
KEVAN VAN THOMPSON DAVID K KESSLER ZACH AVERY ANDREW LEVITAS JOHNNY DEPP
WRITTEN BY DAVID K KESSLER STEPHEN DEUTERS ANDREW LEVITAS JASON FORMAN DIRECTED BY ANDREW LEVITAS

INGENIOUS METALWORK PICTURES ROGUE BLACK WILDERNESS GLOBAL HanWay FILMS VERTIGO// MCF

ISTINA KAO PREDRASUDA
SAMO U BIOSKOPIMA

VAŠE
MESTO
SUSRETA

ORGANIZUJETE SASTANAK, KONFERENCIJU, OKUPLJANJE?

Mi smo tu i posvećeni smo uspehu Vašeg događaja.
Neka Vaš izbor budu originalna i nezaboravna privatna i
poslovna okupljanja u našem hotelu.

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec